

STRATEGIA ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU
POWIATU JAROSŁAWSKIEGO
na lata 2014–2020

Spis treści

Spis treści.....	2
Spis tabel.....	4
Spis map.....	5
Spis rysunków	5
Spis wykresów.....	5
Wprowadzenie.....	6
Portret Powiatu	7
Charakterystyka geograficzna (położenie).....	7
Wybrane dane statystyczne	9
Dane demograficzne	10
Oświata, bezrobocie i polityka społeczna.....	13
Dane dotyczące rynku pracy	17
Dane dotyczące opieki medycznej.....	23
Analiza dokumentów	35
Uwarunkowania rozwoju strategicznego	35
Analiza zasobów i otoczenia	37
ANALIZA ZASOBÓW POWIATU	37
MOCNE STRONY	37
SŁABE STRONY	37
ANALIZA OTOCZENIA POWIATU	38
SZANSE	38
ZAGROŻENIA.....	38
Obszary strategiczne, priorytety i zadania powiatu jarosławskiego	39
Obszary strategiczne	39
Priorytety i działania	40
Obszar strategiczny: KAPITAŁ LUDZKI	40
Obszar strategiczny: GOSPODARKA I ROLNICTWO	41
Obszar strategiczny: INFRASTRUKTURA TECHNICZNA I KOMUNIKACYJNA	42
Obszar strategiczny: EKOLOGIA I OCHRONA ŚRODOWISKA.....	42
Kapitał ludzki.....	43
PRIORYTET I: Podniesienie jakości kształcenia oraz poprawa warunków środowiska dydaktyczno- wychowawczego.....	43
PRIORYTET II: Poprawa poziomu usług medycznych	46

PRIORYTET III Tworzenie warunków do wszechstronnego rozwoju kapitału społecznego poprzez inwestowanie w pomoc społeczną oraz przeciwdziałanie bezrobociu	47
PRIORYTET IV: Tworzenie warunków do zwiększenia dostępności do kultury i sportu oraz dbałość o dziedzictwo kulturowe	49
Gospodarka i rolnictwo.....	51
PRIORYTET I: Wszechstronny i zrównoważony rozwój gospodarczy.....	51
PRIORYTET II: Wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich.....	51
Infrastruktura techniczna	53
Priorytet I: Rozwój infrastruktury komunikacyjnej i turystycznej.....	53
Ekologia i ochrona środowiska.....	55
Priorytet I: Racjonalne wykorzystanie środowiska naturalnego i jego ochrona.....	55
Wdrażanie Strategii.....	58
Monitorowanie i okresowa ocena Strategii	60
Założenia do aktualizacji Strategii.....	61
Potencjalne źródła dodatkowego finansowania działań powiatu	61
ANEKS.....	64
Cele europejskie w krajowych dokumentach strategicznych	65
Cele w powiatowych dokumentach strategicznych	70
Polityka zrównoważonego rozwoju.....	72
Powiat na tle kraju.....	77
Opisowa charakterystyka powiatu.....	84
Gminy powiatu jarosławskiego	86
Miasto Jarosław.....	86
Gmina Jarosław.....	86
Miasto Radymno	87
Gmina Radymno.....	87
Gmina Chłopice.....	88
Gmina Laszki.....	89
Gmina Pawłosiów	90
Gmina Pruchnik.....	91
Gmina Rokietnica	92
Gmina Roźwienica.....	92
Gmina Wiązownica	93

Spis tabel

Tabela 1. Wybrane podstawowe dane statystyczne.....	9
Tabela 2. Dochody budżetu według działów	10
Tabela 3. Wydatki budżetu powiatu według działów	11
Tabela 4. Ludność powiatu według edukacyjnych grup wieku w 2012 r.	13
Tabela 5. Wykaz szkół i placówek prowadzonych przez powiat jarosławski – stan na 02.03.2015 r.	13
Tabela 6. Liczba uczniów i oddziałów na przestrzeni lat 2012 – 2014 z podziałem na poszczególne typy szkół ponadgimnazjalnych.....	14
Tabela 7. Liczba absolwentów gimnazjów w powiecie jarosławskim w latach 2007 – 2015	14
Tabela 8. Rekrutacja do szkół ponadgimnazjalnych na przestrzeni lat 2012 – 2014.....	16
Tabela 9. Stopa bezrobocia w powiecie jarosławskim w porównaniu do województwa podkarpackiego i Polski w latach 2008-2014.....	17
Tabela 10. Stan bezrobotnych w poszczególnych gminach i miastach w latach 2008-2014	17
Tabela 11. Stan bezrobotnych w latach 2008-2014.....	18
Tabela 12. Stan bezrobocia wśród kobiet w latach 2008-2014	18
Tabela 13. Liczba osób zarejestrowanych ze względu na wykształcenie.....	18
Tabela 14. Liczba zarejestrowanych ze względu na staż pracy.....	19
Tabela 15. Liczba bezrobotnych pozostających bez pracy w miesiącach.....	19
Tabela 16. Liczba bezrobotnych ze względu na wiek.....	20
Tabela 17. Liczba długotrwale bezrobotnych.....	20
Tabela 18. Podział bezrobotnych wg rodzaju działalności ostatniego miejsca pracy w latach 2012-2014.....	21
Tabela 19. Personel medyczny pracujący w powiecie jarosławskim w 2012 r. i w 2013 r.	23
Tabela 20. Specjaliści pracujący w powiecie jarosławskim w 2012 r. i 2013 r. według rodzaju placówki.....	24
Tabela 21. Pracujący w powiecie jarosławskim w ambulatoryjnej opiece zdrowotnej według rodzaju opieki i rodzaju placówki w 2012 r. i w 2013 r.	24
Tabela 22. Ambulatoryjna opieka zdrowotna w latach 2012 – 2013 w powiecie jarosławskim	28
Tabela 23. Specjalistyczna ambulatoryjna opieka zdrowotna w latach 2012 – 2013 w powiecie jarosławskim	28
Tabela 24. Specjalistyczna ambulatoryjna opieka zdrowotna w latach 2012 – 2013 w powiecie jarosławskim	29
Tabela 25. Działalność medyczna Centrum Opieki Medycznej w Jarosławiu w 2014 r.	29
Tabela 26. Liczba zabiegów operacyjnych w Centrum Opieki Medycznej w Jarosławiu w 2013 r. i 2014 r.	30
Tabela 27. Liczba udzielonych porad w poradniach specjalistycznych Centrum Opieki Medycznej w Jarosławiu w 2013 r. i 2014 r.	31
Tabela 28. Personel medyczny zatrudniony w Centrum Opieki Medycznej w Jarosławiu w 2013 i 2014 r. (etaty) ..	31
Tabela 29. Personel medyczny pracujący w podstawowej opiece zdrowotnej Centrum Opieki Medycznej w Jarosławiu w 2013 r. i 2014 r. (etaty)	32
Tabela 30. Liczba aptek ogólnodostępnych i punktów aptecznych na terenie Powiatu Jarosławskiego w 2013 r. 2014 r. i w 2015 r.	34
Tabela 31. Cele / priorytety w dokumentach strategicznych powiatu.....	70

Tabela 32. Charakterystyka podstawowych sfer rozwoju lokalnego i regionalnego według koncepcji Agenda 21...75

Spis map

Mapa 1. Miasto Jarosław na mapie kraju	7
Mapa 2. Powiat jarosławski na tle mapy województwa.....	8
Mapa 3. Poziom dotychczasowego wykorzystania środków unijnych w powiecie w 2011r. i 2012 r.....	69

Spis rysunków

Rysunek 1. Obszary strategiczne powiatu jarosławskiego	39
Rysunek 2. Etapy procesu zarządzania strategicznego w realizacji Strategii.....	58
Rysunek 3. Etapy procesu zarządzania strategicznego w kontroli strategicznej	60
Rysunek 4. Ogólny mechanizm rozwoju gospodarczego	73
Rysunek 5. Rola pomocy społecznej w procesie rozwoju	74

Spis wykresów

Wykres 1. Dochody i wydatki budżetu powiatu w 2012 r.	10
Wykres 2. Zależność między wzrostem gospodarczym województw a wielkością środków z II filara przeznaczonych na inwestycje.....	77

Wprowadzenie

Strategia Rozwoju Powiatu jest dokumentem określającym generalny kierunek, zamierzenia i priorytety rozwoju społeczno-gospodarczego wspólnoty samorządowej. Tworzenie Strategii jest procesem diagnozowania potrzeb i możliwości, określania celów, realizacji zadań ukierunkowanych na ich osiągnięcie oraz monitorowania osiąganych rezultatów w założonej perspektywie czasowej. Proces tworzenia i wdrażania Strategii uwzględnia w sposób partycypacyjny i równościowy aspiracje interesariuszy, a tym samym angażuje ich na wszystkich etapach tworzenia Strategii.

Do upowszechnienia idei opracowywania Strategii na poziomie samorządów przyczyniło się powiązanie ich z funduszami Unii Europejskiej, w tym uzależnienie możliwości aplikowania o dotację od (a) posiadania dokumentu strategicznego, (b) odniesienia w tymże dokumencie do potrzeby realizacji określonego przedsięwzięcia, które miało być sfinansowane. Strategia dla jednostek samorządowych była dotychczas utożsamiana z dokumentem, rzadziej z procesem aktywizującym lokalną społeczność (mieszkańców, organizacje pozarządowe i przedsiębiorców działających na danym obszarze) do działania na rzecz osiągnięcia określonych rezultatów.

Opracowanie Strategii (i później jej aktualizacja) jest okazją do podjęcia dyskusji nad kierunkami rozwoju powiatu oraz włączania kolejnych interesariuszy i powierzania im zadań dotychczas podejmowanych wyłącznie przez administrację (samorząd) – tylko i wyłącznie w ramach prawa. Tworzenie i wdrażanie strategii wymaga także uwzględnienia specyfiki jednostki samorządu terytorialnego, która charakteryzuje się m. in.:

- służebną rolą względem obywateli (ich dobro jest wartością nadrzędną),
- prawnym umocowaniem zakresu minimalnych (niezbędnych) działań,
- brakiem konkurencji w realizacji swoich zadań.

Przesłanki do budowy nowych dokumentów strategicznych (aktualizacji dotychczas obowiązujących) wynikają z potrzeb określonych w trakcie samooceny CAF dokonanej w ramach projektu „Razem dla Rozwoju – Liderzy z Podkarpacia” dofinansowanego ze środków Unii Europejskiej w ramach Poddziałania 5.2.1 Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki. Ponadto, potrzeba taka wiąże się ze zmianą w okresie finansowania działań ze środków Unii Europejskiej i planowanym wdrożeniem programów operacyjnych na lata 2014 – 2020.

Kluczowe uwarunkowania wpływające na potrzebę opracowania Strategii to:

- uwzględnienie w lokalnej Strategii Rozwoju problemów społecznych i warunków gospodarczych na obszarze powiatu;
- wskazanie w jednym dokumencie strategicznym, strategicznych kierunków rozwoju powiatu;
- odniesienie horyzontu czasowego do ram kolejnego okresu programowego wdrażania środków Unii Europejskiej (perspektywa 2020).

W opracowanym dokumencie Strategii przyjęto funkcjonalną strukturę, w której po krótkiej charakterystyce powiatu zawarto meritum: wizję, misję i obszary strategiczne. Źródła – takie jak wyniki z badań własnych czy opisy wybranych aspektów funkcjonowania powiatu – zawarto w aneksie, stanowiącym drugą część dokumentu.

Portret Powiatu

Charakterystyka geograficzna (położenie)

Powiat jarosławski jest położony we wschodniej części województwa podkarpackiego. Został utworzony w 1999 r. w ramach reformy administracyjnej. Jego siedzibą jest miasto Jarosław. Region jarosławski leży niemal w całości we wschodniej części Kotliny Sandomierskiej i tylko jego południowe krańce sięgają pasma pierwszych wzniesień Pogórza Karpackiego, tzw. Pogórza Dynowskiego. Powiat jarosławski jest powiatem rolniczo-przemysłowym, z przemysłem skoncentrowanym przede wszystkim w Jarosławiu.¹

Mapa 1. Miasto Jarosław na mapie kraju

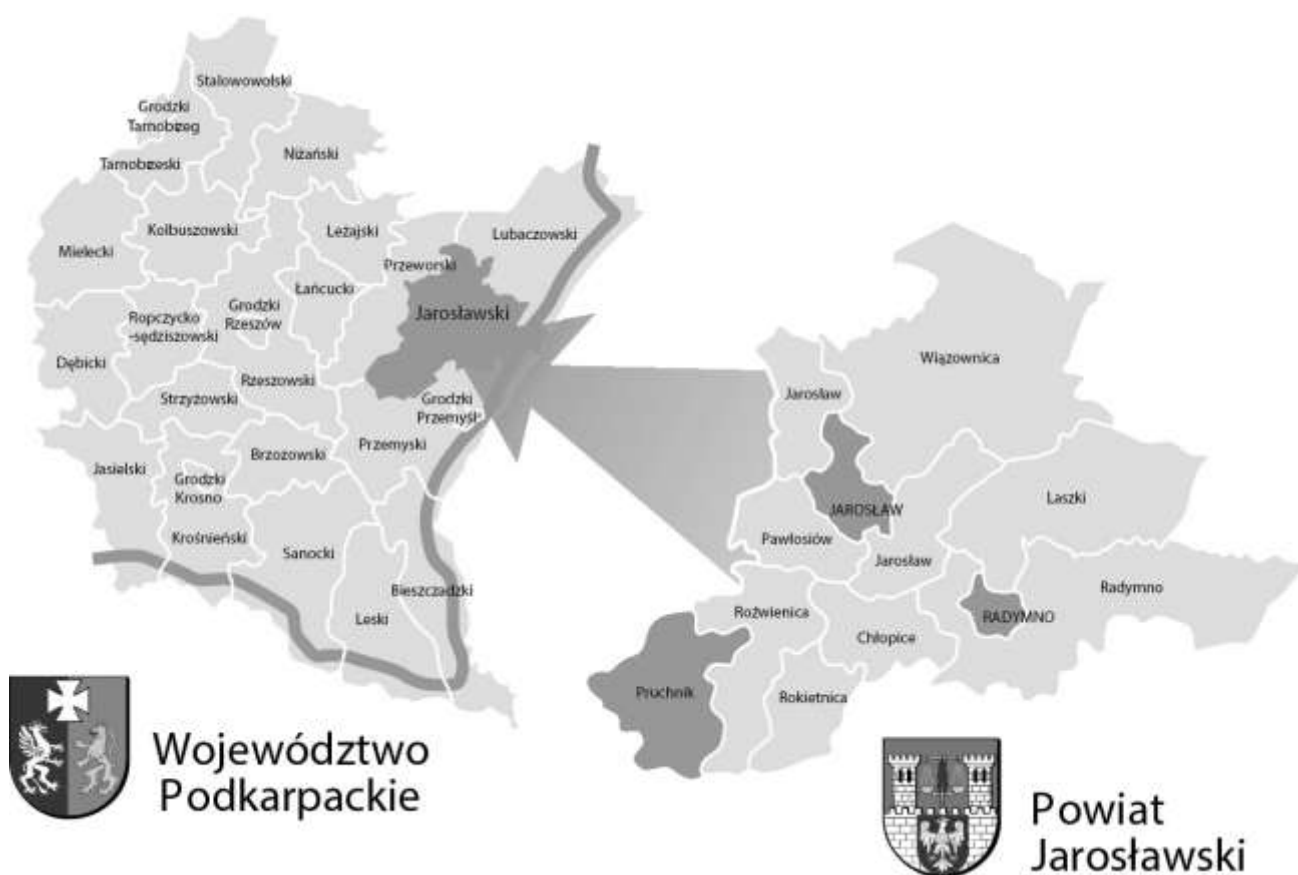

Źródło: mapy Google

¹ źródło: www.pl.wikipedia.org [20.04.2014.]

Powiat jarosławski sąsiaduje od południa z powiatem przemyskim, od północy zaś z powiatem lubaczowskim, od zachodu z powiatem przeworskim, a od wschodu z Ukrainą.

Mapa 2. Powiat jarosławski na tle mapy województwa

Źródło: Archiwum Starostwa Powiatowego w Jarosławiu

Wybrane dane statystyczne

W skład powiatu wchodzi:

- gminy miejskie (miasta): Jarosław, Radymno;
- gmina miejsko-wiejska: Pruchnik;
- gminy wiejskie: Chłopice, Jarosław, Laszki, Pawłosiów, Radymno, Rokietnica, Roźwienica, Wiązownica.

Tabela 1. Wybrane podstawowe dane statystyczne

Wybrane dane	2010	2011	2012
Powierzchnia w ha	102866	102866	102866
Ludność	122894	122677	122414
Ludność na 1 km ²	119	119	119
Ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	56,8	56,7	56,8
Urodzenia żywe na 1000 ludności	10,2	9,9	9,4
Zgony na 1000 ludności	9,5	9,2	9,0
Przyrost naturalny na 1000 ludności	0,7	0,7	0,4
Saldo migracji wewnętrznych i zagranicznych na pobyt stały na 1000 ludności	-2,5	-2,5	-2,1
Szkoły podstawowe	73	73	71
Gimnazja	36	36	36
Szkoły ponadgimnazjalne	42	47	49
Turystyczne obiekty noclegowe ¹	12	12	17
Liczba ludności na 1 przychodnię	3151	2610	2448
Mieszkania oddane do użytkowania	149	188	293
Odpady wytworzone ² w t na 1 km ²	7,1	36,9	223,1
Udział odpadów poddanych odzyskowi w ilości odpadów (z wyłączeniem komunalnych) wytworzonych w ciągu roku (w %)	1,4	100,0	100,0
Pracujący ³ na 1000 ludności	163	165	166
Bezrobotni zarejestrowani	9505	9684	10176
Stopa bezrobocia rejestrowanego w %	18,5	18,6	19,4

1 Dane dotyczą obiektów posiadających 10 i więcej miejsc noclegowych w 2012 r. łącznie z kwaterami agroturystycznymi i pokojami gościnnymi.

2 W ciągu roku; z wyłączeniem odpadów komunalnych.

3 Dane dotyczą podmiotów gospodarczych, w których liczba pracujących przekracza 9 osób, bez pracujących w gospodarstwach indywidualnych w rolnictwie.

Źródło: dane GUS, www.stat.gov.pl

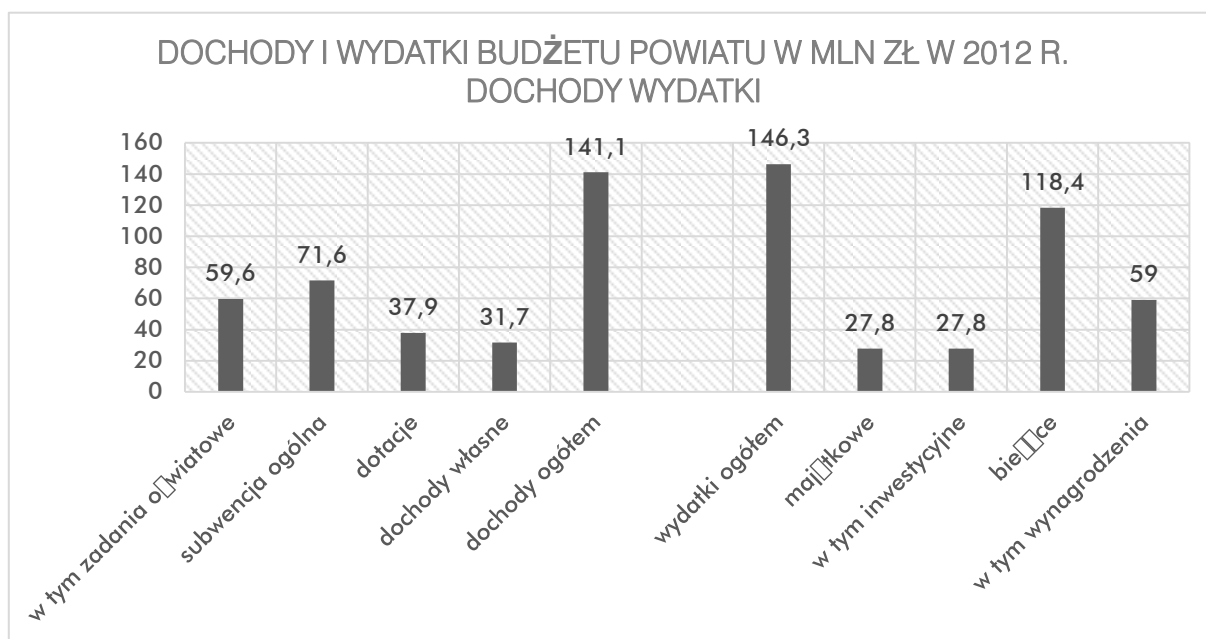
Dane demograficzne

Liczba ludności – stan na dzień 31.12.2013 r.:

Ogółem: 122 130,

w tym: 62 588 kobiety i 59 542 mężczyzn.

Wykres 1. Dochody i wydatki budżetu powiatu w 2012 r.

Źródło: dane GUS

Tabela 2. Dochody budżetu według działów

Dochody budżetu powiatu według działów	2010	2011	2012
	w %		
Dochody ogółem	100,0	100,0	100,0
Rolnictwo i łowiectwo	1,5	1,0	2,9
Transport i łączność	4,8	8,6	7,9
Gospodarka mieszkaniowa	1,1	2,5	1,0
Administracja publiczna	0,4	0,4	0,3
Bezpieczeństwo publiczne i ochrona przeciwpożarowa	4,5	4,2	4,0
Różne rozliczenia ²	57,3	54,2	54,7

² Zakres pozycji budżetowych zawarty jest w Rozporządzeniu Ministra Finansów z dnia 2 marca 2010 r. w sprawie szczegółowej klasyfikacji dochodów, wydatków, przychodów i rozchodów oraz środków pochodzących ze źródeł zagranicznych (Dz. U. Nr 38, poz. 207),

Oświata i wychowanie	1,6	1,1	1,2
Pomoc społeczna i pozostałe zadania w zakresie polityki społ.	12,2	11,2	11,1
Edukacja i opieka wychowawcza	0,8	0,7	0,5
Gospodarka komunalna i ochrona środowiska	0,5	0,4	0,3
Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego	-	0,1	-
Kultura fizyczna*	-	-	-
Dochody od osób prawnych i od osób fizycznych	9,9	10,5	10,6
Pozostałe	5,4	5,4	5,4
Dochody w przeliczeniu na 1 mieszkańca powiatu w porównaniu z rokiem poprzednim wzrosły o 6,8%			

* do 2010 r. nazwa działu brzmiała „Kultura fizyczna i sport”

Źródło: dane GUS

Tabela 3. Wydatki budżetu powiatu według działów

Wydatki budżetu powiatu według działów	2010	2011	2012
	w %		
Wydatki ogółem	100,0	100,0	100,0
Rolnictwo i leśnictwo	1,4	0,9	2,8
Transport i łączność	17,0	21,6	21,3
Gospodarka mieszkaniowa	0,1	0,1	0,2
Administracja publiczna	7,3	7,6	7,5
Bezpieczeństwo publiczne i ochrona przeciwpożarowa	4,2	3,9	3,8
Różne rozliczenia	-	-	-
Oświata i wychowanie	33,2	30,8	32,2
Pomoc społeczna i pozostałe zadania w zakresie polityki społ.	16,8	16,2	14,9
Edukacja i opieka wychowawcza	11,1	10,6	10,3
Gospodarka komunalna i ochrona środowiska	0,1	0,1	0,0
Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego	0,7	0,7	0,6
Kultura fizyczna	0,0	0,0	0,0

„Rozliczenia różne” mogą obejmować subwencje, rozliczenia z wpływów, rozliczenia między JST lub organizacjami finansowymi, prywatyzację, Fundusz Kościelny, rozliczenia z budżetem UE, Euroregiony etc. (źródło: GUS). „Rozliczenia różne” Starostwa Powiatowego w Jarosławiu obejmują subwencje: część oświatową subwencji ogólnej, część wyrównawczą subwencji ogólnej, część równoważącą subwencji ogólnej oraz odsetki. (źródło: Wydział Budżetowy Starostwa).

Działalność usługowa	0,5	0,5	0,8
Ochrona zdrowia	6,8	5,8	4,0
Pozostale	0,7	1,1	1,6
W 2012 r. odnotowano wzrost wydatków w przeliczeniu na 1 mieszkańca powiatu o 2,9% w porównaniu z 2011 r.			

Źródło: dane GUS

Oświata, bezrobocie i polityka społeczna

Tabela 4. Ludność powiatu według edukacyjnych grup wieku w 2012 r.

Ludność powiatu według edukacyjnych grup wieku w 2012 r.	
7 - 12 lat	7517
13 - 15 lat	4550
16 – 19 lat	6739

Źródło: dane GUS

Tabela 5. Wykaz szkół i placówek prowadzonych przez powiat jarosławski – stan na 02.03.2015 r.

Lp.	Nazwa placówki	Adres	Ilość uczniów	Ilość oddziałów
1.	Liceum Ogólnokształcące im. Mikołaja Kopernika w Jarosławiu	ul. 3 Maja 4 37-500 Jarosław	698	24
2.	Zespół Szkół Drogowo – Geodezyjnych i Licealnych im. Augusta Witkowskiego w Jarosławiu	ul. Św. Ducha 1 37-500 Jarosław	828	27
3.	Zespół Szkół Ekonomicznych i Ogólnokształcących im. Marii Dąbrowskiej w Jarosławiu	Plac Mickiewicza 13 37-500 Jarosław	555	21
4.	Zespół Szkół Budowlanych i Ogólnokształcących im. Króla Kazimierza Wielkiego w Jarosławiu	ul. Poniatowskiego 23 37-500 Jarosław	662	25
5.	Zespół Szkół Spożywczych, Chemicznych i Ogólnokształcących im. Marii Curie – Skłodowskiej w Jarosławiu	ul. Kraszewskiego 3 37-500 Jarosław	782	26
6.	Zespół Szkół Technicznych i Ogólnokształcących w Jarosławiu	ul. Św. Ducha 1 37-500 Jarosław	867	29
7.	Zespół Szkół Licealnych i Technicznych im. Juliusza Słowackiego w Jarosławiu	ul. 3 Maja 10 37-500 Jarosław	372	14
8.	Zespół Szkół Ogólnokształcących, Zawodowych i Rolniczych im. Adama Mickiewicza w Radymnie	ul. Złota Góra 13 37-550 Radymno	347	14
9.	Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy im. Jana Pawła II w Jarosławiu	ul. Jana Pawła II 30 37-500 Jarosław	227	26
10.	Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna w Jarosławiu	ul. Poniatowskiego 63 37-500 Jarosław	-	-
11.	Centrum Kształcenia Praktycznego w Jarosławiu	ul. Paderewskiego 11 a	-	-

		37-500 Jarosław		
12.	Zespół Placówek Oświatowo-Wychowawczych w Jarosławiu	ul. Reymonta 1 37-500 Jarosław	255	7 grup wychowawczych
13.	Centrum Kształcenia Zawodowego i Ustawicznego w Jarosławiu	ul. Poniatowskiego 63 a 37-500 Jarosław	279	147
14.	Powiatowe Ognisko Baletowe w Jarosławiu	ul. Franciszkańska 2 37-500 Jarosław	15	290

Źródło: opracowanie własne

Tabela 6. Liczba uczniów i oddziałów na przestrzeni lat 2012 – 2014 z podziałem na poszczególne typy szkół ponadgimnazjalnych

Typ szkoły	Rok szkolny 2012/2013		szkolny 2013/2014		Rok szkolny 2014/2015	
	Liczba uczniów	Liczba oddziałów	Liczba uczniów	Liczba oddziałów	Liczba uczniów	Liczba oddziałów
Liceum Ogólnokształcące	2 259	74	2 251	75	2 172	74
Technikum	2 137	78	2 083	76	2 158	79
Zasadnicza Szkoła Zawodowa	836	29	813	28	893	32
Liceum profilowane (od 1.09.2014 r. przestał istnieć typ szkoły liceum profilowane)	50	2	21	1	0	0
Technikum Uzupełniające dla absolwentów zasadniczych szkół zawodowych	32	2	14	1	0	0
Ogółem:	5 314	185	5 182	181	5 223	185

Źródło: opracowanie własne

Tabela 7. Liczba absolwentów gimnazjów w powiecie jarosławskim w latach 2007 – 2015

Lp.	NAZWA GIMNAZJUM	2006/07	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15
1.	Gimnazjum w Laszkach	114	103	109	85	84	83	79	81	75
2.	Publiczne Gimnazjum w Rokietnicy	69	73	75	74	66	53	49	54	49
3.	Publiczne Gimnazjum nr 1 im. św. Królowej Jadwigi w Jarosławiu	150	164	144	113	126	137	112	115	135
4.	Publiczne Gimnazjum nr 2 Im. Św. Stanisława Konarskiego w Jarosławiu	160	169	167	146	131	126	143	136	122

5.	Publiczne Gimnazjum nr 3 im. Ks. Jana Twardowskiego w Jarosławiu	111	93	90	67	78	78	72	68	58
6.	Publiczne Gimnazjum nr 4 w Jarosławiu	139	92	93	81	69	57	62	67	76
7.	Publiczne Gimnazjum nr 5 w Jarosławiu	59	72	72	48	46	72	58	54	50
8.	Gminne Gimnazjum w Roźwienicy	77	76	76	74	53	60	62	55	47
9.	Gimnazjum w Węgierce (ZS)	23	31	19	25	27	26	13	23	21
10.	Publiczne Gimnazjum nr 1 im. Bpa Ignacego Krasickiego w Radymnie	114	107	107	88	89	58	70	73	76
11.	Publiczne Gimnazjum w Wiązownicy	39	51	45	38	37	33	52	49	52
12.	Publiczne Gimnazjum w Szówsku	59	46	55	29	37	54	33	35	42
13.	Publiczne Gimnazjum w Zapalowie	36	45	31	42	33	34	37	30	32
14.	Publiczne Gimnazjum w Pivodzie	44	54	44	41	50	32	16	8	38
15.	Gimnazjum w Makowisku	40	43	42	36	26	27	30	26	17
16.	Publiczne Gimnazjum w Muninie	62	57	60	50	39	51	32	38	39
17.	Gimnazjum w Pelkiniach	40	27	30	27	23	22	20	20	20
18.	Publiczne Gimnazjum w Wólce Pelkińskiej	36	43	39	38	34	30	23	35	32
19.	Publiczne Gimnazjum w Rozborzu Długim	17	27	32	32	19	24	24	30	23
20.	Publiczne Gimnazjum im. Ks. Bronisława Markiewicza w Pruchniku	122	148	165	136	123	83	111	99	102
21.	Publiczne Gimnazjum w Boratynie	62	50	42	36	36	30	28	22	34
22.	Gimnazjum w Łowcach	56	50	46	37	44	37	31	27	32
23.	Gimnazjum w Wierzbnej (ZS)	45	27	27	31	29	25	21	22	16
24.	Publiczne Gimnazjum w Pawłosiowie	41	39	39	35	31	51	36	30	33
25.	Gimnazjum w Cieszacinie Wielkim (ZS)	17	37	30	26	15	33	23	13	18
26.	Gimnazjum w Chotyńcu (ZS)	16	16	10	19	15	19	14	11	7
27.	Gimnazjum w Duńkowicach (ZS)	31	25	28	27	21	28	17	18	16
28.	Publiczne Gimnazjum w Korczowej	12	15	17	9	14	16	19	8	8
29.	Gimnazjum w Nienowicach (ZS)	23	19	13	16	11	15	11	10	14
30.	Gimnazjum w Łazach (ZS)	21	18	16	15	12	8	13	12	12

31.	Publiczne Gimnazjum w Ostrowie	20	26	19	16	17	16	20	20	19
32.	Gimnazjum w Skoloszowie (ZS)	29	32	26	26	23	26	24	20	27
33.	Gimnazjum w Sońnicy (ZS)	23	18	15	20	13	19	18	21	23
34.	Gimnazjum w Świętem (ZS)	12	10	11	14	12	14	22	16	23
35.	Prywatne Gimnazjum Sióstr Niepokalanek im. bł. M. Darowskiej w Jarosławiu	16	18	19	19	19	15	15	14	14
OGÓLEM:		1935	1921	1853	1616	1502	1492	1410	1360	1402

Źródło: opracowanie własne

Tabela 8. Rekrutacja do szkół ponadgimnazjalnych na przestrzeni lat 2012 – 2014

Typ szkoły	Rok szkolny 2012/2013			Rok szkolny 2013/2014			Rok szkolny 2014/2015		
	Liczba uczniów	Liczba oddziałów	Liczba uczniów spoza powiatu jarosławskiego	Liczba uczniów	Liczba oddziałów	Liczba uczniów spoza powiatu jarosławskiego	Liczba uczniów	Liczba oddziałów	Liczba uczniów spoza powiatu jarosławskiego
Liceum Ogólnokształcące	783	25	167	742	24	154	747	25	169
Technikum	602	18	95	584	19	98	574	19	91
Zasadnicza Szkoła Zawodowa	373	13	63	314	11	54	276	10	57
Ogółem:	1758	56	325	1640	54	306	1597	54	317

Źródło: opracowanie własne

Dane dotyczące rynku pracy

Tabela 9. Stopa bezrobocia w powiecie jarosławskim w porównaniu do województwa podkarpackiego i Polski w latach 2008-2014

Kwartały	Stopa bezrobocia w %		
	powiat jarosławski	województwo podkarpackie	Polska
IV kwartał 2008	15,0	13,0	9,5
IV kwartał 2009	18,7	15,9	12,1
IV kwartał 2010	18,5	15,4	12,4
IV kwartał 2011	18,6	15,5	12,5
IV kwartał 2012	19,4	16,4	13,4
IV kwartał 2013	18,6	16,3	13,4
IV kwartał 2014	17,3	14,8	11,5

Źródło: GUS, Bezrobotni oraz stopa bezrobocia wg województw, podregionów i powiatów

Tabela 10. Stan bezrobotnych w poszczególnych gminach i miastach w latach 2008-2014

Wyszczególnienie	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Miasto Jarosław	2540	3002	3005	3007	3098	3022	2685
Miasto Radymno	406	504	485	469	512	503	467
Gmina Chłopice	567	711	625	380	418	434	419
Gmina Jarosław	301	396	342	1058	1055	992	928
Gmina Laszki	453	558	572	629	671	678	622
Gmina Pawłosiów	722	819	822	626	682	653	605
Gmina Pruchnik/Gmina miejsko-wiejska Pruchnik*	721	918	931	870	925	932	935
Gmina Radymno	744	1008	1050	909	1007	956	920
Gmina Rokietnica	219	295	267	327	344	345	296
Gmina Roźwienica	355	464	539	510	537	593	529
Gmina Wiązownica	623	840	867	899	927	936	814
Ogółem powiat jarosławski	7651	9515	9505	9684	10176	10044	9220
Stopa bezrobocia w powiecie	15,0%	18,7%	18,5%	18,6%	19,4%	18,6%	17,3%

*gmina miejsko-wiejska Pruchnik od 2010 roku

Źródło: Sprawozdanie o rynku pracy MPiPS-01, Powiatowy Urząd Pracy w Jarosławiu; GUS, Bezrobotni oraz stopa bezrobocia wg województw, podregionów i powiatów

Tabela 11. Stan bezrobotnych w latach 2008-2014

Wyszczególnienie	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Liczba bezrobotnych ogółem	7651	9515	9505	9684	10176	10044	9220
Wzrost/spadek w stosunku do poprzedniego roku	-1012	1864	1854	179	492	-132	-824
Z prawem do zasiłku	1131	1558	1379	1332	1701	880	770
Zamieszkali na wsi	4705	6009	6015	5877	6219	6166	5720
Stopa bezrobocia w powiecie	15,0%	18,7%	18,5%	18,6%	19,4%	18,6%	17,3%

Źródło: Sprawozdanie o rynku pracy MPiPS-01, Powiatowy Urząd Pracy w Jarosławiu; GUS, Bezrobotni oraz stopa bezrobocia wg województw, podregionów i powiatów

Tabela 12. Stan bezrobocia wśród kobiet w latach 2008-2014

Lata	Kobiety		
	Liczba kobiet	% udział kobiet w ogóle bezrobotnych	Kobiety z prawem do zasiłku
2008	3916	51,2%	448
2009	4571	48,0%	556
2010	4693	49,4%	603
2011	4957	51,2%	592
2012	4947	48,6%	660
2013	4886	48,6%	323
2014	4457	48,3%	321

Źródło: Sprawozdanie o rynku pracy MPiPS-01, Powiatowy Urząd Pracy w Jarosławiu

Tabela 13. Liczba osób zarejestrowanych ze względu na wykształcenie

Lata	Wykształcenie				
	Wyższe	Policealne i średnie zawodowe	Średnie ogólnokształcące	Zasadnicze zawodowe	Gimnazjalne i niższe
2008	740	2025	657	2919	2346
2009	1210	2235	817	2979	2277
2010	1277	2191	824	2953	2260
2011	1452	2285	862	2878	2207

2012	1525	2404	946	3076	2225
2013	1541	2330	970	2992	2211
2014	1352	2121	892	2792	2063

Źródło: Załącznik 1 do Sprawozdania o rynku pracy MPiPS-01, Powiatowy Urząd Pracy w Jarosławiu

Tabela 14. Liczba zarejestrowanych ze względu na staż pracy

Lata	Staż pracy						
	do 1 roku	1-5	5-10	10-20	20-30	30 lat i więcej	bez stażu
2008	994	1446	904	1077	576	87	2567
2009	1270	1878	1067	1269	665	119	3247
2010	1334	2006	1065	1234	676	124	3066
2011	1400	2038	1102	1219	680	141	3104
2012	1521	2219	1228	1286	693	190	3039
2013	1589	2223	1205	1242	736	202	2847
2014	1631	2039	1131	1198	679	177	2365

Źródło: Załącznik 1 do Sprawozdania o rynku pracy MPiPS-01, Powiatowy Urząd Pracy w Jarosławiu

Tabela 15. Liczba bezrobotnych pozostających bez pracy w miesiącach

Lata	Czas pozostawania bez pracy w m-c					
	do 1	1-3	3-6	6-12	12-24	pow. 24
2008	549	1270	1034	1104	1034	2660
2009	547	1492	1621	1926	1521	2408
2010	618	1547	1433	1452	1993	2462
2011	571	1238	1331	1668	2000	2876
2012	904	1515	1422	1518	1777	3040
2013	720	1383	1510	1561	1912	2958
2014	713	1337	1209	1402	1639	2920

Źródło: Załącznik 1 do Sprawozdania o rynku pracy MPiPS-01, Powiatowy Urząd Pracy w Jarosławiu

Tabela 16. Liczba bezrobotnych ze względu na wiek

Lata	Wiek					
	18-24	25-34	35-44	45-54	55-59	60-64/ 60 i więcej*
2008	1631	2484	1588	1504	369	75
2009	2355	3131	1786	1709	448	86
2010	2233	3182	1789	1649	529	123
2011	2239	3234	1835	1610	616	150
2012	2359	3356	2017	1610	656	178
2013	2186	3257	1983	1630	774	214
2014	1763	2991	1943	1528	748	247

*zmiana kategorii wiekowej od 2014 r.

Źródło: Załącznik 1 do Sprawozdania o rynku pracy MPiPS-01, Powiatowy Urząd Pracy w Jarosławiu

Tabela 17. Liczba długotrwale bezrobotnych

Lata	Liczba bezrobotnych	Liczba długotrwale bezrobotnych	% udział osób długotrwale bezrobotnych w ogólnej liczbie	Liczba długotrwale bezrobotnych kobiet	% udział długotrwale bezrobotnych w ogólnej liczbie długotrwale bezrobotnych
2008	7651	4796	62,7%	2626	54,8%
2009	9515	5254	55,2%	2804	53,4%
2010	9505	5715	60,1%	2963	51,8%
2011	9684	6080	62,8%	3277	53,9%
2012	10176	6086	59,8%	3265	53,6%
2013	10044	6285	62,6%	3250	51,7%
2014	9220	6026	65,4%	3067	50,9%

Źródło: Sprawozdania o rynku pracy MPiPS-01, Powiatowy Urząd Pracy w Jarosławiu

Tabela 18. Podział bezrobotnych wg rodzaju działalności ostatniego miejsca pracy w latach 2012-2014

Wyszczególnienie	Ogółem	Pracujący poprzednio		Ogółem	Pracujący poprzednio		Ogółem	Pracujący poprzednio	
		Sektor publiczny	Sektor prywatny		Sektor publiczny	Sektor prywatny		Sektor publiczny	Sektor prywatny
	2012			2013			2014		
Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	308	46	262	358	42	316	387	40	347
Górnictwo i wydobywanie	19	2	17	25	3	22	18	1	17
Przetwórstwo przemysłowe	1239	84	1155	1179	75	1104	1081	71	1010
Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych	7	1	6	12	1	11	12	1	11
Dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją	46	13	33	63	24	39	60	22	38
Budownictwo	1483	77	1406	1403	75	1328	1346	58	1288
Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle	1722	38	1684	1651	38	1613	1535	29	1506
Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi	216	4	212	208	3	205	205	1	204
Transport i gospodarka magazynowa	215	33	182	218	25	193	195	19	176
Informacja i komunikacja	37	1	36	44	0	44	45	0	45
Działalność finansowa i ubezpieczeniowa	74	16	58	74	14	60	73	12	61
Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości	51	20	31	53	22	31	51	20	31
Działalność profesjonalna, naukowa	178	9	169	213	8	205	257	6	251

i techniczna									
Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca	386	5	381	429	4	425	457	5	452
Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenia społeczne	359	308	51	471	372	99	395	298	97
Edukacja	157	119	38	162	115	47	155	108	47
Opieka zdrowotna i pomoc społeczna	160	93	67	143	87	56	156	96	60
Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją	76	15	61	112	28	84	28	5	23
Pozostała działalność usługowa	368	13	355	331	9	322	352	25	327
Gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników; gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby	36	1	35	42	0	42	42	0	42
Organizacje i zespoły eksterytorialne	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Działalność nie zidentyfikowana	0	x	x	6	x	x	5	x	x
Razem	7137	898	6239	7197	945	6246	6855	817	6033
Dotychczas niepracujący	3039	x	x	2847	x	x	2365	x	x
Ogółem	10176	898	6239	10044	945	6246	9220	817	6033

Źródło: Załącznik 2 do Sprawozdania o rynku pracy MPiPS-01, Powiatowy Urząd Pracy w Jarosławiu

Dane dotyczące opieki medycznej

Tabela 19. Personel medyczny pracujący w powiecie jarosławskim w 2012 r. i w 2013 r.

Wyszczególnienie	Liczba pracujących								
	ogółem				w tym w głównym miejscu pracy				
	Razem	Pomioty. Lecznicze niebędące przedsiębiorcą	Pozostałe podmioty lecznicze	Praktykach	razem		Podmioty lecznicze niebędące przedsiębiorcą	Pozostałe podmioty lecznicze	Praktykach
					pracujący	Wskaźnik na 10 tys.			
Wybrany personel medyczny z wyższym wykształceniem w 2012 r.									
Lekarze	351	186	155	10	204	16,7	122	72	10
Lekarze dentyści	40	-	9	31	38	3,1	-	7	31
Diagności laboratoryjni	4	2	2	-	3	0,2	2	1	-
Fizjoterapeuci	66	23	43	-	66	5,4	23	43	-
Psycholodzy	27	20	7	-	27	2,2	20	7	-
Wybrany personel medyczny z wyższym wykształceniem w 2013 r.									
Lekarze	362	186	165	11	200	16,4	122	67	11
Lekarze dentyści	48	-	17	31	43	3,5	-	12	31
Diagności laboratoryjni	15	13	2	-	14	1,1	13	1	-
Fizjoterapeuci	74	28	45	1	72	5,9	28	43	1
Psycholodzy	30	22	8	-	30	2,5	22	8	-
Pielęgniarki i położne w 2012 r.									
Pielęgniarki	769	450	296	23	606	49,5	450	133	23
Położne	72	47	14	11	69	5,6	47	11	11
Pielęgniarki i położne w 2013 r.									
Pielęgniarki	811	473	315	23	623	51,0	461	140	22
Położne	70	46	15	9	67	5,5	46	12	9

Źródło: Opracowanie własne

Tabela 20. Specjaliści pracujący w powiecie jarosławskim w 2012 r. i 2013 r. według rodzaju placówki

Specjaliści	Liczba pracujących									
	ogółem				z tego:					
	razem	I stopień	II stopień	specjali zacja	Pod. lecz. niebęd. przedsięb.				Pozost. poddm. lecz.	praktykach
					razem	I stopień	II stopień	specjali zacja		
Wybrany personel medyczny z wyższym wykształceniem w 2012 r.										
Lekarze	178	46	106	26	98	19	61	18	70	10
Lekarze dentyści	19	16	3	-	-	-	-	-	5	14
Pielegniarki	11	4	4	3	5	-	3	2	5	1
Diagności laboratoryjni	5	3	1	1	4	2	1	1	1	-
Inni specjaliści medyczni	22	16	2	4	16	13	2	1	5	1
Wybrany personel medyczny z wyższym wykształceniem w 2013 r.										
Lekarze	175	43	102	30	99	18	59	22	65	11
Lekarze dentyści	19	16	3	-	-	-	-	-	4	15
Pielegniarki	11	3	4	4	6	-	3	3	4	1
Diagności laboratoryjni	5	3	1	1	4	2	1	1	1	-
Inni specjaliści laboratoryjni	17	12	2	3	15	12	2	1	2	-

Źródło: Opracowanie własne

Tabela 21. Pracujący w powiecie jarosławskim w ambulatoryjnej opiece zdrowotnej według rodzaju opieki i rodzaju placówki w 2012 r. i w 2013 r.

Wyszczególnienie	Liczba pracujących							
	ogółem				w pełnym wymiarze czasu pracy			
	Razem	Podmioty lecznicze niebędące przedsiębiorcą	Pozostałe podmioty lecznicze	Praktykach	Razem	Podmioty lecznicze niebędące przedsiębiorcą	Pozostałe podmioty lecznicze	Praktykach
w podstawowej opiece zdrowotnej w 2012 r.								
Lekarze	65	20	45	-	25	13	12	-
Lekarze rodzinni	22	4	18	-	7	4	3	-

Pediatrzy	13	6	7	-	5	2	3	-
Inni specjaliści	28	10	18	-	11	7	4	-
Pielęgniarki	128	45	66	17	95	45	50	-
Środowiskowe rodzinne	51	12	22	17	33	12	21	-
Środow. nauczania i wychow.	12	8	4	-	12	8	4	-
Opieki długoterminowej	-	-	-	-	-	-	-	-
Położne	18	3	7	8	9	3	6	-
w tym środowiskowe	16	2	6	8	8	2	6	-
w podstawowej opiece zdrowotnej w 2013 r.								
Lekarze	67	16	51	-	24	12	12	-
Lekarze rodzinni	22	4	18	-	6	4	2	-
Pediatrzy	13	4	9	-	6	2	4	-
Inni specjaliści	30	8	22	-	10	6	4	-
Pielęgniarki	124	42	64	18	94	42	52	-
Środowiskowe rodzinne	56	10	28	18	37	10	27	-
Środow. nauczania i wychow.	13	8	5	-	12	8	4	-
Opieki długoterminowej	-	-	-	-	-	-	-	-
Położne	15	3	5	7	8	3	5	-
w tym środowiskowe	14	2	5	7	7	2	5	-
lekarzy w poradniach specjalistycznej ambulatoryjnej opieki zdrowotnej w 2012 r.								
Chorób wewnętrznych	18	9	9	-	-	-	-	-
Alergologicznej	1	-	1	-	-	-	-	-
Diabetologicznej	1	1	-	-	-	-	-	-
Nefrologicznej	2	-	2	-	-	-	-	-
Kardiologicznej	12	6	6	-	-	-	-	-
Medycyny nuklearnej	-	-	-	-	-	-	-	-

Innych zachowawczych	30	10	19	1	-	-	-	-
Dermatologicznej	4	-	3	1	-	-	-	-
Neurologicznej	8	3	5	-	-	-	-	-
Onkologicznej	-	-	-	-	-	-	-	-
Rehabilitacyjnej	3	-	3	-	-	-	-	-
Chorób zakaźnych	4	4	-	-	-	-	-	-
Opieki nad matką i dzieckiem	24	9	11	4	-	-	-	-
Pediatrycznej	-	-	-	-	-	-	-	-
Neonatologicznej	1	1	-	-	-	-	-	-
Ginekologiczno-położniczej	23	8	11	4	-	-	-	-
Zabiegowych	40	9	26	5	1	-	1	-
Chirurgii ogólnej	12	5	7	-	1	-	1	-
Chirurgii onkologicznej	-	-	-	-	-	-	-	-
Urazowo-ortopedycznej	17	4	13	-	-	-	-	-
Okulistycznej	6	-	2	4	-	-	-	-
Otolaryngologicznej	4	-	3	1	-	-	-	-
Urologicznej	1	-	1	-	-	-	-	-
lekarzy w poradniach specjalistycznej ambulatoryjnej opieki zdrowotnej w 2013 r.								
Chorób wewnętrznych	22	11	11	-	-	-	-	-
Alergologicznej	1	-	1	-	-	-	-	-
Diabetologicznej	1	1	-	-	-	-	-	-
Nefrologicznej	4	2	2	-	-	-	-	-
Kardiologicznej	11	8	3	-	-	-	-	-
Medycyny nuklearnej	-	-	-	-	-	-	-	-
Innych zachowawczych	34	11	22	1	-	-	-	-
Dermatologicznej	4	-	3	1	-	-	-	-
Neurologicznej	10	3	7	-	-	-	-	-

Onkologicznej	-	-	-	-	-	-	-	-
Rehabilitacyjnej	4	3	1	-	-	-	-	-
Chorób zakaźnych	5	5	-	-	-	-	-	-
Opieki nad matką i dzieckiem	22	8	10	4	-	-	-	-
Pediatrycznej	-	-	-	-	-	-	-	-
Neonatologicznej	1	1	-	-	-	-	-	-
Ginekologiczno-polożniczej	21	7	10	4	-	-	-	-
Zabiegowych	38	7	26	5	1	-	1	-
Chirurgii ogólnej	11	4	7	-	1	-	1	-
Chirurgii onkologicznej	-	-	-	-	-	-	-	-
Urazowo-ortopedycznej	12	3	9	-	-	-	-	-
Okulistycznej	7	-	3	4	-	-	-	-
Otolaryngologicznej	5	-	4	1	-	-	-	-
Urologicznej	1	-	1	-	-	-	-	-
lekarzy dentyków w poradniach specjalistycznej ambulatoryjnej opieki zdrowotnej w 2012 r.								
Stomatologicznych	37	-	9	28	1	-	1	-
Ortodontycznej	1	-	-	1	-	-	-	-
Protetyki stomatologicznej	1	-	-	1	-	-	-	-
Chirurgii stomatologicznej	1	-	-	1	-	-	-	-
lekarzy dentyków w poradniach specjalistycznej ambulatoryjnej opieki zdrowotnej w 2013 r.								
Ortodontycznej	1	-	-	1	-	-	-	-
Protetyki stomatologicznej	1	-	-	1	-	-	-	-
Chirurgii stomatologicznej	1	-	-	1	-	-	-	-

Źródło: Opracowanie własne

Tabela 22. Ambulatoryjna opieka zdrowotna w latach 2012 – 2013 w powiecie jarosławskim

Wyszczególnienie (wg rodzaju placówki)	Liczba udzielonych porad					
	ogółem	z tego w opiece zdrowotnej				
		podstawowej	specjalistyczne			
			ogółem	z tego		
			lek. niepsych.	dentystyczne	psychiatryczne	
Rok 2012						
Razem	750 343	473 960	276 383	207 506	51 297	17 580
Podmioty lecznicze	679 253	473 960	205 293	173 515	14 198	17 580
Praktyki lekarskie i stomatologiczne	71 090	-	71 090	33 991	37 099	-
na 100 mieszkańców						
Razem	612,2	386,7	225,5	169,3	41,9	14,3
Rok 2013						
Razem	767 324	483 670	283 654	211 611	54 377	17 666
Podmioty lecznicze	692 954	483 670	209 284	176 329	15 289	17 666
Praktyki lekarskie i stomatologiczne	74 370	-	74 370	35 282	39 088	-
na 100 mieszkańców						
Razem	627,8	395,7	232,1	173,1	44,5	14,5

Źródło: Opracowanie własne

Tabela 23. Specjalistyczna ambulatoryjna opieka zdrowotna w latach 2012 – 2013 w powiecie jarosławskim

Wyszczególnienie	W poradniach specjalistycznych					
	ogółem	w tym w specjalnościach				
		chorób wewnętrznych	innych zachowawczych	opieki nad matką i dzieckiem	zabiegowych	stomatologicznych
Rok 2012						
Liczba porad	276 383	28 909	60 224	36 499	80 368	51 297
Liczba porad na 100 mieszkańców	225,5	23,6	49,1	29,8	65,6	41,9
Rok 2013						
Liczba porad	283 654	33 569	61 222	34 414	81 221	54 377

Liczba porad na 100 mieszkańców	232,1	27,5	50,1	28,2	66,5	44,5
---------------------------------	-------	------	------	------	------	------

Źródło: Opracowanie własne

Tabela 24. Specjalistyczna ambulatoryjna opieka zdrowotna w latach 2012 – 2013 w powiecie jarosławskim

Oddział	łóżka rzeczywiste	liczba leczonych z ruchem międzyoddziałowym	wypisani	zmarli	wypisani + zmarli	liczba osobodni	obłożenie w dniach	obłożenie w %	przelotowość	średni czas pobytu	Śmiertelność
Położniczo-Ginekologiczny	36	2 235	2 082	0	2 082	7 648	212,44	58,20	62,08	3,42	0,00
Położnictwo	14	682	633	0	633	2 872	205,14	56,20	48,71	4,21	0,00
Ginekologia	22	1 553	1 449	0	1 449	4 776	217,09	59,48	70,59	3,08	0,00
Kardiologia	35	2 445	2 066	61	2 127	8 783	250,94	68,75	69,86	3,59	2,87
Interna	50	2 739	2 152	192	2 344	12 696	253,92	69,57	54,78	4,64	8,19
Chirurgia	34	2 150	1 854	23	1 877	10 017	294,62	80,72	63,24	4,66	1,23
OIT	6	116	51	48	99	1 440	240,00	65,75	19,33	12,41	48,48
Pediatria	25	1 324	1 176	1	1 177	4 605	184,20	50,47	52,96	3,48	0,08
Obserwacyjno-Zakaźny	25	1 185	968	20	988	5 524	220,96	60,54	47,40	4,66	2,02
Ortopedia	16	1 023	945	2	947	3 233	202,06	55,36	63,94	3,16	0,21
Neurologia	40	2 311	1 816	97	1 913	12 336	308,40	84,49	57,78	5,34	5,07
Neurologia	20	1 994	1 542	49	1 591	8 046	402,30	110,22	99,70	4,04	3,08
Udarowy	20	317	274	48	322	4 290	214,50	58,77	15,85	13,53	14,91
Reumatologia	20	373	307	0	307	2 860	143,00	39,18	18,65	7,67	0,00
SZPITAL	287	15 901	13 417	444	13 861	69 142	240,91	66,00	55,40	4,35	3,20
Neonatologia	18	679	612	1	613	2 349	130,50	35,75	37,72	3,46	0,16
ZOL	35	444	7	15	22	12 665	361,86	99,14	12,69	28,52	68,18

Źródło: Opracowanie własne

Tabela 25. Działalność medyczna Centrum Opieki Medycznej w Jarosławiu w 2014 r.

Oddział	łóżka rzeczywiste	liczba leczonych z ruchem międzyoddziałowym	wypisani	zmarli	wypisani + zmarli	liczba osobodni	obłożenie w dniach	obłożenie w %	przelotowość	średni czas pobytu	Śmiertelność
Położniczo-Ginekologiczny	36	2 293	2 045	1	2 046	8 117	225,47	61,77	63,69	3,54	0,05
Położnictwo	14	665	615	0	615	2 901	207,21	56,77	47,50	4,36	0,00
Ginekologia	22	1 628	1 430	1	1 431	5 216	237,09	64,96	74,00	3,20	0,07

Kardiologia	35	2 640	2 356	38	2 394	7 932	226,63	62,09	75,43	3,00	1,59
Interna	50	2 854	2 261	215	2 476	13 426	268,52	73,57	57,08	4,70	8,68
Chirurgia	34	2 004	1 688	24	1 712	9 120	268,24	73,49	58,94	4,55	1,40
OIT	6	111	46	41	87	1 397	232,83	63,79	18,50	12,59	47,13
Pediatrica	25	1 453	1 297	0	1 297	4 683	187,32	51,32	58,12	3,22	0,00
Obserwacyjno-Zakaźny	25	1 162	975	29	1 004	5 618	224,72	61,57	46,48	4,83	2,89
Ortopedia	16	1 024	945	0	945	2 629	164,31	45,02	64,00	2,57	0,00
Neurologia razem	40	2 924	2 136	80	2 216	12 468	311,70	85,40	73,10	4,26	3,61
Neurologia	20	2 623	1 884	26	1 910	9 038	451,90	123,81	131,15	3,45	1,36
Udarowy	20	301	252	54	306	3 430	171,50	46,99	15,05	11,40	17,65
Reumatologia	20	367	295	0	295	2 364	118,20	32,38	18,35	6,44	0,00
SZPITAL	287	16 832	14 044	428	14 472	67 754	236,08	64,68	58,65	4,03	2,96
Neonatologia	18	653	571	1	572	2 284	126,89	34,76	36,28	3,50	0,17
ZOL	35	457	8	45	53	11 758	335,94	92,04	13,06	25,73	84,91

Źródło: Opracowanie własne

Tabela 26. Liczba zabiegów operacyjnych w Centrum Opieki Medycznej w Jarosławiu w 2013 r. i 2014 r.

Rok 2013													
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	Razem
ORTOPEDIA	68	56	53	57	71	68	59	57	59	70	43	58	719
CHIRURGIA	82	101	87	96	76	84	82	106	90	87	85	66	1042
GINEKOLOGIA	64	57	55	58	50	60	41	52	62	44	64	39	646
CIĘCIA CESARSKIE	24	17	32	29	18	30	20	20	22	14	21	17	264
Rok 2014													
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	Razem
ORTOPEDIA	89	65	58	71	67	54	51	51	58	51	43	44	702
CHIRURGIA	89	83	90	51	90	74	69	75	77	82	43	70	893
GINEKOLOGIA	59	59	61	52	64	52	34	45	45	57	51	42	621
CIĘCIA CESARSKIE	26	18	21	27	27	29	28	22	29	23	19	16	285

Źródło: Opracowanie własne

Tabela 27. Liczba udzielonych porad w poradniach specjalistycznych Centrum Opieki Medycznej w Jarosławiu w 2013 r. i 2014 r.

Nazwa poradni	2013 r.	2014 r.
Chirurgiczna	15.212	14.103
Ortopedyczna	10.114	9.169
Reumatologiczna	4.759	4.539
Kardiologiczna	2.929	2.858
Neonatologiczna	478	550
Ginekologiczna	7.201	8.248
Chorób zakaźnych	2.040	1.576
Diabetologiczna	1.805	1.596
Endokrynologiczna	1.924	1.337
Razem	46.462	43.976

Źródło: Opracowanie własne

Tabela 28. Personel medyczny zatrudniony w Centrum Opieki Medycznej w Jarosławiu w 2013 i 2014 r. (etaty)

Nazwa placówki Nazwa grupy personelu	Ilość zatrud. ogółem		Ilość etatów przeliczen.	
	31.12.2013 r.		31.12.2014 r.	
Szpital Lekarze medycyny	54	52,55	50	47,65
Szpital Inny wyższy medyczny	35	34,50	39	38,50
Szpital Staże lekarze medycyny	1	1,00	2	2,00
Szpital Pielęgniarki	258	258,00	254	254,00
Szpital Polożne	44	44,00	44	44,00
Szpital Sekretarki medyczne	11	11,00	10	10,00
Szpital Rejestratorki medyczne	4	4,00	6	6,00
Szpital Technicy farmacji	2	1,75	2	1,75
Szpital Technicy RTG	18	18,00	17	16,75

Szpital Technicy fizjoterapii	4	4,00	1	1,00
Szpital Technicy analityki	19	19,00	19	19,00
Szpital Higienistki szkolne	10	10,00	10	10,00
Szpital Dietetyczki	4	4,00	4	4,00
Szpital Pomocnik sekcyjny	1	1,00	1	1,00
Szpital Dezynfektorzy	2	2,00	2	2,00
Szpital Operator ciśnieniowych sterylizatorów par.-gaz.	5	5,00	5	5,00
Szpital Terapeuta zajęciowy	1	1,00	1	1,00
Szpital Opiekun medyczny	1	1,00	3	3,00
Łącznie	474	471,80	470,00	466,65
POGOTOWIE JAROSŁAW Ratownicy medyczni	39	39,00	40	40,00
Szpital Pielęgniarki	4	4,00	4	4,00
Łącznie	43	43,00	44	44,00
POGOTOWIE RADYMNO Ratownicy medyczni	6	6,00	6	6,00
Łącznie	6	6,00	6	6,00
POGOTOWIE PRUCHNIK Ratownicy medyczni	9	9,00	9	9,00
Łącznie	9	9,00	9	9,00
Razem	590	580,85	582	575,20

Źródło: Opracowanie własne

Tabela 29. Personel medyczny pracujący w podstawowej opiece zdrowotnej Centrum Opieki Medycznej w Jarosławiu w 2013 r. i 2014 r. (etaty)

Nazwa placówki Nazwa grupy personelu	Ilość zatrud. ogółem		Ilość etatów przeliczen.	
	31.12.2013 r.		31.12.2014 r.	
PR KRASZEWSKIEGO Lekarze medycyny	7	6,00	6	5,00
PR KRASZEWSKIEGO Pielęgniarki	8	8,00	9	9,00
PR KRASZEWSKIEGO Rejestratorki medyczne	3	3,00	1	1,00
Łącznie	18	17,00	16	15,00
PR 3 MAJA GURGUL Lekarze medycyny	2	0,80	2	0,80
PR 3 MAJA GURGUL Pielęgniarki	14	14,00	15	15,00
PR 3 MAJA GURGUL Położne	1	1,00	1	1,00
Łącznie	17	15,80	18	16,80
GOZ LASZKI Lekarze medycyny	2	2,00	2	2,00
GOZ LASZKI Pielęgniarki	3	3,00	2	2,00
GOZ LASZKI Położne	1	1,00	1	1,00
Łącznie	6	6,00	5	5,00
FILIA WIETLIN Lekarze medycyny	1	1,00	1	1,00
FILIA WIETLIN Pielęgniarki	1	1,00	1	1,00
Łącznie	2	2,00	2	2,00
FILIA MIĘKISZ NOWY Pielęgniarki	1	1,00	1	1,00
Łącznie	1	1,00	1	1,00
GOZ WIĄZOWNICA Lekarze medycyny	2	2,00	3	2,50
GOZ WIĄZOWNICA Inny wyższy medyczny	1	1,00	0	0

GOZ WIĄZOWNICA Pielęgniarki	2	2,00	2	2,00
Łącznie	5	5,00	5	4,50
FILIA RADAWA Lekarze medycyny	1	1,00	-	-
FILIA RADAWA Pielęgniarki	1	1,00	1	1,00
FILIA RADAWA Pracownicy gospodarczy	1	1,00	1	1,00
Łącznie	3	3,00	2	2,00
FILIA ZAPAŁÓW Lekarze medycyny	1	1,00	1	1,00
FILIA ZAPAŁÓW Pielęgniarki	2	2,00	2	2,00
FILIA ZAPAŁÓW Pracownicy gospodarczy	1	0,25	1	0,25
Łącznie	4	3,25	4	3,25

Źródło: Opracowanie własne

Tabela 30. Liczba aptek ogólnodostępnych i punktów aptecznych na terenie Powiatu Jarosławskiego w 2013 r. 2014 r. i w 2015 r

Liczba aptek ogólnodostępnych		
2013 r.	2014 r.	2015 r.
36	36	36
Liczba punktów aptecznych		
2013 r.	2014 r.	2015 r.
9	4	4

Źródło: Opracowanie własne

Analiza dokumentów

Analizie poddano dokumenty strategiczne opracowane dla powiatu jarosławskiego w ostatnich latach:

- Strategię Powiatu Jarosławskiego na lata 2008 – 2015;
- Strategię Rozwiązywania Problemów Społecznych w Powiecie Jarosławskim na lata 2007 – 2015;
- Strategię Rozwoju Województwa – Podkarpackie 2020.

Uwarunkowania rozwoju strategicznego

Podstawowe przesłanki, które określają kierunki rozwoju strategicznego powiatu jarosławskiego, wynikają z przeprowadzonych badań jak i analizy dokumentów. Wynika z nich, że elementy wpływające na kondycję powiatu (zarówno pozytywne, stanowiące wykorzystywany zasób lub potencjał Powiatu, jak i negatywne, hamujące rozwój) to:

- sytuacja na rynku pracy: wpisuje się w ogólnokrajową tendencję przyhamowania rozwoju gospodarczego, przy czym brak pracy jest podstawowym negatywnym czynnikiem wskazywanym w różnych dokumentach strategicznych regionu, jest także kwestią dominującą jako słaba strona powiatu. Brak pracy przekłada się na niskie koszty siły roboczej (a z drugiej strony – niskie wynagrodzenia i niższy poziom życia ludności), może także przekładać się na potrzebę tworzenia warunków do rozwoju przedsiębiorczości.
- położenie geograficzne i zasoby środowiska naturalnego - jeden z największych zasobów powiatu to czyste środowisko naturalne. Położenie geograficzne to czynnik wskazywany z nieco mniejszą intensywnością, niemniej stale pojawia się jako potencjał rozwojowy regionu. Sąsiedztwo dwóch krajów wschodnich stanowi możliwość rozwijania rynku usług adresowanych do mieszkańców Ukrainy i Białorusi, a także rozwijania współpracy gospodarczej. Zasoby środowiska natomiast mogą stanowić bazę do rozwijania turystyki i agroturystyki oraz możliwość rozwoju ekoroelnictwa.
- oferta edukacyjna, wysoki poziom kształcenia, potencjał wykształconej kadry – jako mocne strony i szanse powiatu wskazywane były także cechy związane z potencjalnie dobrymi pracownikami. Dostępność szkół zapewniających odpowiedni poziom wykształcenia może zapobiegać decyzjom emigracyjnym (młodzi ludzie rzadziej będą wyjeżdżać w celu kontynuowania nauki), może także przyczyniać się do pozytywnych zmian na rynku pracy, w tym przede wszystkim – rozwoju przedsiębiorczości.
- infrastruktura drogowa – słaby stan dróg jest negatywnym czynnikiem wskazywanym zarówno przez interesariuszy w obecnej diagnozie, jak i jako kwestia problemowa ujęta w poprzedniej Strategii Rozwoju Powiatu. Jednocześnie uczestnicy badania ankietowego wskazują „stan dróg” jako mocną stronę. Może to oznaczać pozytywną zmianę w kwestii rozbudowy infrastruktury drogowej. Z drugiej strony pokazuje, że jakość dróg oraz komunikacji publicznej ma istotne znaczenie dla mieszkańców oraz dla potencjalnych turystów oraz potencjalnych inwestorów.

Zidentyfikowanie problemów powiatu w wymienionych powyżej dokumentach strategicznych regionu przełożyło się na sformułowanie celów ukierunkowanych na ich rozwiązanie, ale zakończenie prac nad każdym z dokumentów prawdopodobnie było także zakończeniem dyskusji nad rozwojem strategicznym. Dlatego też ważne jest upowszechnianie strategicznej wizji rozwoju powiatu i realizacja założonych celów poprzez prowadzenie dyskusji włączającej

szerokie grono interesariuszy (w tym innych instytucji państwowych, organizacji pozarządowych i biznesu).

Znajomość przyczyn, ani nawet wskazanie pożądaných działań nie jest jeszcze – samo w sobie – skutecznym rozwiązaniem zdiagnozowanych problemów. Dlatego też należy wykorzystywać wszelkie możliwości do budowania sieci współpracy interesariuszy „terytorialnych” i „branżowych” – czyli podmiotów działających na terenie powiatu albo w ramach konkretnej dziedziny rozwijającej się na jego obszarze (szczególnie – turystyki i rolnictwa). Szczególnie ważne – w perspektywie autonomii kompetencyjnej – jest budowanie sieci współpracy z gminami położonymi na terenie powiatu, w celu skuteczniejszego identyfikowania i zaspokajania potrzeb mieszkańców. W szeroko pojętym interesie zarówno powiatu jak i gmin, a przede wszystkim – mieszkańców, ważne jest wspólne budowanie wizerunku powiatu jako obszaru atrakcyjnego turystycznie. Niezbędne jest jednak inicjowanie i stale budowanie partnerskiej relacji współpracy na poziomie regionalnym i ponadregionalnym. Partnerzy do współpracy to nie tylko instytucje, organizacje, grupy i osoby działające na terenie powiatu, ale także podmioty „zewnętrzne”, które zajmują się turystyką i aktywnym wypoczynkiem, i promują tego rodzaju aktywności. Uwzględniając znaczenie potencjału środowiska dla rozwoju powiatu pożądanym jest opracowanie – wraz z interesariuszami – Strategii Promocji Powiatu (regionu/obszaru etc.) i wspólna jej realizacja – w tym uczestnictwo w ponadregionalnych spotkaniach i inicjatywach, a także monitorowanie osiąganych założeń.

Przeprowadzenie badań ankietowych oraz opracowanie aktualizacji Strategii Zrównoważonego Rozwoju Powiatu Jarosławskiego jest jednym z elementów długoterminowego procesu dyskusji interesariuszy nad strategicznym rozwojem powiatu. Planowane są dyskusje, warsztaty oraz prace grup merytorycznych – a ich efektem finalnym będzie aktualizacja szczegółowego Planu Działania na lata 2015 – 2020.

Analiza zasobów i otoczenia

Poniżej zaprezentowano analizę zasobów i otoczenia powiatu jarosławskiego.

Analiza została przeprowadzona w celu określenia szans oraz zagrożeń hamujących rozwój, jak również w celu wygenerowania jego słabych i mocnych stron dla zdefiniowania potencjalnej przewagi strategicznej w regionie.

ANALIZA ZASOBÓW POWIATU

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<p>Czynniki, które pozytywnie wyróżniają powiat jarosławski i powinny być umacniane:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Stolica powiatu – Jarosław – ośrodek gospodarczy, kulturalny i oświatowy, ▪ Duży potencjał ludzki i bogata rezerwa siły roboczej, ▪ Aktywność władz samorządowych, ▪ Struktura wiekowa ludności, ▪ Dobry potencjał kadry technicznej, ▪ Dobrze rozwinięta infrastruktura i sieć dróg lokalnych, ▪ Znaczący potencjał gospodarczy, ▪ Dobra sytuacja ekonomiczna dużych przedsiębiorstw, ▪ Wyznaczone tereny pod inwestycje, w tym Podstrefa Jarosław Specjalnej Strefy Ekonomicznej Euro-Park Mielec oraz Podstrefa w Młynach Specjalnej Strefy Ekonomicznej Euro-Park Mielec, ▪ Rozwinięta sieć placówek służby zdrowia, ▪ Różnorodność typów szkół zawodowych, dobrze rozwinięta sieć szkół na wszystkich poziomach edukacyjnych, ▪ Rozwijające się szkolnictwo wyższe, ▪ Duża liczba zabytków, ▪ Duży potencjał ludzki w dziedzinie sportu, ▪ Spójność systemu przyrodniczego, ▪ Atrakcyjne położenie geograficzne powiatu (położenie przygraniczne), ▪ Dobre warunki do rozwoju turystyki i rekreacji, ▪ Dobre położenie na szlakach turystycznych, ▪ Baza magazynowo – przetwórcza dla rolnictwa, ▪ Urodzajne ziemie – wysoki wskaźnik bonitacji gleb, ▪ Zaplecze rolnicze zaspokajające potrzeby miasta.	<p>Czynniki świadczące o konieczności poprawy:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Niezbyt dobry stan techniczny dróg, ▪ Brak wystarczającej sieci kanalizacyjnej i oczyszczalni ścieków, ▪ Brak wystarczającej liczby mieszkań komunalnych, ▪ Słabe tempo zmian technologicznych, ▪ Bierność społeczna, ▪ Wzrastająca przestępczość i wzrost patologii społecznych, ▪ Brak zintegrowanego systemu ratownictwa technicznego, ▪ Brak rzetelnego monitorowania stanu zdrowia całej populacji, ▪ Mało osób z wykształceniem średnim i wyższym na terenach wiejskich, ▪ Niewystarczające doradztwo zawodowe w gimnazjach i szkołach ponadgimnazjalnych, ▪ Niedostateczne wyposażenie szkół w nowoczesne środki dydaktyczne, ▪ Niewystarczający dostęp do internetu w środowiskach rodzinnych szczególnie na terenach wiejskich, ▪ Degradacja obiektów kulturalnych, ▪ Mała oferta zajęć pozalekcyjnych, w tym sportowych na wsi, ▪ Słaba infrastruktura turystyczna, ▪ Słaba obsługa szlaków turystycznych, ▪ Brak dostatecznego zaplecza hotelowego, ▪ Niewystarczająca baza sportowa, ▪ Zanieczyszczenie środowiska (odpadami komunalnymi), ▪ Brak segregacji odpadów i nowoczesnych składowisk, ▪ Rozdrobnienie gospodarstw rolnych, ▪ Zły stan urządzeń melioracyjnych, ▪ Niskie kwalifikacje rolników, ▪ Przerost zatrudnienia w rolnictwie, ▪ Brak dostatecznej ilości usług na wsi, ▪ Starzejące się społeczeństwo wiejskie, ▪ Brak drobnego przemysłu rolno-spożywczego,

	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Slabo rozwinięta agroturystyka, ▪ Bezrobocie strukturalne, ubóstwo wielu rodzin, ▪ Brak dobrego programu walki z bezrobociem.
--	---

ANALIZA OTOCZENIA POWIATU

SZANSE	ZAGROŻENIA
<p>Zewnętrzne szanse do wykorzystania:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Wymiana handlowa Wschód-Zachód, ▪ Lokalizacja trasy komunikacyjnej z zachodu na wschód, ▪ Skierowanie wymiany gospodarczej na Rosję i Ukrainę, bliskość granicy i lokalizacja „na szlaku”, ▪ Mocna stolica regionu umożliwiającą szybki rozwój powiatu, ▪ Atrakcyjność turystyczna powiatu w regionie, ▪ Budowa bazy turystycznej, ▪ Rozwój agroturystyki, ▪ Zapotrzebowanie na czystą ekologicznie żywność w Europie, ▪ Infrastruktura internetowa na terenach wiejskich, ▪ Oddanie do eksploatacji autostrady A4, ▪ Rozwój przedsiębiorczości, ▪ Produkcja i przetwórstwo ekologicznej żywności, ▪ Współpraca gospodarcza z podmiotami UE, ▪ Kontakty międzynarodowe z miastami partnerskimi, ▪ Zbudowanie systemu „czystego powiatu”, ▪ Postęp techniczny w dziedzinie łączności, ▪ Rozwój przetwórstwa rolno-spożywczego i zbyt produktów rolnych, ▪ Wzrost zamożności mieszkańców, ▪ Wzrost poziomu wykształcenia mieszkańców, ▪ Pozyskanie środków pomocowych z UE, ▪ Integracja i współpraca z innymi samorządami. 	<p>Czynniki mogące zachwiać sytuacją w powiecie, których należy unikać lub wyeliminować:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Degradacja rolnictwa, ▪ Wzrost bezrobocia, ▪ Odplyw inwestorów zagranicznych, ▪ Utrata rynków zbytu dla miejscowych producentów, ▪ Wzrost zachorowalności na choroby cywilizacyjne, ▪ Pogorszenie stanu środowiska naturalnego, ▪ Zbyt małe nakłady na ekologię i ochronę środowiska, ▪ Ucieczka młodych fachowców, specjalistów za granicę, ▪ Niezrównoważony rozwój regionu, ▪ Nadmiar kapitału spekulacyjnego na rynkach finansowych, ▪ Zorganizowana przestępczość gospodarcza (również międzynarodowa), ▪ Klęski ekologiczne i żywiołowe, ▪ Degradacja społeczna, materialna, kulturowa dużej części społeczeństwa

Powiat jarosławski rozwija się jako
bezpieczna przestrzeń przyjazna
mieszkańcom, przedsiębiorcom,
inwestorom i środowisku naturalnemu.

Obszary strategiczne, priorytety i zadania powiatu jarosławskiego

Obszary strategiczne

W planie strategicznym wyłonione zostały cztery obszary strategiczne, w ramach których określono cele i kierunki działań na lata 2008-2015. Wyznaczone pola działań są ze sobą silnie powiązane.

Rysunek 1. Obszary strategiczne powiatu jarosławskiego

Źródło: Opracowanie własne

Priorytety i działania

W ramach poszczególnych obszarów zdefiniowano określone priorytety. Priorytet rozumiany jest jako stan pożądaný w danej dziedzinie aktywności społecznej.

Do każdego z wyodrębnionych priorytetów przyporządkowano działania, które określają rezultaty i kierunkują zadania na rzeczy właściwe związane np. z decyzjami o alokacji zasobów i potencjałów.

Obszar strategiczny: KAPITAŁ LUDZKI

Priorytet I: Podniesienie jakości kształcenia oraz poprawa warunków środowiska dydaktyczno-wychowawczego
Cel 1: Doskonalenie bazy lokalowej i technicznej szkół oraz placówek oświatowych
<ol style="list-style-type: none">
1.1. Dostosowanie budynków szkół ponadgimnazjalnych i placówek oświatowych powiatu dla potrzeb uczniów niepełnosprawnych.
1.2. Stale wzbogacenie wyposażenia szkół i placówek w nowoczesne środki dydaktyczne (w tym szczególnie modernizacja wyposażenia komputerowego).
1.3. Rozbudowa i modernizacja zaplecza sportowego szkół i placówek.
1.4. Podniesienie poziomu bezpieczeństwa na terenie szkół i placówek.
Cel 2: Systematyczne podnoszenie poziomu zaspokajania zbiorowych potrzeb w zakresie oświaty ponadgimnazjalnej
<ol style="list-style-type: none">
2.1. Modyfikowanie sieci szkół ponadgimnazjalnych.
2.2. Rozwijanie systemu poradnictwa i pomocy psychologiczno-pedagogicznej.
2.3. Wprowadzenie wysokich standardów nauczania języków obcych.
2.4. Intensyfikacja działań zwiększających aktywność społeczną i obywatelską młodzieży oraz współpracę międzynarodową szkół.
Cel 3: Stałe podnoszenie jakości pracy szkół i placówek
<ol style="list-style-type: none">
3.1. Tworzenie warunków do wprowadzania innowacji pedagogicznych w szkołach i placówkach oświatowych.
3.2. Zwiększenie efektywności i jakości zarządzania i finansowania szkół i placówek.
3.3. Opracowanie i wdrożenie systemowych rozwiązań motywujących nauczycieli do podnoszenia kwalifikacji i osiągania wysokich wyników nauczania.
3.4. Rozwój systemu motywacyjnego w formie stypendiów dla uczniów szkół ponadgimnazjalnych, w tym szczególnie wyróżniających się w nauce.
3.5. Tworzenie warunków do zagospodarowania czasu wolnego oraz działań pogłębiających wiedzę i rozwijających zainteresowania uczniów.
Priorytet II: Poprawa poziomu usług medycznych
Cel 1: Poszerzenie obszaru usług medycznych i stała troska o ich jakość
<ol style="list-style-type: none">
1.1. Rozbudowa i racjonalizacja bazy opieki medycznej stosownie do aktualnych potrzeb.
1.2. Rozwój wczesnej diagnostyki chorób nowotworowych, układu krążenia, ratownictwa medycznego, neurologii i położnictwa.
1.3. Realizowanie i wspieranie programów profilaktyki i edukacji zdrowotnej oraz promowanie zdrowego stylu życia.
Priorytet III: Tworzenie warunków do wszechstronnego rozwoju kapitału społecznego poprzez inwestowanie w opiekę społeczną oraz przeciwdziałanie bezrobociu
Cel 1: Poprawa efektywności pomocy społecznej

- 1.1. Współpraca z organizacjami pozarządowymi w zakresie pomocy społecznej.
- 1.2. Rozbudowa i modernizacja infrastruktury pomocy społecznej.
- 1.3. Integracja ze środowiskiem i przeciwdziałanie marginalizacji osób niepełnosprawnych oraz dostosowywanie budynków użyteczności publicznej do ich potrzeb.
- 1.4. Rozwijanie systemu wsparcia dla rodzin potrzebujących.
- 1.5. Podejmowanie działań na rzecz złagodzenia skutków bezrobocia.

Priorytet IV: Dbłość o dziedzictwo kulturowe oraz tworzenie warunków do zwiększenia dostępności do kultury i sportu oraz rozwoju turystyki

Cel 1: Wspieranie działalności kulturalnej i sportowej na terenie powiatu

- 1.1. Podtrzymywanie lokalnych tradycji kulturowych, w tym wspieranie twórców kultury ludowej.
- 1.2. Promowanie imprez uwzględniających specyfikę regionu.
- 1.3. Wspieranie działań na rzecz promowania różnorodności kulturowej regionów, w tym wymiany kulturalnej dzieci i młodzieży.
- 1.4. Wsparcie działalności sekcji sportowych oraz szkolnych klubów sportowych przy szkołach ponadgimnazjalnych.

Cel 2: Promocja walorów turystycznych regionu

- 2.1. Zwiększenie dostępności do informacji turystycznej o powiecie jarosławskim.
- 2.2. Wspieranie tworzenia ośrodka informacji turystycznej.
- 2.3. Promocja i kreowanie rozwoju lokalnych produktów turystycznych.

Obszar strategiczny: GOSPODARKA I ROLNICTWO

Priorytet I: Wszechstronny i zrównoważony rozwój gospodarczy

Cel 1: Poprawa atrakcyjności inwestycyjnej oraz rozwój małych i średnich przedsiębiorstw

- 1.1. Podejmowanie działań wspierających innowacyjność gospodarczą na terenie powiatu.
- 1.2. Promowanie regionu jako atrakcyjnego miejsca do lokowania inwestycji.
- 1.3. Wsparcie dla podmiotów gospodarczych tworzących nowe miejsca pracy.

Priorytet II: Wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich

Cel 1: Modernizacja przestrzeni wiejskiej

- 1.1. Poprawa infrastruktury technicznej na terenach wiejskich.
- 1.2. Poprawa struktury obszarowej na terenach wiejskich (scalanie gruntów).
- 1.3. Tworzenie warunków dla zwiększenia efektywności produkcji rolniczej.
- 1.4. Wzmocnienie znaczenia i udziału rolników na rynku produktów rolnych.
- 1.5. Promowanie zagospodarowania nieużytków i terenów o niskiej przydatności dla produkcji rolniczej.

Cel 2: Wspieranie różnorodnych form działalności na obszarach wiejskich

- 2.1. Kreowanie polityki informacji o środkach pomocowych Unii Europejskiej, w tym o dostępnych formach pozyskiwania środków finansowych.
- 2.2. Promowanie i wspieranie pozarolniczych form działalności gospodarczej.
- 2.3. Promowanie i wspieranie agroturystyki i turystyki wiejskiej.
- 2.4. Promowanie produkcji ekologicznej.
- 2.5. Podejmowanie działań na rzecz integrowania społeczności wiejskiej, zachęcanie do współpracy i wspieranie tworzenia grup producenckich.

Obszar strategiczny: INFRASTRUKTURA TECHNICZNA I KOMUNIKACYJNA

Priorytet I: Rozwój infrastruktury komunikacyjnej i turystycznej
Cel 1: Podniesienie poziomu infrastruktury komunikacyjnej
1.1. Modernizacja, budowa i remont dróg, węzłów skrzyżowań, mostów, wiaduktów wraz z infrastrukturą towarzyszącą, a także budowa chodników i ścieżek rowerowych. 1.2. Zwiększenie dostępności mieszkańców powiatu do internetu. 1.3. Wspieranie rozwoju sieci teleinformatycznych na obszarze powiatu.
Cel 2: Poprawa i rozwój infrastruktury turystycznej, sportowej oraz ochrona dziedzictwa kulturowego
2.1. Zwiększanie możliwości dostępu do kultury mieszkańców powiatu, w tym rozwój systemu informacji kulturalnej. 2.2. Renowacja zabytków kultury. 2.3. Modernizacja, doposażenie i ochrona dóbr kultury. 2.4. Budowa, rozbudowa i modernizacja szlaków turystycznych, przyrodniczych, architektonicznych, etc. 2.5. Budowa, rozbudowa i modernizacja obiektów infrastruktury sportowej i rekreacyjnej oraz tworzenie warunków do jej efektywnego wykorzystania.

Obszar strategiczny: EKOLOGIA I OCHRONA ŚRODOWISKA

Priorytet I: Racjonalne wykorzystanie środowiska naturalnego i jego ochrona
Cel 1: Podjęcie działań na rzecz poprawy stanu środowiska naturalnego
1.1. Pomoc przy rozbudowie sieci wodnej i kanalizacyjnej w gminach powiatu. 1.2. Współpraca z gminami, instytucjami i organizacjami w zakresie sprawnego systemu gospodarki odpadami. 1.3. Racjonalne użytkowanie i wykorzystanie obszarów leśnych.
Cel 2: Przeciwdziałanie degradacji środowiska oraz zapobieganie zagrożeniom naturalnym
2.1. Działania wspierające bezpieczeństwo przeciwpowodziowe i przeciwpożarowe. 2.2. Działania lobbingowe na rzecz budowy, rozbudowy i modernizacji obiektów ochrony przeciwpowodziowej. 2.3. Rekultywacja terenów zdegradowanych przemysłowo. 2.4. Zapobieganie i minimalizacja potencjalnych zagrożeń ekologicznych.
Cel 3: Podnoszenie wiedzy i świadomości ekologicznej mieszkańców powiatu
3.1. Edukacja ekologiczna mieszkańców powiatu oraz wprowadzanie tematyki proekologicznej do szkół (np. utworzenie ośrodka edukacji ekologicznej, wsparcie publikacji proekologicznych). 3.2. Organizacja spotkań specjalistów, seminariów, konferencji w celu wymiany informacji i doświadczeń w zakresie ochrony środowiska. 3.3. Propagowanie wykorzystania produkcji energii z odnawialnych źródeł przez podmioty gospodarcze, samorządy i osoby fizyczne. 3.4. Promocja rozwiązań ekologicznych w zakresie gospodarki odpadami, ograniczenia ilości wytwarzanych odpadów, i ich segregacja.

Kapitał ludzki

W ramach obszaru strategicznego Kapitał ludzki wyodrębnione zostały następujące priorytety:

1. Podniesienie jakości kształcenia oraz poprawa warunków środowiska dydaktyczno-wychowawczego.
2. Poprawa poziomu usług medycznych.
3. Tworzenie warunków do wszechstronnego rozwoju kapitału społecznego poprzez inwestowanie w opiekę społeczną.
4. Tworzenie warunków do zwiększenia dostępności do kultury i sportu oraz dbałość o dziedzictwo kulturowe.

PRIORYTET I: Podniesienie jakości kształcenia oraz poprawa warunków środowiska dydaktyczno-wychowawczego

Modernizacja bazy lokalowej szkół i placówek oświatowych będzie ukierunkowana na dostosowanie do współczesnych standardów oraz na obniżenie kosztów funkcjonowania, w tym działania remontowe i modernizacyjne. Obniżenie kosztów funkcjonowania nastąpi między innymi przez budowę nowoczesnych, oszczędnościowych systemów grzewczych. Konieczna jest również likwidacja barier architektonicznych dla osób niepełnosprawnych. Umożliwi to w przyszłości wprowadzenie formy integracyjnego kształcenia ponadgimnazjalnego w powiecie.

Osobnym problemem jest stale wzbogacanie wyposażenia szkół w nowoczesne środki dydaktyczne i specjalistyczne pracownie. Priorytetem będą pracownie komputerowe spełniające współczesne wymagania we wszystkich szkołach i placówkach, w których uczniowie będą mogli rozwijać umiejętności związane z zarządzaniem sieciami komputerowymi. Stale unowocześnianie pomocy dydaktycznych wzbogaci proces dydaktyczny, szczególnie w nauce języków obcych i przedmiotów zawodowych. Niezbędne jest także podjęcie działań modernizujących funkcjonowanie i wyposażenie bibliotek szkolnych, w perspektywie stworzenie sieci szkolnych bibliotek multimedialnych. Równie istotnym zadaniem jest wyposażanie szkół zawodowych w nowoczesne pracownie, umożliwiające nabywanie i doskonalenie umiejętności praktycznych w zawodzie. Drogą do realizacji tego celu jest między innymi modernizacja i doskonalenie funkcjonowania Centrum Kształcenia Praktycznego.

Innym ważnym zadaniem będzie modernizacja, rozbudowa i budowa sal gimnastycznych oraz podnoszenie standardu i wyposażenia istniejących obiektów sportowo-rekreacyjnych. Osiągnięcie tego stanu pozwoli w perspektywie na wykorzystanie wspomnianych obiektów nie tylko przez uczniów danej jednostki, ale także przez społeczność lokalną. Przyczyni się to do wyrabiania nawyku aktywnego spędzania wolnego czasu, jak również promowania zdrowego stylu życia.

Podniesieniu poziomu bezpieczeństwa na terenie szkół i placówek oświatowych powiatu służyć będzie stworzenie systemowych rozwiązań w tym zakresie. Należy dokonać diagnozy stanu bezpieczeństwa w szkołach i placówkach oświatowych oraz wdrożyć system szybkiego przekazywania informacji i reagowania na pojawiające się zagrożenia i sytuacje trudne, wykorzystując nowoczesne technologie informacyjne.

Podstawowym zagadnieniem dla powiatu jest dostosowanie sieci szkolnej do prognoz demograficznych, oczekiwań rynku pracy oraz specjalnych potrzeb edukacyjnych. Dynamizm oferty edukacyjnej kształcenia zawodowego musi uwzględniać nie tylko lokalny charakter rynku pracy, ale także regionalne a nawet ponadregionalne tendencje w zatrudnieniu. Zapotrzebowanie na kształcenie dzieci i młodzieży niepełnosprawnej rodzi konieczność wzbogacania oferty edukacyjnej o nowe kierunki, umożliwiające przygotowanie tej grupy młodych ludzi do pracy zawodowej.

Dla wszystkich typów szkół ważny jest rozwój nauczania nowoczesnych technologii komunikacyjnych i informatycznych jako umiejętności stanowiących podstawowe narzędzie współczesnego rynku pracy. Istotną rolę winno pełnić kształcenie rolnicze i ekonomiczne, a także upowszechnianie wśród młodzieży postaw przedsiębiorczości. Realizując te zadania szkoły nie powinny konkurować ze sobą w pozyskiwaniu uczniów. Należy tworzyć zdywersyfikowaną ofertę edukacyjną, adresowaną do różnych grup młodzieży, tworzącą łącznie komplementarną całość.

Dla rozwoju oświaty w powiecie istotne jest rozwijanie sieci szkół policealnych i pomaturalnych, oferujących absolwentom szkół ponadgimnazjalnych możliwość przekwalifikowania się, uzupełnienia lub zdobycia nowych kwalifikacji zawodowych. Stały postęp naukowo-techniczny powoduje wzrost wymagań wobec pracowników. Dlatego konieczne jest zapewnienie warunków uczenia się przez całe życie. Należy przez to rozumieć kształcenie w szkołach i placówkach dla dorosłych, a także uzupełnianie wiedzy ogólnej, umiejętności i kwalifikacji zawodowych w formach pozaszkolnych. Dotychczasowy model kształcenia zawodowego, związany ze zdobyciem zawodu „na całe życie”, powinien zostać wyparty przez model „kariery zawodowej”. W związku z tym Centrum Kształcenia Ustawicznego i Centrum Kształcenia Praktycznego powinny, oprócz form szkolnych, tworzyć ofertę różnorodnych usług: kursów, szkoleń, konferencji, pokazów, spotkań i innych tego typu działań kierowanych do społeczności powiatu i na zewnątrz. Ważną rolę będzie tu spełniać system kształcenia na odległość.

Występujące na terenie powiatu zagrożenie zachowania mi nie akceptowanymi społecznie oraz istnienie środowisk dysfunkcyjnych wymuszają wzmocnienie działań w zakresie wychowania i profilaktyki oraz doskonalenie systemu wsparcia psychologiczno-pedagogicznego. Konieczna jest współpraca w tym obszarze służb specjalnych działających zarówno na poziomie powiatu, jak i poszczególnych gmin. Szczególna rola przypada tu Powiatowemu Centrum Pomocy Rodzinie, Gminnym Ośrodkom Pomocy Społecznej, jak i Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej. Niezbędne jest także wzbogacenie form opieki psychologiczno-pedagogicznej szkół poprzez zatrudnianie psychologów, psychoterapeutów itp.

Konieczne jest utworzenie skutecznego systemu doradztwa zawodowego, nieograniczonego tylko do sfery bezrobotnych, lecz działającego na każdym etapie edukacji i pozwalającego racjonalnie planować karierę zawodową.

Ważne jest także, by szkoły ponadgimnazjalne oferowały dobre przygotowanie w zakresie posługiwania się językami obcymi. Oferta nauczania języków obcych powinna być stale udoskonalana i poszerzana o nauczanie większej niż dotychczas liczby języków. Wysoki standard nauczania języków obcych zostanie osiągnięty poprzez wzbogacanie i unowocześnienie bazy i warunków nauczania, zatrudnianie wysoko wykwalifikowanej kadry pedagogicznej, a także stworzenie możliwości weryfikacji nabytych umiejętności językowych za granicą.

Konieczne staje się uwzględnianie w procesie nauczania, a także podczas zajęć pozalekcyjnych, zagadnień przygotowujących młodzież do życia w warunkach państwa obywatelskiego i szeroko zakrojonej globalizacji. Dopelnieniem formalnej integracji europejskiej jest naturalna potrzeba wymiany doświadczeń i bliższego poznania kultury, tradycji i obyczajów innych narodów. Skutecznie może temu służyć aktywna współpraca międzynarodowa placówek, nauczycieli i uczniów, której wsparciem mogą być środki uzyskiwane w ramach programów unijnych. Realizacja tych zadań następować powinna w ścisłej współpracy szkoły, rodziny, Kościoła oraz instytucji państwowych i samorządowych.

Zasadniczą sprawą polskich szkół i kluczowym warunkiem poprawienia jakości ich pracy oraz zwrócenia ku przyszłości i zjednoczonej Europie jest m.in. orientacja innowacyjna w edukacji oraz przekształcenie ich z placówek nauczających w szkoły edukujące (zarządzające wiedzą). Nowoczesna szkoła to szkoła ucząca zarządzać własną wiedzą, a więc szanująca indywidualność każdego ucznia, ucząca rzetelnie i racjonalnie planować własne uczenie się oraz samodzielnie zdobywać wiedzę. To szkoła partnerska, przyjazna, ucząca autoprezentacji i samooceny oraz zorientowana ku innowacjom i przyszłości. Nowoczesna edukacja zwraca się ku wartościom.

Prowadzenie przez samorząd zadań oświatowych wymaga wysokiego poziomu gospodarności i skuteczności podejmowanych działań. Nową jakość w zarządzaniu uzyska się między innymi poprzez informatyzację procesów wymiany i analizy danych (finansowych i organizacyjno-kadrowych). Powinno to zapewnić poszukiwanie, analizowanie i wdrażanie rozwiązań obniżających wydatki budżetowe, jak też przyczynić się do zwiększenia efektywności i jakości kierowania placówkami oświatowymi).

Warto pamiętać, że sam termin „edukacja” obejmuje dziś nie tylko kształcenie i wychowanie dzieci i młodzieży, ale także różnorodne problemy edukowania nauczycieli, tj. ich doksztalcanie, doskonalenie się zawodowe i samo edukację. Należy stworzyć możliwości rozwoju zawodowego nauczycielom – stosownie do wymagań współczesności. Każda szkoła w powiecie posiada swój budżet przeznaczony na doksztalcanie i doskonalenie kwalifikacji zawodowych nauczycieli, co stanowi ważny element rozwoju kadry pedagogicznej w środowisku lokalnym.

Ważne jest, by wydatkowanie funduszy w tym obszarze (dofinansowanie przez szkołę studiów, kursów, szkoleń itp.) było kompatybilne z programem rozwoju poszczególnych placówek i wynikało z przyjętej przez powiat Strategii Rozwoju. Jednym z wyznaczników poziomu nauczania szkół jest udział uczniów oraz rezultaty osiągane w różnego rodzaju olimpiadach i konkursach przedmiotowych.

Wyniki w tym zakresie powinny być poprawione między innymi poprzez stworzenie systemu motywowania w tym zakresie zarówno uczniów, jak i nauczycieli.

Należy doskonalić system motywacyjny dla uczniów pod względem ilościowym, jak i jakościowym. Istotne jest aktywne poszukiwanie źródeł finansowania (szczególnie zewnętrznych). System stypendialny powinien służyć wyrównywaniu szans edukacyjnych młodzieży, a więc być skierowany przede wszystkim do uczniów pochodzących ze wsi, z rodzin o trudnych warunkach finansowych, ale też powinien wspierać najzdolniejszych uczniów w celu umożliwienia im kontynuowania nauki na szczeblu wyższym.

Podniesieniu jakości pracy szkół i placówek służyć będzie organizacja szerokiego wachlarza zajęć pozalekcyjnych pogłębiających wiedzę i rozwijających zainteresowania uczniów. Należy

opracować kompleksową ofertę zajęć proponowanych uczniom w ramach ich czasu wolnego. Powinna ona być efektem współpracy wszystkich instytucji i organizacji działających na polu oświatowo-wychowawczym w powiecie. Biorąc pod uwagę ograniczone możliwości finansowe powiatu, należy podjąć działania w celu pozyskania środków ze źródeł zewnętrznych.

Tworzenie możliwie najlepszych warunków kształcenia młodzieży na poziomie ponadgimnazjalnym przyczyni się do budowania wysokiej jakości kapitału ludzkiego, co z kolei powinno znaleźć odzwierciedlenie w rozwoju społecznym i gospodarczym regionu.

PRIORYTET II: Poprawa poziomu usług medycznych

Bezpieczeństwo zdrowotne ludności osiągnane będzie poprzez rozwój wczesnej diagnostyki, zwiększenie dostępności do usług oraz profilaktykę i promocję zdrowia z zakresu podstawowej opieki zdrowotnej, specjalistyki ambulatoryjnej, opieki szpitalnej, a także ratownictwa medycznego. Należy zmierzać do optymalnego wykorzystania środków finansowych przy realnie wycenionych procedurach medycznych. Nadrzędnym celem działań podejmowanych w zakresie ochrony zdrowia jest zmniejszenie zachorowalności. Główną przyczyną zgonów mieszkańców powiatu są choroby układu krążenia, które stanowią ponad połowę wszystkich zgonów w powiecie. Skracanie czasu, jaki mija od pojawienia się stanu zagrożenia życia do podjęcia specjalistycznego leczenia, obniża wskaźnik śmiertelności. Rozwój ortopedii, neurologii, położnictwa to kolejne istotne ogniwo poprawy stanu zdrowia mieszkańców powiatu.

Zwiększenie dostępności do usług medycznych to przede wszystkim równy dostęp do świadczeń zdrowotnych, poprawa skuteczności opieki zdrowotnej (działań promocyjnych, prewencyjnych, leczniczych) ze szczególnym uwzględnieniem roli podstawowej opieki zdrowotnej mierzonej poziomem zdrowotności mieszkańców powiatu, skrócenie czasu oczekiwania na świadczenia zdrowotne, wzrost satysfakcji pacjentów korzystających ze świadczeń podstawowej i specjalistycznej opieki zdrowotnej.

Znaczący odsetek osób starszych w społeczeństwie skłania do działań w zakresie rozwoju opieki paliatywnej i długoterminowej, polegających na utworzeniu zakładów opieki paliatywnej.

Liczebność osób starszych wymusza rozwój domowej opieki paliatywnej, prowadzenie działalności edukacyjnej, a także opieki nad przewlekle chorymi i niepełnosprawnymi w zakresie świadczeń stacjonarnych i domowej opieki pielęgniarstwa przez utworzenie sieci zakładów pielęgnacyjno-opiekuńczych w oparciu o inicjatywy pielęgniarstwa zawodowego oraz organizacji pozarządowych, kościołów i związków wyznaniowych.

Rozwój wczesnej diagnostyki chorób układu krążenia, ratownictwa medycznego, neurologii, położnictwa, ortopedii możliwy będzie poprzez ciągle doposażenie ośrodków i jednostek diagnostycznych w nowoczesny sprzęt i aparaturę. Wdrażaniu systemu profilaktyki schorzeń układu krążenia i usług leczniczych z zakresu neurologii, ortopedii, a także wykrywania wad rozwojowych u nienarodzonych dzieci oraz dalszemu rozwojowi szybkiej interwencji kardiologicznej służyć będzie standaryzacja Centrum Opieki Medycznej.

Promocja zdrowia to działanie kluczowe dla rozwiązania wielu problemów, w tym także dla zatrzymania spirali wzrostu kosztów leczenia. Programy profilaktyczne i promocji zdrowia finansowane przez Narodowy Fundusz Zdrowia dotyczą przede wszystkim programów

profilaktyki raka szyjki macicy, programów profilaktyki raka piersi, chorób układu krążenia i programów badań prenatalnych. Leczenie wcześnie wykrytych chorób jest nie tylko tańsze, ale daje większą szansę na wyleczenie. Edukacja zdrowotna prowadzona przez medyczny personel w stacjonarnych placówkach opieki zdrowotnej, podstawowej opiece zdrowotnej, środowisku nauczania i wychowania oraz w środowisku pracy stanowi nieodzowny element profilaktyki i promocji zdrowia. Kierunek ten realizowany będzie przede wszystkim poprzez:

- rozpowszechnianie informacji na temat szkodliwości palenia tytoniu,
- zwiększenie aktywności fizycznej ludności oraz zdrowego stylu życia poprzez zmianę nawyków żywieniowych mieszkańców w kierunku ograniczenia udziału tłuszczów zwierzęcych w diecie, zwiększenie spożycia mleka, warzyw i owoców,
- wspieranie organizacyjne i finansowe programów edukacji zdrowotnej ukierunkowanych na zapobieganie tzw. chorobom cywilizacyjnym (nadciśnienie tętnicze, choroba niedokrwienna serca, nowotwory, choroby alergiczne), realizowanych przez jednostki ochrony zdrowia i organizacje pozarządowe,
- wdrożenie programów profilaktyki i leczenia schorzeń uwarunkowanych genetycznie oraz chorób immunologicznych.

PRIORYTET III Tworzenie warunków do wszechstronnego rozwoju kapitału społecznego poprzez inwestowanie w pomoc społeczną oraz przeciwdziałanie bezrobociu

Poprawa efektywności pomocy społecznej związana jest z polepszeniem skuteczności wsparcia dla osób, grup społecznych, które znalazły się w trudnej sytuacji życiowej, rodzinnej, materialnej, a przezwyciężenie trudności wykracza poza ich własne środki, możliwości i uprawnienia.

Ważnym partnerem sektora publicznego dla tworzenia wspólnych projektów polityki społecznej, w tym działań informacyjno edukacyjnych stanowią organizacje pozarządowe. Istniejące na terenie powiatu organizacje odzwierciedlają cały przekrój problemów społecznych: od bezdomności, opieki nad dzieckiem i rodziną aż do niepełnosprawności i zagadnienia opieki nad osobami w podeszłym wieku.

Współpraca z organizacjami pozarządowymi polegać będzie na:

- wsparciu finansowym w ramach ustawowych,
- wymianie informacji i konsultacjach,
- uzupełnianiu sektora publicznego w zadaniach trudnych do realizacji, jak np. opieka nad dzieckiem, aktywizacja osób niepełnosprawnych.

Istniejąca infrastruktura społeczna to domy pomocy społecznej, dom dziecka, placówki wsparcia dziennego, świetlice środowiskowe, schroniska. Modernizacja i unowocześnianie tych placówek odbywać się będzie w kierunku osiągania przez nie standardów bytowych poprzez wdrożenie programów naprawczych oraz poprzez doskonalenie i szkolenie kadr.

Dla zwiększenia aktywności społecznej i zawodowej osób niepełnosprawnych potrzebne jest dostosowanie istniejących budynków użyteczności publicznej do potrzeb osób niepełnosprawnych, czyli likwidacja barier architektonicznych i technicznych w tych budynkach oraz zaopatrzenie w sprzęt rehabilitacyjny. Problem ten jest wysoko podnoszony przez

środowisko osób niepełnosprawnych. Dla realizacji tego zadania wykorzystane mogą być środki unijne przeznaczone m.in. na modernizację i rewitalizację obiektów zabytkowych oraz środki PFRON w przypadku obiektów służących rehabilitacji. Integracja ze środowiskiem, przeciwdziałanie izolacji i marginalizacji osób niepełnosprawnych powinna się odbyć poprzez:

- tworzenie warunków umożliwiających osobom niepełnosprawnym włączenie się w życie środowiska lokalnego;
- wsparcie osób z zaburzeniami psychicznymi i ich rodzin, będących w trudnej sytuacji materialnej i emocjonalnej poprzez przejście z opieki instytucjonalnej na rzecz rodzinnej, popularyzacja idei rodzin zastępczych oraz adopcyjnych;
- aktywizowanie i usamodzielnienie młodzieży oraz pomoc w życiowym starcie (programy usamodzielnienia, mieszkania grupowe i chronione), a także ochrona przed dyskryminacją;
- organizowanie pomocy w sytuacji długotrwałej choroby w rodzinie;
- poprawę warunków socjalno-bytowych osób niepełnosprawnych;
- rehabilitację zawodową i społeczną osób niepełnosprawnych;
- zwiększenie ilości miejsc w Warsztatach Terapii Zajęciowej.

Najważniejszym zadaniem pozostaje budowanie systemu wsparcia dla rodzin, szczególnie wielodzietnych, samotnie wychowujących dzieci i rodzin zagrożonych patologiami społecznymi poprzez:

- wspieranie rodzin biologicznych w środowisku w przezwyciężaniu trudności materialnych, emocjonalnych i wychowawczych,
- tworzenie i rozwój poradnictwa specjalistycznego, w tym terapii rodzinnej,
- rozwijanie i tworzenie placówek świadczących usługi edukacyjne, sportowo-rekreacyjne,
- tworzenie i rozwijanie placówek opiekuńczo-wychowawczych wsparcia dziennego, w tym świetlic środowiskowych z programem socjoterapeutycznym dla młodzieży,
- wspieranie rodzin zastępczych, w tym zawodowych,
- tworzenie mieszkań chronionych.

Złagodzenie skutków bezrobocia nastąpi poprzez kreowanie postaw przedsiębiorczości wśród mieszkańców powiatu. Działanie to zapewni osobom, które mają zamiar rozpocząć prowadzenie własnej działalności gospodarczej, bezpośrednie wsparcie poprzez pozyskiwanie środków pozabudżetowych. W ramach tego działania przewiduje się różne formy pomocy wspomagające przedsiębiorców, zarówno w momencie zakładania przedsiębiorstwa, jak i w okresie początkowym jego funkcjonowania. Działanie przewiduje także pomoc socjalną w sytuacji kryzysowej długotrwałego pozostawania bez pracy oraz aktywizację zawodową bezrobotnych z uwzględnieniem osób będących w szczególnej sytuacji na rynku pracy. Zadania obejmują:

- pomoc w nabywaniu umiejętności w poruszaniu się na rynku pracy,
- poradnictwo zawodowe,
- podnoszenie i uzupełnianie kwalifikacji zawodowych poprzez szkolenia
- staże zawodowe dla osób bez doświadczenia zawodowego,

- przyznawanie środków na podejmowanie działalności gospodarczej oraz refundowanie kosztów pomocy prawnej, konsultacji i doradztwa dotyczących podejmowanej działalności,
- promowanie zatrudnienia poprzez refundowanie pracodawcom kosztów zatrudnienia i wyposażenia stanowisk pracy,
- zwrot kosztów dojazdów w celu uczestnictwa w programach rynku pracy,
- przyznawanie stypendiów z tytułu podjęcia nauki,
- przyznawanie zwrotu kosztów opieki nad dzieckiem lub osobą zależną.

PRIORYTET IV: Tworzenie warunków do zwiększenia dostępności do kultury i sportu oraz dbałość o dziedzictwo kulturowe

Zasadniczą ideą polityki kulturalnej na poziomie powiatu jest dążenie do uzyskania odczuwalnej społecznie poprawy w zaspokajaniu potrzeb kulturalnych. Utożsamianie się społeczności z zamieszkiwanym przez nią obszarem uważane jest za jeden z ważniejszych czynników jego rozwoju.

Podtrzymywanie lokalnych tradycji kulturowych spowoduje zachowanie tożsamości regionalnej, która jest określana jako jedna z głównych składowych procesów unowocześniania warunków życia. Wymaga to zrównoważenia rozwoju jako podstawy trwałej polityki społecznej, kulturalnej i przestrzennej, a także zachowania dziedzictwa kulturowego, rewaloryzacji i rewitalizacji kulturowej środowiska.

Dokonywać się ono powinno poprzez zachowanie i odbudowę dziedzictwa kulturowego, wspieranie twórczości artystycznej oraz ochronę krajobrazu kulturowo-przyrodniczego.

Działania prowadzone w tym kierunku to:

- wspieranie udostępniania dorobku kultury;
- propagowanie wiedzy o regionie wśród młodzieży szkolnej (organizacja wycieczek turystyczno-krajoznawczych, wyznaczanie „szlaków kulturowo-historycznych”);
- ochrona dóbr kultury materialnej (w szczególności zabytków nieruchomych, tak architektury miejskiej, jak i wiejskiej oraz zabytków ruchomych - wytworów sztuki czy rzemiosła);
- zachowanie innych wartości środowiska kulturowego i przyrodniczego przy uwzględnieniu potrzeb przyszłych pokoleń;
- wspieranie twórczości artystycznej o znaczeniu regionalnym i lokalnym poprzez patronat nad występami, konkursami;
- kontynuacja współpracy oraz wymiany kulturalnej pogranicza, jak również rozwój kontaktów z partnerami zagranicznymi;
- umacnianie wspólnych korzeni i podtrzymywanie więzi historycznych z partnerami z Ukrainy.

Wspieranie działalności kulturalnej i sportowej na terenie powiatu powinno następować poprzez tworzenie właściwych warunków rozwoju instytucji kultury i sportu, odpowiedniej bazy materialnej oraz zapewnienie środków materialnych na działalność ustawową i statutową.

Działania należy skierować również na rozwój systemu informacji kulturalnej i turystycznej, zwiększanie możliwości korzystania ze współczesnych środków komunikowania się, w tym z internetu, dla wykorzystania tego medium w rozwoju regionu (tworzenie regionalnych baz danych o możliwościach aktywności kulturalnej, informatorów, prezentacja ofert kulturalnych). Działaniu temu posłuży wsparcie pielęgnowania historii kraju i regionu, kształtowanie świadomości kulturowej mieszkańców powiatu, szczególnie wśród młodzieży szkolnej. Zadania wspierające działalność sportową skupią się w sekcjach sportowych oraz szkolnych klubach sportowych przy szkołach ponadgimnazjalnych.

Walory turystyczne powiatu wskazują, że gospodarka turystyczna powinna stanowić jeden ze strategicznych kierunków jego rozwoju. Pojęcie walorów turystycznych obejmuje cechy środowiska przyrodniczego, dobra kultury materialnej i duchowej oraz infrastrukturę techniczną związaną z wypoczynkiem i turystyką w regionie. Prorozwojowe oddziaływanie turystyki wynika z faktu, iż oprócz sektora turystycznego, aktywizuje ona inne sektory gospodarki (m.in. transport, telekomunikację, działalność bankową, ubezpieczeniową, rolnictwo).

Jednym z warunków skutecznej promocji turystycznej regionu jest dostępność i aktualność informacji turystycznej. Zwiększenie dostępności do informacji o powiecie i jego potencjale powinno nastąpić m.in. poprzez opracowanie zbioru materiałów promocyjnych, jako czytelnej i spójnej oferty promującej powiat, profesjonalnego pakietu obejmującego przewodniki turystyczne, mapy turystyczno-krajoznawczej, foldery, katalogi itp. Konieczne jest przygotowanie profesjonalnej bazy danych o potencjale mogącym stać się atrakcją turystyczną. Gromadzenie informacji o ciekawych miejscach i obiektach turystycznych pozwoli zaprezentować potencjał powiatu jarosławskiego adekwatnie do różnorodnych potrzeb turystycznych.

Na poziomie powiatu powinna funkcjonować placówka zajmująca się obsługą ruchu turystycznego w powiecie. Planowane utworzenie ośrodka informacji turystycznej we współpracy z Polską Organizacją Turystyczną pozwoli na rozpowszechnianie informacji o walorach turystycznych powiatu, promocję produktów lokalnych i wsparcie lokalnych twórców kultury ludowej. Utworzone centrum powinno stać się miejscem kompleksowej informacji turystycznej, obsługi turystów i gości zagranicznych (informacje o bazie noclegowej, gastronomicznej, infrastrukturze turystycznej, atrakcjach turystyczno-krajoznawczych).

Produkcja zdrowej żywności, a zwłaszcza duża gama produktów tradycyjnych i regionalnych, daje mieszkańcom wsi możliwość wypromowania naszego regionu, a co za tym idzie jego dalszą aktywizację społeczno-gospodarczą. Ważne jest stworzenie mechanizmu, który dawałby mieszkańcom terenów wiejskich możliwość promowania swoich wyrobów tradycyjnych. Produkty tradycyjne z uwagi na wyjątkowe cechy lub właściwości, które wynikają ze stosowania tradycyjnych metod produkcji, (tj. metod wykorzystywanych od co najmniej 25 lat) współtworzą wizerunek obszaru swojego pochodzenia, zachęcając tym samym do odwiedzenia regionu. Oddziałują w ten sposób na rozwój turystyki. Ważne jest więc zidentyfikowanie wytwarzanych w powiecie produktów tradycyjnych oraz pogłębienie wiedzy na temat tradycyjnej żywności i dziedzictwa kulinarnego.

Promocja walorów turystycznych powinna obejmować promocję regionalnych produktów turystycznych. Jednym z przykładów takiego produktu turystycznego jest „Szlak Kupiecki Via Regia”, który 5 października 2007 roku został uznany za szlak kulturowy łączący Niemcy, Polskę i Ukrainę, pokrywający się jednocześnie z III Paneuropejskim Korytarzem Transportowym

i planowanym przebiegiem autostrady A4. Via Regia jest inicjatywą niezwykle cenną i wartościową ze względu na swój transeuropejski charakter. Zaangażowanie się w realizację tego projektu może przynieść powiatowi jarosławskiemu i miastu Jarosław korzyści w postaci kreowania większego ruchu turystycznego, a w konsekwencji wzrost dochodów uzyskiwanych z turystyki jej otoczenia. Kolejnym produktem turystycznym będzie „Szlak Winny”, nawiązujący do historycznego szlaku przebiegającego przez tereny ziemi jarosławskiej.

Gospodarka i rolnictwo

W ramach obszaru strategicznego Gospodarka i rolnictwo wyodrębnione zostały dwa priorytety:

1. Wszechstronny i zrównoważony rozwój gospodarczy.
2. Wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich.

PRIORYTET I: Wszechstronny i zrównoważony rozwój gospodarczy

W celu poprawy atrakcyjności inwestycyjnej oraz rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw podejmowane będą działania wspierające innowacyjność na terenie powiatu, promujące nowe technologie w gospodarce i rolnictwie, jak również zmierzające do pozyskania potencjalnych inwestorów. Zainteresowanie regionem inwestorów zagranicznych, lokujących środki finansowe w nowoczesne i innowacyjne technologie, ma znaczący wpływ na rozwój konkurencyjności regionu. Działania polegające na wsparciu ukierunkowanych na promocję i rozwój innowacyjnych postaw, projektów oraz przedsiębiorstw, propagowanie informacji na temat dostępności nowych technologii, źródeł finansowania innowacji, instytucji i programów wspierających innowacyjność także stymuluje rozwój technologiczny.

Powiat jarosławski powinien zwiększyć swoją atrakcyjność inwestycyjną poprzez utrwalenie pozytywnego wizerunku jako obszaru o korzystnych warunkach dla lokalizowania i prowadzenia działalności gospodarczej. Do budowania takiego wizerunku konieczne jest zapewnienie dostępu do odpowiednio przygotowanych terenów inwestycyjnych oraz utworzenie aktualnej bazy danych o ofertach inwestycyjnych. Istotna jest także współpraca samorządu w zakresie uczestnictwa w międzyregionalnych i międzynarodowych projektach i sieciach współpracy na rzecz rozwoju i promocji ziemi jarosławskiej.

Przy realizacji działania, które ma na celu wspieranie podmiotów gospodarczych, zwłaszcza na obszarach wiejskich, niezbędne jest stworzenie dla nich dobrego klimatu, szczególnie w zakresie pokonywania barier w dostępie do zewnętrznych źródeł finansowania. W związku z tym konieczny jest rozwój systemu doradztwa oraz informacji dla przedsiębiorców, we wszystkich dziedzinach związanych z prowadzeniem przedsiębiorstwa.

PRIORYTET II: Wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich

Jednym z założeń rozwoju powiatu jest realizacja modelu wielofunkcyjnego rozwoju wsi i rolnictwa. Stąd też przyjmuje się założenie, że wszelkie działania ukierunkowane na obszary wiejskie i rolnictwo będą w najbliższych latach zorientowane na realizację tego celu

strategicznego, sprzyjającego powstawaniu rentownych gospodarstw oraz generowaniu pozarolniczych źródeł dochodów. Ogromną rolę przypisuje się samej odnowie wsi oraz modernizacji jej przestrzeni.

Z rozwojem obszarów wiejskich i rolnictwa należy łączyć rozwój infrastruktury społeczno-gospodarczej i technicznej, doradztwa rolniczego i edukacji, rozwój współpracy z Ukrainą.

Jedną z najpoważniejszych barier wielofunkcyjnego rozwoju obszarów wiejskich jest niedostateczny poziom rozwoju infrastruktury technicznej. Sytuacja ta wymusza podjęcie działań zmierzających do podniesienia atrakcyjności obszarów wiejskich w kontekście lokalizacji potencjalnych inwestycji. Postęp techniczny powoduje konieczność rozwijania infrastruktury teleinformatycznej, która w znacznej mierze warunkuje powstawanie i rozwój firm na obszarach wiejskich.

Układ komunikacyjny powiatu zmusza do podjęcia działań zmierzających do gruntownej poprawy jakości dróg i mostów. Budowa odpowiedniej infrastruktury gospodarczej będzie warunkowała generowanie miejsc pracy poza rolnictwem.

Działania mające na celu modernizację przestrzeni wiejskiej będą skupiały się na wspieraniu prowadzenia prac scaleniowo-wymiennych oraz kształtowaniu przestrzeni produkcyjnej gospodarstw rolnych. W ramach prac scaleniowo-wymiennych pożądanym kierunkiem jest takie ich projektowanie i wykonywanie, aby uwzględniony został komponent zwany zagospodarowaniem poscaleniowym. W miarę możliwości winny być również prowadzone prace polegające na wzajemnej wymianie gruntów między poszczególnymi rolnikami i innymi podmiotami, zmierzające do poprawy przestrzeni produkcyjnej gospodarstw.

Tworzenie warunków do efektywnego wykorzystania produkcji rolniczej polega na przyjęciu optymalnego kierunku produkcji oraz poziomu intensywności i produktywności w zależności od warunków przyrodniczych i zasobów produkcyjnych oraz typów gospodarstw. Istotne jest przewidywanie zmian w technologii produkcji (uwzględnienie postępu biologicznego, technicznego i organizacyjnego w produkcji i przetwórstwie). Efektywna produkcja rolnicza wymaga optymalnego lokalizowania i przyjęcia odpowiedniej skali bazy przetwórczej, sieci magazynowo-składowej, dostosowanych do konkretnych lokalnych warunków produkcyjnych, a także wytwarzania oczekiwanych przez konsumentów produktów żywnościowych.

Zwiększenie udziału rolników na rynku produktów rolnych powinno zostać wzmocnione m.in. poprzez podjęcie współpracy rolników w ramach tworzących się grup producenckich i marketingowych. Stworzy to możliwość z jednej strony przygotowania do sprzedaży dobrego jakościowo produktu, odpowiadającego wymaganiom rynkowym w drodze standaryzacji, przechowywania, wstępnego przetworzenia, opakowań, transportu i dostawy, a z drugiej strony do utrzymania właściwej proporcji w negocjacjach rolników ze stroną przetwórstwa w zakresie cen na dostarczane produkty.

Ważnym zadaniem jest również powiększenie obecności rolników w rynkach hurtowych oraz aktywizacja współpracy instytucji otoczenia rolnictwa (doradztwo, instytucje finansowe, itp.) z rolnikami.

Promowanie zagospodarowania nieużytków i terenów o niskiej przydatności dla produkcji rolniczej polegać będzie na wykorzystaniu tych obszarów na produkcję surowców na cele aeroenergetyki i zwiększenia dochodów rolników.

Rozwój pozarolniczych form działalności gospodarczej musi być oparty na wiedzy i przedsiębiorczości. Działania na rzecz tego rozwoju ukierunkowane będą przede wszystkim na organizację szkoleń, kursów i doradztwa zawodowego. Usuwanie barier dostępności ludności wiejskiej do placówek kształcenia ustawicznego dorosłych warunkuje powstawanie i rozwój pozarolniczych form działalności gospodarczej. Jednym z warunków sprawnego funkcjonowania jednostek gospodarczych jest dostosowanie kierunków nauczania do potrzeb gospodarki i rynków pracy oraz oczekiwań zainteresowanych. Zasadne wydaje się również podejmowanie inicjatyw zmierzających do usuwania barier administracyjnych i upraszczania procedur formalno-prawnych, związanych z powstawaniem podmiotów gospodarczych.

Promowanie i wspieranie agroturystyki na obszarach wiejskich, poza walorami krajobrazowymi, wynika przede wszystkim z bogactwa kulturowego wsi, tradycyjnych form gospodarowania, a także z dobrze zachowanego środowiska przyrodniczego. Tradycyjne sposoby gospodarowania i uprawy roli pozwoliły na przetrwanie wielu zagrożonych siedlisk roślin i zwierząt. Obecnie mogą być one bardzo atrakcyjnie turystycznie. W perspektywie czasowej stworzą możliwość uzyskania dodatkowych dochodów dla mieszkańców wsi. Wykreowanie bogatych i różnorodnych ofert turystycznych (np. pakiety usług turystycznych), wychodzących poza tradycyjne koncepcje agroturystyki zaspokoją obecne jak i potencjalne oczekiwania klientów. Takie oferty zagwarantują prawdziwe emocje, doznania i przeżycia.

Powiat jarosławski, z uwagi na typowo rolniczy charakter, jest regionem odpowiednim do produkcji ekologicznej. Czyste ekologicznie pola dają możliwość produkcji zdrowych, naturalnie nieskażonych produktów rolnych. Promowanie rozwoju rolnictwa ekologicznego może przyczynić się do stworzenia nowych miejsc pracy oraz poprawy sytuacji materialnej rolników i mieszkańców obszarów wiejskich.

Rozwój obszarów wiejskich nie jest możliwy bez bezpośredniego i szerokiego udziału społeczności lokalnych, które przejmują odpowiedzialność za przyszłość wsi, wykorzystanie miejscowych zasobów, ukierunkowanie lokalnych inicjatyw poprzez sformułowany oddolnie plan rozwoju wsi. Wzrost kapitału społecznego związany z procesem odnowy wsi, wyrażający się rozwojem organizacji pozarządowych i przyjmowaniem przez nie roli instytucji rozwoju lokalnego, sprzyjać będzie realizacji wielu innych działań, w szczególności wymagających kooperacji osób lub środowisk.

Integracja i aktywizacja społeczności wiejskich realizowana będzie poprzez projekty wynikające z inicjatyw społeczności wiejskich, mających na celu wspieranie rozwoju form kształcenia ustawicznego. Wspierane będą również projekty i inicjatywy społeczne zmierzające do kształtowania możliwości inwestowania, rozwoju usług, tworzenia miejsc pracy.

Infrastruktura techniczna

W ramach obszaru strategicznego Infrastruktura techniczna wyodrębniony został priorytet: Rozwój infrastruktury komunikacyjnej i turystycznej.

Priorytet I: Rozwój infrastruktury komunikacyjnej i turystycznej

Rozwój systemu transportu i infrastruktura techniczna wpłynie na poprawę warunków życia mieszkańców, większy zainteresowanie potencjalnych inwestorów i turystów, stworzy warunki do wzrostu gospodarczego, zmniejszy koszty ponoszone z powodu wieloletnich zaniedbań oraz wpłynie na poprawę środowiska naturalnego. Wyraźnie odczuwalny brak ważnych tras drogowych w kierunkach wschód-zachód i północ-południe oraz powiązania z innymi powiatami i województwami stwarza konieczność budowy systemu dróg zmniejszających natężenie ruchu wewnętrznego w m. Jarosław, modernizacji i dostosowania parametrów istniejących dróg do wymogów unijnych.

Wykonanie inwestycji drogowych oraz remontów dróg planowane jest w celu dostosowania parametrów technicznych i użytkowych dla kategorii drogi powiatowej, zwiększenia przepustowości komunikacyjnej, usprawnienia poruszania się zmotoryzowanych i pieszych, zwiększenia bezpieczeństwa. Rozbudowa infrastruktury drogowej powiatu jarosławskiego usprawni lokalną komunikację i stworzy dogodne warunki do rozwoju silnych międzygminnych powiązań gospodarczych, społecznych oraz instytucjonalnych, natomiast jej zaniechanie spowoduje stagnację i znacznie spowolni rozwój gospodarczy. Niezbędne jest przy tym dążenie do tworzenia lobbyngu na rzecz przygotowania, realizacji modernizacji i rozbudowy układu komunikacyjnego, współpraca z administracją centralną odnośnie przyspieszenia realizacji docelowego układu komunikacyjnego – wiązanie planowania przestrzennego gmin z planem rozbudowy i modernizacji układu komunikacyjnego, utrzymanie rezerw terenowych pod rozbudowę sieci oraz zapewnienie środków finansowych na prowadzenie intensywnej działalności inwestycyjnej polegającej na rozbudowie i modernizacji układu komunikacyjnego.

Modernizacja infrastruktury drogowej będzie miała istotny wpływ na rozbudowę i rozwój regionu. Powiat zlokalizowany jest w regionie o wysokiej atrakcyjności inwestycyjnej ze względu na położenie przygraniczne, korzystne warunki bioklimatyczne i środowisko naturalne. Modernizacja przyczyni się także do zwiększenia bezpieczeństwa, poprawy warunków jazdy i rozwoju turystyki ze względu na lepszy dojazd np. do terenów leśnych, zbiorników wodnych. Inwestycje w infrastrukturę drogową pozwolą rozwinąć kontakty gospodarcze na rynkach zbytu: ukraińskim i słowackim.

Funkcjonowanie społeczeństwa w obecnych warunkach społeczno-gospodarczych, rozwój nauki i techniki wymaga komunikowania się coraz sprawniejszymi i szybszymi systemami łączności. Powszechna dostępność do szerokopasmowego internetu umożliwi wyrównanie intelektualnego i materialnego poziomu życia mieszkańców powiatu.

Bardzo duże znaczenie będzie miało zmniejszanie zapóźnień technologicznych i informatycznych w zakresie rozwoju infrastruktury społeczeństwa informacyjnego. Infrastruktura ta przyczyni się do podwyższenia, jakości życia mieszkańców, podniesienia stopnia dostępu do edukacji, przełamania barier dotyczących „cyfrowego wykluczenia” oraz stworzy łatwiejszy dostęp do informacji.

Rozbudowa i modernizacja sieci telekomunikacyjnej na obszarach miast i wsi powinna następować poprzez:

- budowę i rozbudowę wielousługowej sieci telekomunikacyjnej i systemów dostępowych funkcjonujących w sieci (w technologiach dostępu radiowego, światłowodowego), które będą mogły zaspokoić bieżące i prognozowane potrzeby dystrybucji usług

telekomunikacyjnych, na tych obszarach, gdzie zamierzenia inwestycyjne spełniają podstawowe kryteria ekonomiczne;

- zapewnienie powszechnego dostępu do usług internetowych, co jest warunkiem budowy społeczeństwa informacyjnego, niezbędnego dla sprostaną wymogom współczesnej komunikacji;
- rozbudowę infrastruktury dla potrzeb telekomunikacji i technik informacyjnych oraz cyfrowych technik telekomunikacyjnych, co pozwoli świadczyć różne usługi i zbliży społeczeństwo naszego powiatu do społeczeństwa globalnej informacji wykorzystującej powszechne cyfrowe techniki komunikacyjne.

Poprawa i rozwój infrastruktury turystycznej, sportowej oraz ochrona dziedzictwa kulturowego uwzględnia m.in. inwestycje zmierzające do rozwoju systemu informacji kulturalnych. Powinien on obejmować upowszechnianie informacji o wydarzeniach kulturalnych w centrach kultury i nowoutworzonych punktach informacji kulturalno-turystycznej.

Dbalność o zabytki kultury i dobra kultury, w tym renowacja i konserwacja obiektów o wartości historycznej, kulturalnej i artystycznej, przyczyni się do wzmocnienia więzi kulturalno-społecznych mieszkańców, rozwoju turystyki i poprawy wizerunku regionu. Konieczna jest modernizacja i doposażenie ośrodków kulturalnych, rozumiane m.in. jako podniesienie walorów użytkowych budynków, sprawności techniczno-ekonomicznych, możliwość obsługi osób niepełnosprawnych, wsparcie instytucji kultury przy zakupie zbiorów muzealnych, prowadzeniu prac archeologicznych.

Poprawa bazy sportowej i turystycznej powinna następować poprzez budowę, rozbudowę i modernizację infrastruktury sportowej i rekreacyjnej, budowę szlaków turystycznych, przyrodniczych i architektonicznych. Działanie obejmuje także wsparcie tworzenia infrastruktury towarzyszącej obiektom turystycznym i sportowym. Dzięki wyznaczonym i specjalnie oznaczonym trasom zwiększy się zainteresowanie regionem potencjalnych turystów, wzrośnie świadomość znaczenia walorów kulturalnych, przyrodniczych i turystycznych wśród mieszkańców powiatu, a także zainteresowanie ochroną środowiska i własnym zdrowiem. Budowa i modernizacja obiektów infrastruktury sportowej, w tym szczególnie towarzyszącej placówkom oświatowym, zakłada wsparcie prac budowlanych, zakup sprzętu, wyposażenia i nowych instalacji, dostosowanie obiektów do potrzeb osób niepełnosprawnych, poprawę wydajności energetycznej.

Ekologia i ochrona środowiska

W ramach obszaru strategicznego Ekologia i ochrona środowiska wyodrębniony został jeden priorytet: Racjonalne wykorzystanie środowiska naturalnego i jego ochrona.

Priorytet I: Racjonalne wykorzystanie środowiska naturalnego i jego ochrona

W celu poprawy stanu środowiska naturalnego konieczne jest wsparcie rozbudowy sieci wodno-ściekowej i kanalizacyjnej w gminach powiatu, raportowanie o zadaniach mogących pogorszyć stan środowiska oraz szczegółowe analizowanie warunków realizacji przedsięwzięć mogących negatywnie wpłynąć na stan środowiska naturalnego. Szczególne znaczenie ma racjonalne

użytkowanie i wykorzystanie obszarów leśnych, jako najtrwalszych ekosystemów, które będzie polegało na nadzorowaniu upraw leśnych oraz ścisłej współpracy z jednostkami nadleśnictwa w powiecie. Współpraca w zakresie sprawnego systemu gospodarki odpadami powinna polegać na monitorowaniu gospodarki odpadowej i eksploatacji składowiska odpadów.

Ze względu na potencjalne niebezpieczeństwo występowania powodzi na terenie powiatu jarosławskiego, wspierane będą działania w celu rozwoju infrastruktury przeciwpowodziowej, szczególnie dorzecza Sanu. Pomimo realizacji wielu inwestycji w dalszym ciągu do słabych stron regionu zalicza się brak skutecznych zabezpieczeń przeciwpowodziowych oraz groźbę strat, które wystąpią w przypadku zaistnienia takiego zagrożenia. Podstawowe znaczenie dla zapewnienia bezpieczeństwa powodziowego w/w obszarów, a także ograniczenia do minimum strat powodowanych powodzią, będzie mieć realizacja inwestycji w obiektach ochrony przeciwpowodziowej. Należy dążyć do zwiększenia retencji wód w powiązaniu z kompleksową modernizacją i rozbudową systemu polderów, suchych zbiorników, wałów i innych urządzeń wodnych, w tym zbiorników małej retencji, a także usprawnianiem i doskonaleniem istniejącego systemu monitorowania zagrożeń powodziowych.

Działania te powinny stworzyć również warunki dla utrzymania i stopniowego wykorzystania potencjału energetycznego wód do produkcji energii odnawialnej. Kompleksowa ochrona przeciwpowodziowa powinna obejmować również działania na rzecz zachowania i odtworzenia ekosystemów rzeki, utrzymania w dobrym stanie technicznym i ekologicznym wód płynących i urządzeń wodnych istotnych dla rolniczego wykorzystania.

Ponadto prowadzenie szeroko rozumianej edukacji w zakresie profilaktyki przeciwpożarowej przyczyni się do podniesienia w sposób zdecydowany bezpieczeństwa przeciwpożarowego.

Przeciwdziałanie degradacji środowiska oraz zapobieganie zagrożeniom naturalnym opierać się powinno m.in. na lobbingu na rzecz budowy, rozbudowy i modernizacji obiektów ochrony przeciwpowodziowej oraz rekultywacji terenów zdegradowanych. Proces niszczenia stanu środowiska naturalnego wywołany działaniami człowieka będzie minimalizowany poprzez obowiązkowe badania stanu jakości gleby i ziemi oraz przywracanie wartości użytkowych tych terenów np. przez zalesienia.

Z uwagi na nieuregulowane sprawy związane z potrzebą rekultywacji terenów po kopalni siarki na terytorium Ukrainy, istnieje prawdopodobieństwo zagrożenia jakości wód podziemnych w strefie przygranicznej. Zasadniczą rolę w urzeczywistnianiu polsko-ukraińskiej współpracy na rzecz ochrony środowiska przyrodniczego odgrywać powinny:

- wspólny monitoring jakości i poziomu wód,
- współpraca na rzecz rozszerzenia badań monitoringowych środowiska,
- współpraca w zakresie wzajemnego ostrzegania przed zagrożeniami po obu stronach granicy, wspólne ćwiczenia służb ratowniczych w zakresie katastrof chemiczno-ekologicznych i pożarów kompleksów leśnych.

By zapobiec zagrożeniom ekologicznym wywołanym przez masowe ruchy ziemi, prowadzone są obserwacje terenów zagrożonych, terenów, na których występują wspomniane ruchy ziemi, ich rejestracja, wprowadza się ograniczenia poziomu hałasu, wprowadzania gazów i pyłów do powietrza oraz nakazuje przeglądy ekologiczne.

Podnoszenie poziomu świadomości ekologicznej mieszkańców powiatu odbywa się na podstawie działań promujących edukację ekologiczną mieszkańców powiatu, wprowadzenie tematyki wiedzy proekologicznej do szkół m.in. poprzez organizację konkursów promujących oszczędność surowców, energii, odzysk, poszanowanie środowiska oraz realizację innych zadań zwracających uwagę na konieczność ograniczenia ilości odpadów, ich przetwarzania i prawidłowego składowania. Przykładem takich przedsięwzięć może być utworzenie ośrodka edukacji ekologicznej prowadzącego szkolenia na terenie szkół powiatu jarosławskiego, a także wydawanie publikacji tematycznych.

Zauważa się potrzebę organizacji spotkań specjalistów i osób związanych z ochroną środowiska oraz zainteresowanych odnawialnymi źródłami energii na terenie powiatu celem wymiany informacji i doświadczeń. Propagowanie wykorzystania produkcji energii z odnawialnych źródeł przez podmioty gospodarcze, samorządy i osoby fizyczne przyczyni się do ograniczenia emisji szkodliwych gazów do atmosfery, wygeneruje nowe miejsca pracy i źródła dochodów, stworzy rynek paliw odnawialnych.

Wdrażanie Strategii

Strategia Rozwoju wskazuje kierunki działań, które są wyzwaniem dla całej lokalnej społeczności – dla administracji samorządowej oraz wszystkich instytucji i organizacji, które mogą być jej partnerem. Wdrażanie Strategii jest długotrwałym procesem, włączającym szerokie grono interesariuszy (jednostki pomocnicze i jednostki organizacyjne, przedsiębiorców, organizacje pozarządowe, etc.). Wdrażanie Strategii powinno być realizowane w kolejnych zadaniach:

- wskazanie przez Starostę Jarosławskiego osoby lub zespołu osób odpowiedzialnych za wdrażanie Strategii,
- określenie szczegółowych zadań wraz z podziałem kompetencyjnym,
- upowszechnianie założeń Strategii z uwzględnieniem obszarów strategicznych w podejmowanych działaniach powiatu,
- systematyczny monitoring i ewaluacja założeń zrównoważonego rozwoju.

Realizację Strategii można scharakteryzować w formie wykresu obejmującego określone etapy zarządzania strategicznego.

Rysunek 2. Etapy procesu zarządzania strategicznego w realizacji Strategii

Źródło: opracowanie własne na podstawie H. Gawroński, Zarządzanie strategiczne w samorządach lokalnych, Oficyna Wolters Kluwer Business

Zadania wskazywane do realizacji Strategii powinny być realizowane przez Zespół Wdrażający Strategię koordynowany przez Starostę Jarosławskiego lub wskazaną przez niego osobę. Podstawowe zadania Zespołu to:

- koordynacja współpracy pomiędzy interesariuszami,
- uspoźnianie kluczowych dokumentów i zapisywanych w nich działań (jak np. plany zagospodarowania przestrzennego, strategie branżowe, plany inwestycyjne, program ochrony środowiska, program współpracy z organizacjami pozarządowymi etc.),
- monitorowanie poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego powiatu i opracowywanie okresowych raportów wraz z rekomendacjami dalszych działań,
- budowanie atmosfery współpracy wśród partnerów realizujących określone zadania.

Odrębnym działaniem towarzyszącym realizacji założeń Strategii powinno być jej upowszechnianie wśród społeczności lokalnej oraz stałe pozyskiwanie kolejnych partnerów do jej realizacji. Potencjalnymi partnerami są:

- pracownicy jednostek pomocniczych i organizacyjnych powiatu,
- wójtowie i burmistrzowie gmin położonych na obszarze powiatu,
- posłowie i senatorowie reprezentujący region,
- przedstawiciele sektora gospodarczego (lokalni przedsiębiorcy), instytucje otoczenia biznesu, instytucje szkoleniowe z regionu,
- wyższe uczelnie działające w regionie,
- organizacje pozarządowe i kościelne z terenu powiatu, urzędy pracy, placówki edukacyjne.

Upowszechnianie Strategii wśród lokalnej społeczności może obejmować:

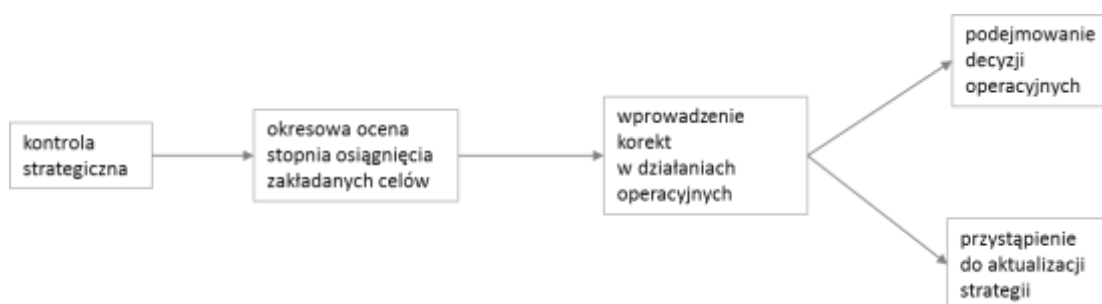
- pozyskanie interesariuszy do spotkań, podczas których będą poszukiwane możliwości realizacji kierunków rozwoju założonych w Strategii,
- przybliżanie mieszkańcom, szczególnie organizacjom formalnym i nieformalnym, roli funduszy unijnych i możliwości ich wykorzystania w kontekście realizacji założeń Strategii,
- konsultacje społeczne obejmujące prezentację wypracowanych założeń,
- upublicznienie przyjętych założeń strategicznych oraz planowanych działań (wdrażania Strategii).

Pożądanym aspektem jest prowadzenie dyskusji społecznej dotyczącej osiągnięcia założeń zrównoważonego rozwoju powiatu. Optymalne jest budowanie partnerstw branżowych – włączających interesariuszy w realizację wybranych działań. Ponadto wskazany jest poszukiwanie dobrych praktyk rozwojowych wśród innych jednostek samorządu terytorialnego poprzez udział w tematycznych konferencjach i seminariach organizowanych dla przedstawicieli administracji samorządowej, a także nawiązywanie współpracy z jednostkami samorządu terytorialnego wybranymi ze względu na podobieństwo potencjałów lub przyjętych kierunków działania.

Monitorowanie i okresowa ocena Strategii

Zgodnie z przyjętymi założeniami Strategia Rozwoju Powiatu jest dokumentem zawierającym kierunki rozwoju i wskazującym obszary kluczowe dla tego rozwoju, jednak, aby móc oceniać jej wdrażanie, należy przyjąć określony sposób monitorowania. Monitorowanie realizacji powinno być maksymalnie użyteczne, czyli powinno przekładać się na wnioski i być podstawą dla ewentualnej korekty planowanych działań. Schemat tego działania widoczny jest na poniższym rysunku.

Rysunek 3. Etapy procesu zarządzania strategicznego w kontroli strategicznej

Źródło: opracowanie własne na podstawie H. Gawroński, *Zarządzanie strategiczne w samorządach lokalnych*, Oficyna Wolters Kluwer Business

Optymalne jest monitorowanie zmian w obszarach zrównoważonego rozwoju (zmiany w poziomie zrównoważonego rozwoju na podstawie przyjętych wskaźników)³ oraz monitorowanie procesu wdrażania Strategii – także w oparciu o zestaw wskaźników obrazujących zakres stosowania założeń strategicznych. Monitorowanie powinno być procesem stałym, realizowanym poprzez cykliczną weryfikację wartości przyjętych wskaźników oraz ich analizę i rekomendację dalszych działań na podstawie wniosków. Poniżej zawarta tabela jest narzędziem monitorowania wdrażania Strategii – należy rokrocznie zebrać dane (dopisując co rok kolejną kolumnę tabeli), minimum co cztery lata należy dokonać podsumowania zebranych danych – jeśli ich wartości będą utrzymywały się na niskim poziomie, będzie to oznaczało, że założenia Strategii nie są wdrażane, a tym samym będzie to oznaczało potrzebę opracowania i wdrożenia rekomendacji usprawniających realizację założeń Strategii.

³ Przykładowe narzędzie do monitorowania zmian w poziomie zrównoważonego rozwoju zawarto w Aneksie do Strategii.

Założenia do aktualizacji Strategii

Strategia Zrównoważonego Rozwoju Powiatu jest dokumentem zawierającym opisane kierunki działania oraz cele, których osiągnięcie przyczyni się do pożądanego rozwoju powiatu. Dokument Strategii powinien zawierać wytyczne: aktualne, potrzebne i osiągalne, dlatego też dopuszcza się wprowadzanie zmian aktualizacyjnych, szczególnie w odniesieniu do celów i/lub działań, gdy:

1. nastąpi rok 2020.
2. takie będą rekomendacje wynikające z monitoringu wdrażania Strategii.
3. postulat zmian w Strategii zostanie sformułowany i przedstawiony zgodnie z Regulaminem Przeprowadzania Konsultacji Społecznych.

Organizacja lub instytucja wnioskująca o dokonanie zmian w Strategii powinna określić:

- powód (potrzebę) dokonania zmian,
- zakres zmian (np. propozycję nowego zapisu),
- tryb przeprowadzenia zmian (szczególnie osoby odpowiedzialne za sformułowanie nowego zapisu w dokumencie Strategii oraz – o ile to będzie potrzebne – także przeprowadzenie badań).
- Sposób finansowania działań związanych z aktualizacją Strategii zostanie ustalony przez Starostę Jarosławskiego.

Potencjalne źródła dodatkowego finansowania działań powiatu

Strategia hierarchizuje i systematyzuje potencjalne działania, leżące w obszarze zadań własnych powiatu, co niejako wskazuje, że podstawowym źródłem finansowania zakładanych działań jest budżet powiatu i/lub pozyskiwane przez powiat środki unijne na realizację działań samorządów. Niemniej dostępne są także inne źródła finansowania przedsięwzięć realizowanych przez jednostki samorządu terytorialnego, a wśród nich programy i plany działania, które zostaną opracowane i wdrożone w ramach realizacji strategii rządowych, w tym:

- Strategii Innowacyjności i Efektywności Gospodarki „Dynamiczna Polska 2020”,
- Strategii Rozwoju Kapitału Ludzkiego 2020,
- Strategii Rozwoju Transportu do 2020,
- Strategii Bezpieczeństwo Energetyczne i Środowisko – Perspektywa do 2020,
- Strategii Sprawne Państwo 2020,
- Strategii Rozwoju Kapitału Społecznego 2020,
- Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2010-2020. Regiony, miasta, obszary wiejskie,
- Strategii Rozwoju Systemu Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej 2022,
- Strategii Zrównoważonego Rozwoju Wsi, Rolnictwa i Rybactwa 2012-2020,
- programy rządowe (jak np. Program wsparcia budownictwa socjalnego ze środków Funduszu Dopłat itp.).

Państwowe Fundusze Celowe udzielane w postaci dotacji, pożyczek i refundacji, w tym:

- Fundusz Zajęć Sportowych dla Uczniów,
- Fundusz Rozwoju Kultury Fizycznej,
- Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych,
- Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej,
- Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej.

Mechanizm Finansowy Europejskiego Obszaru Gospodarczego, który zawiera środki pochodzące z Norwegii (97% ogółu przyznanych środków), Liechtensteinu oraz Islandii:

- Program: Ochrona różnorodności biologicznej i ekosystemów,
- Program: Wzmocnienie monitoringu środowiska oraz działań kontrolnych,
- Program: Oszczędzanie energii i promowanie odnawialnych źródeł energii,
- Program: Fundusz dla Organizacji Pozarządowych,
- Program: Lokalne i regionalne inicjatywy na rzecz zmniejszenia nierówności i promowania spójności społecznej,
- Program: Poprawa i lepsze dostosowanie ochrony zdrowia do trendów demografii,
- Program: Konserwacja i rewitalizacja dziedzictwa kulturowego i naturalnego,
- Program: Promocja różnorodności w kulturze i sztuce w ramach europejskiego dziedzictwa kulturowego (program partnerski).

Norweski Mechanizm Finansowy dotowany z budżetu norweskiego, który obejmuje:

- Program: Wsparcie rozwoju i szerokiego stosowania technologii CCS w Polsce,
- Program: Globalny fundusz na rzecz godnej pracy i dialogu trójstronnego,
- Program: Norwesko-Polska Współpraca Badawcza (program partnerski),
- Program: Norwesko-Polski Program Stypendialny (program partnerski),
- Program: Poprawa i lepsze dostosowanie ochrony zdrowia do trendów demograficzno-epidemiologicznych,
- Program: Ograniczanie społecznych nierówności w zdrowiu (program partnerski),
- Program: Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie i przemocy ze względu na płeć,
- Program: Współpraca w obszarze Schengen oraz walka z przestępczością transgraniczną i zorganizowaną, w tym przeciwdziałanie handlowi ludźmi oraz migracjom grup przestępczych,
- Program: Budowanie potencjału instytucjonalnego i współpraca w obszarze wymiaru sprawiedliwości/ Poprawa skuteczności wymiaru sprawiedliwości,
- Program: Wsparcie Służby Więziennej, w tym sankcji pozawięziennych.

Alternatywę finansową dla ograniczonych możliwości inwestycyjnych gminy stanowić może partnerstwo publiczno-prywatne, które pozwala na zaangażowanie środków prywatnych oraz sektora finansów publicznych, we wspólne przedsięwzięcia służące rozwojowi gospodarczemu. W prawie polskim ramy prawne PPP zostały wyznaczone przez dwie ustawy, regulujące współpracę podmiotów publicznych i partnerów prywatnych:

- ustawa z dnia 19 grudnia 2008 r. o partnerstwie publiczno-prywatnym (Dz. U. z 2009 r. Nr 19, poz. 100 z późn. zm.), zwana dalej Ustawą o PPP,
- ustawa z dnia 9 stycznia 2009 r. o koncesji na roboty budowlane lub usługi (Dz. U. z 2009 r. Nr 19, poz. 101, Nr 157 poz. 1241 z późn. zm.), zwana dalej Ustawą o Koncesjach.

Obie wyżej wymienione ustawy w zamierzeniu ustawodawcy mają ułatwić wykonywanie zadań publicznych na zasadzie kooperacji sektorów publicznego i prywatnego w Polsce.

***

ANEKS

do STRATEGII ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU
POWIATU JAROSŁAWSKIEGO
na lata 2014–2020

Cele europejskie w krajowych dokumentach strategicznych

Strategia „Europa 2020” jest nowym, długookresowym programem rozwoju społeczno-gospodarczego Unii Europejskiej (UE), który zastąpił realizowaną od 2000 r., zmodyfikowaną pięć lat później, Strategię Lizbońską.

W opublikowanym 3 marca 2010 r. Komunikacie „Europa 2020 – Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu” podkreślona została potrzeba wspólnego działania państw członkowskich na rzecz wychodzenia z kryzysu oraz wdrażania reform umożliwiających stawienie czoła wyzwaniom związanym z globalizacją, starzeniem się społeczeństw czy rosnącą potrzebą racjonalnego wykorzystywania zasobów. W celu osiągnięcia powyższych założeń zaproponowano trzy podstawowe, wzajemnie wzmacniające się priorytety:

- wzrost inteligentny, czyli rozwój oparty na wiedzy i innowacjach,
- wzrost zrównoważony, czyli transformacja w kierunku gospodarki niskoemisyjnej, efektywnie korzystającej z zasobów i konkurencyjnej,
- wzrost sprzyjający włączeniu społecznemu, czyli wspieranie gospodarki charakteryzującej się wysokim poziomem zatrudnienia i zapewniającej spójność gospodarczą, społeczną i terytorialną.

Komisja Europejska zaproponowała wskaźniki umożliwiające monitorowanie postępów w realizacji ww. priorytetów za pomocą pięciu nadrzędnych celów, określonych na poziomie całej UE, w tym:

- osiągnięcie wskaźnika zatrudnienia na poziomie 75%;
- poprawa warunków prowadzenia działalności badawczo-rozwojowej, w tym przeznaczanie 3% PKB UE na inwestycje w badania i rozwój;
- zmniejszenie emisji gazów cieplarnianych o 20% w porównaniu z poziomami z 1990 r.; zwiększenie do 20% udziału energii odnawialnej w ogólnym zużyciu energii; dążenie do zwiększenia efektywności energetycznej o 20%;
- podniesienie poziomu wykształcenia, zwłaszcza poprzez zmniejszenie odsetka osób przedwcześnie kończących naukę do poniżej 10% oraz zwiększenie do co najmniej 40% odsetka osób w wieku 30-34 lat mających wykształcenie wyższe;
- wspieranie włączenia społecznego, zwłaszcza poprzez ograniczanie ubóstwa, mając na celu wydzwignięcie z ubóstwa lub wykluczenia społecznego 20 milionów obywateli.

Podstawowymi instrumentami realizacji celów strategii „Europa 2020” są opracowywane przez państwa członkowskie UE Krajowe Programy Reform oraz przygotowane przez KE inicjatywy przewodnie, realizowane na poziomie UE, państw członkowskich, władz regionalnych i lokalnych. Te inicjatywy przewodnie to:

- „Unia innowacji” – poprawa warunków ramowych dla innowacji oraz wykorzystanie innowacji do rozwiązania najważniejszych problemów społecznych i gospodarczych, wskazanych w strategii Europa 2020;
- „Mobilna młodzież” – poprawa jakości wszystkich poziomów edukacji i szkoleń oraz zwiększanie atrakcyjności europejskiego szkolnictwa wyższego na arenie międzynarodowej;
- „Europejska agenda cyfrowa” – osiągnięcie trwałych korzyści gospodarczych i społecznych z jednolitego rynku cyfrowego, opartego na dostępie do szerokopasmowego internetu;
- „Europa efektywnie korzystająca z zasobów” – wsparcie zmiany w kierunku gospodarki niskoemisyjnej i efektywniej korzystającej z zasobów środowiska oraz dążenie do wyeliminowania zależności wzrostu gospodarczego od degradacji środowiska przyrodniczego;
- „Polityka przemysłowa w erze globalizacji” – poprawa warunków dla przedsiębiorczości, zwłaszcza małych i średnich przedsiębiorstw (MŚP) oraz wsparcie rozwoju silnej bazy przemysłowej, zdolnej do konkurencyjności na skalę globalną;
- „Program na rzecz nowych umiejętności i zatrudnienia” – stworzenie warunków do unowocześnienia rynków pracy, przez ułatwienie mobilności pracowników i rozwój ich umiejętności, w celu zwiększenia poziomu zatrudnienia oraz zapewnienie trwałości europejskich modeli społecznych;
- „Europejski program walki z ubóstwem” – zapewnienie spójności gospodarczej, społecznej i terytorialnej poprzez pomoc osobom biednym i wykluczonym oraz umożliwienie im aktywnego uczestniczenia w życiu ekonomicznym i społecznym.

W celu skutecznej realizacji nowej strategii wzmocnieniu ulec ma system koordynacji polityki makroekonomicznej i zarządzania procesem wdrażania reform strukturalnych w UE. Wiodącą rolę w tym procesie przewidziano dla Rady Europejskiej. Na system składają się m.in. Zintegrowane Wytyczne, przyjmowane na poziomie UE oraz Rekomendacje Krajowe, skierowane do poszczególnych państw członkowskich. KE będzie monitorowała postępy na podstawie dwóch dotychczasowych instrumentów, które zachowają swoją odrębność, ale będą przygotowywane równocześnie, tj. sprawozdania z realizacji programu „Europa 2020” i sprawozdania z realizacji Paktu Stabilności i Wzrostu.

W kwietniu 2011 r. państwa członkowskie UE przygotowały Krajowe Programy Reform na rzecz realizacji strategii „Europa 2020”, których celem jest budowa trwałych podstaw wzrostu gospodarczego, łącząc cele unijne z priorytetami krajowymi. Przedstawione w nich reformy, ukierunkowane na wzrost inteligentny, zrównoważony i sprzyjający włączeniu społecznemu, mają umożliwić przezwycięzenie zidentyfikowanych barier wzrostu (tzw. wąskich gardeł) hamujących potencjał rozwojowy państw członkowskich UE, jednocześnie przyczyniając się do wzmocnienia pozycji UE na arenie międzynarodowej.

Przygotowany dla Polski Krajowy Program Reform wpisuje się w szerszą inicjatywę polskiego rządu zmierzającą do stworzenia efektywnego systemu kształtowania polityki rozwoju kraju. Nowe, zintegrowane, ponadsektorowe podejście do problemów społeczno-gospodarczych

wymaga skoordynowanych działań po stronie administracji. Ramy dla nowego systemu zarządzania rozwojem kraju stanowi Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju pn. „Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności” oraz Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju i Plan Zagospodarowania Przestrzennego Kraju. W perspektywie do 2020 roku najważniejszymi dokumentami strategicznymi będą Średniookresowa Strategia Rozwoju Kraju wraz z Krajowym Programem Reform na rzecz realizacji strategii „Europa 2020” oraz dziewięć strategii zintegrowanych:

- Strategia Innowacyjności i Efektywności Gospodarki „Dynamiczna Polska 2020”,
- Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego 2020,
- Strategia Rozwoju Transportu do 2020,
- Strategia Bezpieczeństwo Energetyczne i Środowisko – Perspektywa do 2020,
- Strategia Sprawne Państwo 2020,
- Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego 2020,
- Krajowa Strategii Rozwoju Regionalnego 2010-2020. Regiony, miasta, obszary wiejskie,
- Strategia Rozwoju Systemu Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej 2022,
- Strategia Zrównoważonego Rozwoju Wsi, Rolnictwa i Rybactwa 2012-2020,

Zidentyfikowane w KPR bariery wzrostu dla Polski to:

- wysoki deficyt strukturalny finansów publicznych;
- niedostateczny ogólny poziom wydatków inwestycyjnych;
- nadmierne obciążenia regulacyjne i administracyjne;
- niski poziom podaży pracy połączony z nieadekwatną jej strukturą;
- niedostateczny poziom zdolności innowacyjnych przedsiębiorstw.

Obszary priorytetowe KPR:

- infrastruktura dla wzrostu zrównoważonego (odrabianie zaległości);
- innowacyjność dla wzrostu inteligentnego (budowa nowych przewag);
- aktywność dla wzrostu sprzyjającego włączeniu społecznemu (budowa nowych przewag).

Cele strategii Europa 2020:

- 75% zatrudnienia osób w wieku 20-64 lat;
- 3% PKB UE na inwestycje B+R;
- cele 20/20/20 w zakresie klimatu i energii;
- mniej niż 10% osób wcześniej kończących naukę; co najmniej 40% liczby osób z młodego pokolenia posiadających wykształcenie wyższe lub równoważne;

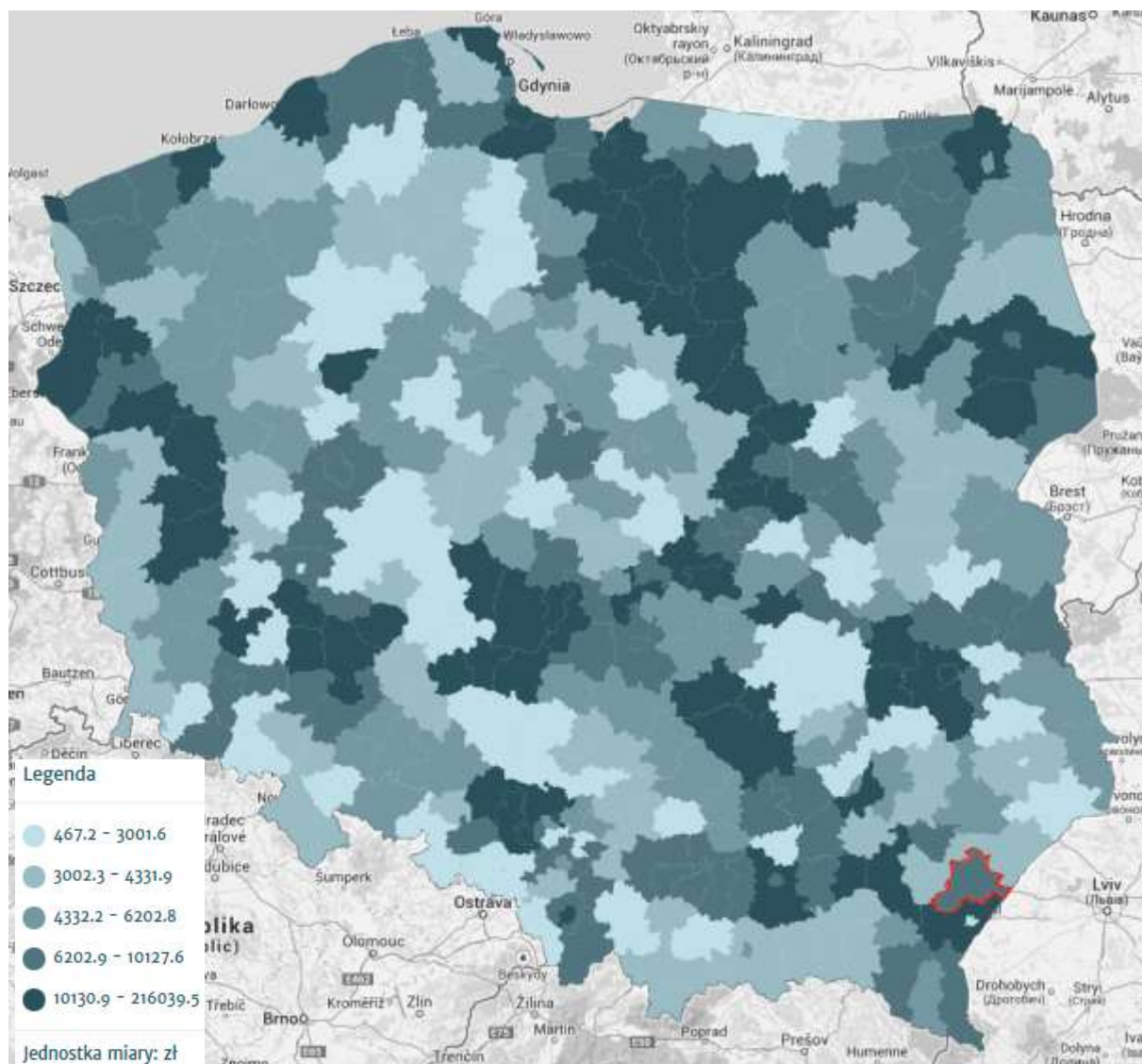
- zmniejszenie liczby osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym o 20 mln.

Cele krajowe przyjęte przez Polskę:

- 71% zatrudnienia osób w wieku 20-64 lat;
- 1,7% PKB na inwestycje w B+R;
- zmniejszenie zużycia energii pierwotnej do poziomu ok. 96 Mtoe, zwiększenie wykorzystania OZE, redukcja emisji CO₂;
- zmniejszenie do 4,5 odsetka osób wczesnie kończących naukę; zwiększenie do 45% osób młodego pokolenia posiadających wykształcenie wyższe;
- obniżenie o 1,5 mln liczby osób zagrożonych ubóstwem i/lub deprawacją materialną i/lub żyjących w gospodarstwach domowych bez osób pracujących lub o niskiej intensywności pracy.

Dotychczas w różny sposób oraz w różnym stopniu wykorzystywano fundusze unijne. Dostępne są jednak narzędzia „interaktywne”, które umożliwiają monitorowanie różnych zmian (w tym np. skali absorpcji środków UE) w perspektywie kraju lub wybranych mniejszych jednostek terytorialnych. Na poniższej mapie zaprezentowano przykładowe zestawienie obrazujące skalę wykorzystania środków unijnych w przeliczeniu na mieszkańców powiatów. Zaprezentowany wskaźnik informuje o tym, jaka jest na danym obszarze wartość dofinansowanych z funduszy UE inwestycji realizowanych w ramach wszystkich programów polityki spójności, PROW i PO Ryby 2007-2013 w przeliczeniu na 1 mieszkańca wybranego obszaru. W elektronicznej wersji mapy (www.mojapolis.pl) dane można oglądać na różnych poziomach agregacji – od gmin po województwa, przy czym o przypisaniu projektu do danego obszaru decyduje miejsce realizacji projektu. Prezentowane na poniższej mapie dane dotyczą kwot zakontraktowanych, czyli zagwarantowanych w umowach z projektodawcami, a nie już wydatkowanych. Nie uwzględniono wydatków na tzw. pomoc techniczną, czyli obsługę projektów, ich monitorowanie, kontrolę itp. W przypadku PROW brak danych dotyczących rent strukturalnych, wspierania gospodarowania na obszarach o niekorzystnych warunkach, płatności rolno-środowiskowych, zalesiania oraz działań informacyjnych i promocyjnych. Dane przedstawione są narastająco, co oznacza, że dane dla 2011 r. informują o wartości wszystkich projektów zakontraktowanych do końca 2011 r. Prezentowane dane dotyczą 2011 r. i 2012 r. Źródło danych MRR (baza SIMIK), MRiRW, źródło mapy: mojapolis.pl.

Mapa 3. Poziom dotychczasowego wykorzystania środków unijnych w powiecie w 2011r. i 2012 r.

Źródło: www.mojapolis.pl

Cele w powiatowych dokumentach strategicznych

Strategia Rozwoju Powiatu jest dokumentem zawierającym kierunki rozwoju i rekomendacje dla określonych działań długoterminowych. Strategia Rozwoju Powiatu nie jest jedynym dokumentem strategicznym, do którego mogą się odwoływać interesariusze i mieszkańcy obszaru powiatu. Wśród najważniejszych spośród pozostałych dokumentów należy wskazać Strategię Rozwiązywania Problemów Społecznych, Plan Rozwoju Lokalnego i Plan Działania. Poniżej zawarto zagadnienia problemowe oraz cele/strategiczne obszary/priorytety wskazane w każdym z wymienionych dokumentów, usystematyzowane według obszarów zrównoważonego rozwoju (gospodarka, społeczeństwo, środowisko), dodatkowo punkt to inne obszary tematyczne.

Tabela 31. Cele / PRIORYTETY W DOKUMENTACH STRATEGICZNYCH POWIATU

Strategia Rozwoju Powiatu Jarosławskiego na lata 2008 - 2015	Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych w powiecie jarosławskim na lata 2007 – 2015	Strategia Rozwoju Województwa – Podkarpackie 2020
<p>Misja: Powiat jarosławski rozwija się jako bezpieczna przestrzeń przyjazna mieszkańcom, przedsiębiorcom, inwestorom i środowisku naturalnemu.</p>	<p>Misja: Pomoc społeczna w powiecie jarosławskim to zintegrowany system wspierania dzieci i młodzieży, osób samotnych, niepełnosprawnych oraz rodzin znajdujących się w czasowo lub na stałe w trudnej sytuacji materialnej lub obciążonych niekorzystnymi dla ich rozwoju zjawiskami socjologicznymi, oparty na modelowej współpracy struktur samorządowych z organizacjami pozarządowymi o charakterze społecznym.</p>	<p>Cel główny: Efektywne wykorzystanie zasobów wewnętrznych i zewnętrznych dla zrównoważonego i inteligentnego rozwoju społeczno-gospodarczego drogą do poprawy jakości życia mieszkańców.</p>
<p>Obszar strategiczny: KAPITAŁ LUDZKI</p> <p>Priorytet I: Podniesienie jakości kształcenia oraz poprawa warunków środowiska dydaktyczno-wychowawczego</p> <p>Cel 1: Doskonalenie bazy lokalowej i technicznej szkół oraz placówek oświatowych</p> <p>Cel 2: Systematyczne podnoszenie poziomu zaspokajania zbiorowych potrzeb w zakresie oświaty ponadgimnazjalnej</p> <p>Cel 3: Stałe podnoszenie jakości pracy szkół i placówek</p> <p>Priorytet II: Poprawa poziomu usług medycznych</p> <p>Cel 1: Poszerzenie obszaru usług medycznych i stała troska o ich jakość</p> <p>Priorytet III: Tworzenie warunków do wszechstronnego rozwoju kapitału społecznego poprzez inwestowanie w opiekę społeczną oraz</p>	<p>1. POPRAWA WARUNKÓW POWSTAWANIA I FUNKCJONOWANIA RODZIN</p> <p>Kierunek 1. Budowanie systemu wsparcia dla rodzin, szczególnie rodzin wielodzietnych, osób samotnie wychowujących dzieci i rodzin zagrożonych patologią</p> <p>Kierunek 2. Doskonalenie i rozwój opieki nad dzieckiem</p> <p>2. Kompleksowa rehabilitacja i aktywizacja osób niepełnosprawnych</p> <p>Kierunek 1. Rehabilitacja zawodowa i społeczna osób niepełnosprawnych</p> <p>Kierunek 2. Kształtowanie pozytywnych postaw wobec niepełnosprawności</p> <p>Kierunek 3. Zapewnienie dostępu do dóbr i usług umożliwiających pełne uczestnictwo w życiu społecznym</p> <p>3. ZAPOBIEGANIE</p>	<p>Dziedzina: Konkurencyjna i innowacyjna gospodarka</p> <p>Cel 1: Rozwijanie przewag regionu w oparciu o kreatywne specjalizacje jako przejaw budowania konkurencyjności krajowej i międzynarodowej</p> <p>Priorytet 1.1. Przemysł</p> <p>Priorytet 1.2. Nauka, badania, szkolnictwo wyższe</p> <p>Priorytet 1.3. Turystyka</p> <p>Priorytet 1.4. Rolnictwo</p> <p>Priorytet 1.5. Instytucje otoczenia biznesu</p> <p>Dziedzina: Kapitał ludzki i społeczny</p> <p>Cel 2: Rozwój kapitału ludzkiego i społecznego jako czynników: innowacyjności regionu oraz poprawy poziomu życia mieszkańców</p> <p>Priorytet 2.1. Edukacja</p> <p>Priorytet 2.2. Kultura i dziedzictwo kulturowe</p> <p>Priorytet 2.3. Społeczeństwo</p>

<p>przeciwdziałanie bezrobociu Cel 1: Poprawa efektywności pomocy społecznej Priorytet IV: Dbalność o dziedzictwo kulturowe oraz tworzenie warunków do zwiększenia dostępności do kultury i sportu oraz rozwoju turystyki Cel 1: Wspieranie działalności kulturalnej i sportowej na terenie powiatu Cel 2: Promocja walorów turystycznych regionu</p> <p>Obszar strategiczny: GOSPODARKA I ROLNICTWO Priorytet I: Wszechstronny i zrównoważony rozwój gospodarczy Cel 1: Poprawa atrakcyjności inwestycyjnej oraz rozwój małych i średnich przedsiębiorstw Priorytet II: Wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich Cel 1: Modernizacja przestrzeni wiejskiej Cel 2: Wspieranie różnorodnych form działalności na obszarach wiejskich</p> <p>Obszar strategiczny: INFRASTRUKTURA TECHNICZNA I KOMUNIKACYJNA Priorytet I: Rozwój infrastruktury komunikacyjnej i turystycznej Cel 1: Poprawa i rozwój infrastruktury turystycznej, sportowej oraz ochrona dziedzictwa kulturowego</p> <p>Obszar strategiczny: EKOLOGIA I OCHRONA ŚRODOWISKA Priorytet I: Racjonalne wykorzystanie środowiska naturalnego i jego ochrona Cel 1: Podjęcie działań na rzecz poprawy stanu środowiska naturalnego Cel 2: Przeciwdziałanie degradacji środowiska oraz zapobieganie zagrożeniom naturalnym Cel 3: Podnoszenie wiedzy i świadomości ekologicznej mieszkańców powiatu</p>	<p>I REDUKOWANIE MARGINALIZACJI ZAGROŻONYCH GRUP SPOŁECZNYCH Kierunek 1. Zapobieganie wykluczeniu społecznemu młodzieży Kierunek 2. Wsparcie działań profilaktycznych i terapeutycznych Kierunek 3. Tworzenie aktywnej profilaktyki społecznej</p> <p>4. INTEGRACJA OSÓB STARSZYCH I WYMAGAJĄCYCH POMOCY Kierunek 1. Rozwijanie systemu opieki pielęgnacyjnej Kierunek 2. Polepszenie i doskonalenie usług w stacjonarnym systemie opieki Kierunek 3. Wsparcie dla osób z zaburzeniami psychicznymi Kierunek 4. Aktywizacja i integracja lokalna osób starszych</p> <p>5. OGRANICZENIE BEZROBOCIA Kierunek 1. Opracowywanie i wdrażanie projektów, w tym współfinansowanych z Europejskiego Funduszu Społecznego Kierunek 2. Dostosowanie szkolnictwa i edukacji do rynku pracodawców</p>	<p>obywatelskie Priorytet 2.4. Włączenie społeczne Priorytet 2.5. Zdrowie publiczne Priorytet 2.6. Sport powszechny</p> <p>Dziedzina: Sieć osadnicza Cel 3: Podniesienie dostępności oraz poprawa spójności funkcjonalno-przestrzennej jako elementu budowania potencjału rozwojowego regionu Priorytet 3.1. Dostępność komunikacyjna Priorytet 3.2. Dostępność technologii informacyjnych Priorytet 3.3. Funkcje metropolitalne Rzeszowa Priorytet 3.4. Funkcje obszarów wiejskich Priorytet 3.5. Spójność przestrzenna i wzmacnianie funkcji biegunów wzrostu</p> <p>Dziedzina: Środowisko i energetyka Cel 4: Racjonalne i efektywne wykorzystanie zasobów z poszanowaniem środowiska naturalnego sposobem na zapewnienie bezpieczeństwa i dobrych warunków życia mieszkańców oraz rozwoju gospodarczego województwa Priorytet 4.1. Zapobieganie i przeciwdziałanie zagrożeniom oraz usuwanie ich negatywnych skutków Priorytet 4.2. Ochrona środowiska Priorytet 4.3. Bezpieczeństwo energetyczne i racjonalne wykorzystanie energii</p>
--	---	--

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań prowadzonych w Powiecie

Polityka zrównoważonego rozwoju

Obszary wiejskie wyraźnie odróżniają się od miast, ale także różnicują się między sobą – co przekłada się na różnice w ich funkcjonowaniu i rozwoju. Podstawowe definiowane różnice wśród obszarów wiejskich to dostęp do zatrudnienia, edukacji i dóbr kultury, które na ogół koncentrują się w miastach. Różnice pomiędzy poszczególnymi jednostkami samorządu terytorialnego dobrze widoczne są w zestawieniach bazujących na wskaźnikach, które liczbowo-statystycznie obrazują wybrany zakres ich działania.

Tak więc rozwój obszarów wiejskich postrzegany jest na ogół w dwóch, odmiennych perspektywach: albo jako przyjęcie roli peryferyjnego ośrodka dla miast i aglomeracji („miejsca sypialniane”, Polska B, ośrodki weekendowe), albo podjęcie próby wyrównania szans rozwojowych, aby zapewnić mieszkańcom i inwestorom warunki atrakcyjne i konkurencyjne względem innych obszarów w kraju. Odpowiedź o kierunku rozwoju optymalne dla danej jednostki samorządowej może wynikać z oceny jej kondycji na tle innych jednostek samorządowych w regionie i w kraju.

Zrównoważony rozwój jest pojęciem, które upowszechniło się w Polsce za sprawą Unii Europejskiej. Dokument Agenda 21⁴ charakteryzuje to zjawisko jako proces łączenia działań politycznych, gospodarczych, społecznych i indywidualnych w celu zrównoważenia szans dostępu do środowiska naturalnego poszczególnych społeczeństw i ich obywateli – zarówno tych współczesnych, jak i przyszłych pokoleń. Zrównoważony rozwój cywilizacyjny powinien więc następować z zachowaniem równowagi przyrodniczej, oraz trwałości podstawowych procesów przyrodniczych.

Najważniejsze obszary, które zachodzą na siebie i są istotne z perspektywy rozwoju to:

- gospodarka,
- życie społeczne,
- ochrona środowiska,
- służba zdrowia,
- bezpieczeństwo,
- edukacja,
- kultura i rekreacja,
- pomoc społeczna,
- infrastruktura,
- jakość instytucjonalna,
- wizerunek,
- ład przestrzenny,

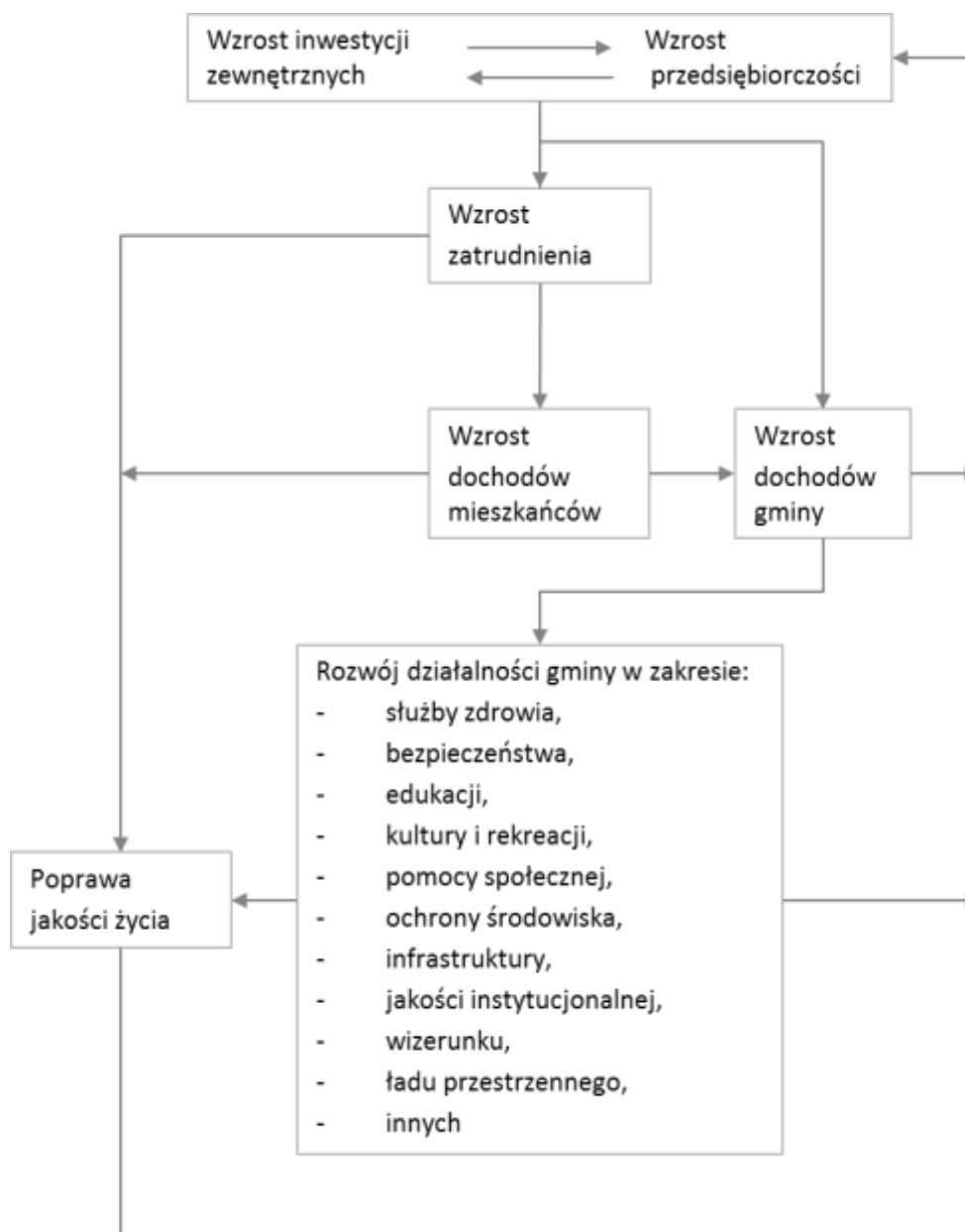
⁴ Agenda 21 to jeden z podstawowych dokumentów Konferencji Narodów Zjednoczonych "Środowisko i rozwój" (Szczytu Ziemi), jaka odbyła się w Rio de Janeiro w czerwcu 1992 roku. Globalny Program Działań, nazywany popularnie Agendą 21 to obszerny (liczący prawie 600 stron) dokument oparty na 27 zasadach Karty Ziemi. Przedstawia porozumienie osiągnięte przez 179 państw. W Polsce zasada zrównoważonego rozwoju została podniesiona do rangi zasady konstytucyjnej (Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej w art. 5 zapewnia ochronę środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju).

- a także współpraca (powiat – gminy, powiat – ngo, powiat – biznes) oraz promocja regionu.

Pierwszym z obszarów zrównoważonego rozwoju jest obszar gospodarczy, określany takimi cechami jak poziom wzrostu PKB (dochodów) czy spadek poziomu bezrobocia. Ogólny mechanizm rozwoju gospodarczego (jego znaczenie) przedstawiono na poniższym wykresie.

Rysunek 4. Ogólny mechanizm rozwoju gospodarczego

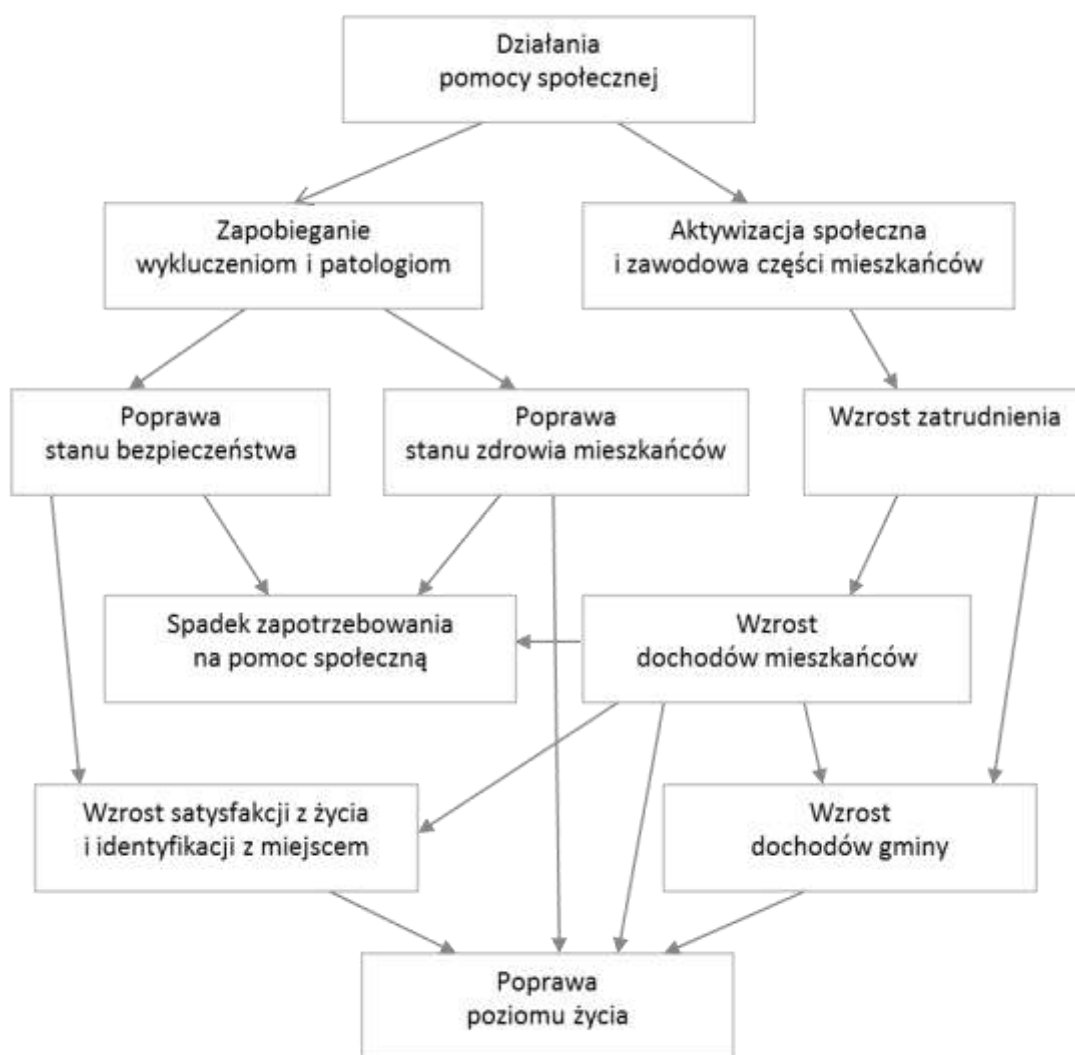
Źródło: J. Pasieczny, *Profile gmin w Polsce. Zarządzanie rozwojem i zmianami*, Wydawnictwo Naukowe Wydziału Zarządzania Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2008

Powyższy wykres pokazuje, że rozwój gospodarczy ma charakter nie etapowego procesu (który zaczyna się w jednym miejscu i kończy w innym), ale stanowi obieg zamknięty. Wzrost inwestycji

i przedsiębiorczości przekłada się bezpośrednio na wzrost zatrudnienia, to z kolei przyczynia się do wzrostu dochodu mieszkańców, co skutkuje poprawą funkcjonowania w wielu obszarach zarówno gmin, jak i powiatów. Finalna poprawa jakości życia mieszkańców przekłada się ponownie na wzrost przedsiębiorczości – a tym samym zostaje uruchomiony ponowny wpływ czynników prorozwojowych i przyczyniających się w konsekwencji do poprawy jakości życia.

W perspektywie zrównoważonego rozwoju ważny jest obszar społeczny. Poprawa poziomu życia mieszkańców znajdujących się w trudnej sytuacji życiowej następuje w wyniku skutecznych działań systemu pomocy społecznej przekładających się na aktywność mieszkańców, co widać na poniższym wykresie.

Rysunek 5. Rola pomocy społecznej w procesie rozwoju

Źródło: J. Pasieczny, *Profile gmin w Polsce. Zarządzanie rozwojem i zmianami*, op. cit.

W powyższym schemacie jest mowa o pomocy społecznej, niemniej przedstawione relacje można określić jako odzwierciedlenie społecznego obszaru funkcjonowania wspólnoty samorządowej. Aktywność samorządu w wymiarze społecznym ma dwojaki charakter: z jednej strony ochronny, profilaktyczny (zapobieganie wykluczeniu i patologiom), z drugiej wspierający, aktywizujący. Działania ochronne przekładają się na poprawę stanu bezpieczeństwa i zdrowia mieszkańców, co skutkuje zmniejszeniem potrzeby korzystania z pomocy. Działania aktywizacyjne przekładają się na wzrost zatrudnienia, a w konsekwencji na wzrost dochodów (mieszkańców, potem gmin i powiatów). Zarówno jedne jak i drugie działania w rezultacie owocują poprawą poziomu życia i wzrostem satysfakcji z życia mieszkańców. Interesujące w powyższym zestawieniu jest również to, że wśród czynników wzajemnie oddziałujących na pomoc społeczną widać fundamentalne znaczenie pracy, a tym samym większych dochodów dla mieszkańców, co bezpośrednio przekłada się na szereg obszarów życiowych.

Rozwój gospodarczy i społeczny obejmuje podstawowe obszary zrównoważonego rozwoju. W ujęciu tabelarycznym zestawiono charakterystyczne cechy wszystkich trzech obszarów zrównoważonego rozwoju na poziomie lokalnym.

Tabela 32. Charakterystyka podstawowych sfer rozwoju lokalnego i regionalnego według koncepcji Agenda 21

Sfera	Charakterystyczne wyróżniki i niektóre ich walory
Rozwój gospodarczy	- jest siłą napędową procesów rozwojowych dla dwóch sfer, tj. społecznej i ekologiczno-przestrzennej, - głównym celem w tej sferze jest generowanie dochodów
Rozwój społeczny	- przejawia się stałym wzrostem poziomu wykształcenia, świadomości obywatelskiej oraz kultury osobistej mieszkańców, - wyraża się wzrastającym poczuciem odpowiedzialności za wspólne sprawy o charakterze publicznym, - obowiązki samorządu związane z tą sferą sprowadzają się do jak najlepszego zaspokajania potrzeb mieszkańców w zakresie gospodarki komunalnej, oświaty i kultury, pomocy społecznej i bezpieczeństwa publicznego, - związany jest z popularyzowaniem powszechnie uznawanych wartości etycznych, postaw i zachowań
Rozwój ekologiczno-przestrzenny	- charakteryzuje się poszanowaniem walorów środowiska przyrodniczego oraz starannym planowaniem ład przestrzennego na obszarach zurbanizowanych, - stymulowanie tej sfery rozwoju polega na redukcji emisji zanieczyszczeń, odbudowie zasobów środowiska naturalnego, instalowaniu urządzeń zapobiegających emisji zanieczyszczeń oraz stosowaniu proekologicznych technologii, - ma na celu usuwanie konfliktów powstających w procesie zagospodarowania terenów oraz kształtowanie funkcjonalnego i estetycznego środowiska życia człowieka.

Źródło: B. Filipiak, M. Kogut, A. Szeżewczuk, M. Ziolo, „Rozwój lokalny i regionalny. Uwarunkowania, finanse, procedury”, Fundacja na rzecz Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin 2005, za: M. Stanny, M. Drygas „Przestrzenne, społeczno-ekonomiczne zróżnicowanie obszarów wiejskich w Polsce”, IRWiR PAN, Warszawa 2012

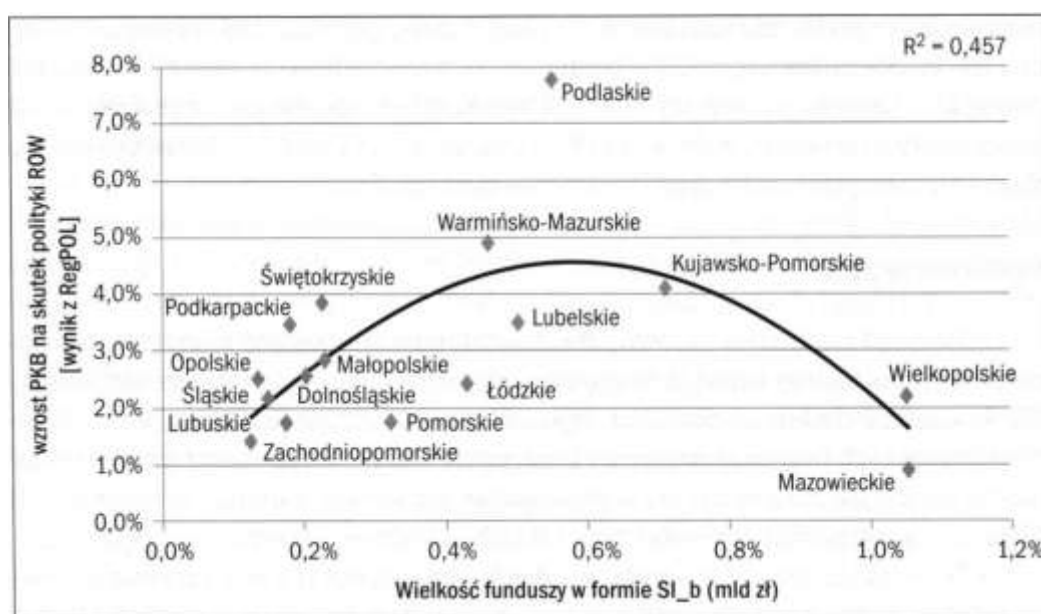
Monitorowanie poziomu rozwoju może być realizowane przy wykorzystaniu wskaźników rozwoju, które mogą być (i powinny) dobierane indywidualnie, z uwzględnieniem obszarów istotnych z perspektywy działań podejmowanych w danym okresie. Ważne jest, żeby dobrane wskaźniki były porównywalne w perspektywie długookresowej.

Powiat na tle kraju

Dostępnych jest wiele zestawień i analiz, które podsumowują rozwój poszczególnych regionów kraju z uwzględnieniem wybranych aspektów. Na przykład w podsumowaniu przeprowadzonym przez M. Stanny⁵ widać, że poszczególne regiony w różny sposób skorzystały na środkach unijnych z dotychczasowego okresu finansowania. Zaprezentowany poniżej wykres przedstawia przykładowy zakres wykorzystania unijnych środków (z I i II filara Wspólnej Polityki Rolnej 2004-2009⁶) w perspektywie poszczególnych województw: relację pomiędzy wzrostem gospodarczym a wielkością środków z II filara przeznaczonych na inwestycje.

Wykres 2. Zależność między wzrostem gospodarczym województw a wielkością środków z II filara przeznaczonych na inwestycje

Źródło: M. Stanny, M. Drygas „Przestrzenne, społeczno-ekonomiczne zróżnicowanie obszarów wiejskich w Polsce”, IRWiR PAN, Warszawa 2012

Powyższy wykres, chociaż obrazuje jeden z elementów stanowiących system wsparcia dla rozwoju obszarów wiejskich, pokazuje, że wysokość przekazanego finansowego wsparcia przełoży się na rozwój gospodarczy (tu mierzony jako przyrost netto PKB). Widoczne na prawym końcu poziomej osi województwa mazowieckie i wielkopolskie, które otrzymały największe dofinansowania, nie znajdują się w najwyższych punktach osi pionowej obrazującej poziom rozwoju. Tam najwyżej odnotowane są województwa ze średnią dotacją. Na przedstawionym

⁵ M. Stanny, M. Drygas „Przestrzenne, społeczno-ekonomiczne zróżnicowanie obszarów wiejskich w Polsce”, IRWiR PAN, Warszawa 2012

⁶ W źródłowej publikacji analizie poddano fundusze obejmujące dopłaty bezpośrednie w latach 2004-2009, PROW 2004-2006 oraz SPO 2004-2006), por. K. Zawalińska „Instrumenty i efekty wsparcia Unii Europejskiej dla regionalnego rozwoju obszarów wiejskich w Polsce”, IRWiR PAN, Warszawa 2009 za: K. Zawalińska „Regionalne zróżnicowanie absorpcji wsparcia unijnego dla polskiej wsi i jego skutki dla rozwoju społeczno-gospodarczego kraju” w: M. Stanny, M. Drygas [red. nauk.] „Przestrzenne, społeczno-ekonomiczne zróżnicowanie obszarów wiejskich w Polsce. Problemy i perspektywy rozwoju”, Instytut Rozwoju Wsi i Rolnictwa Polskiej Akademii Nauk, Warszawa 2010

wykresie wyróżnia się także województwo podlaskie, które przy średnim poziomie uzyskanych środków odnotowało najwyższy poziom wzrostu PKB na skutek polityki ROW.

W cytowanym opracowaniu analizującym wydatkowanie funduszy unijnych zawarto wnioski:

- słabiej rozwinięte regiony otrzymały relatywnie najwięcej funduszy Wspólnej Polityki Rolnej w stosunku do ich zamożności,
- przeznaczenie funduszy na inwestycje przekładało się na rozwój gospodarczy regionów,
- potrzebne są dalsze środki wspierające zarówno rozwój inwestycyjny jak i kapitał ludzki, a to oznacza, że należy wspierać:
  - inwestycje w nowe technologie i innowacje,
  - inwestycje umożliwiające rolnikom korzystanie z nowych technologii,
  - inwestycje wspierające mobilność zawodową rolników i ludności bezrolnej (wsparcie rozwoju nowych miejsc pracy), w tym przekwalifikowania zawodowe,
  - wsparcie samozatrudnienia, wsparcie tworzenia inkubatorów przedsiębiorczości itp.,
- należy upraszczać procedury w działaniach inwestycyjnych (szczególnie tych wymagających biznesplanów i przygotowania finansowego) a także edukować rolników w zakresie korzystania z nich,
- realizowane działania w zakresie polityki rozwoju wsi kierowane są do rolników, którzy stanowią mniejszość mieszkańców, zatem bezrolna większość pozostaje bez dedykowanej im oferty wspierającej.

Możliwością dokonania oceny powiatu na tle innych powiatów w kraju jest odniesienie do Ogólnopolskiego Rankingu Powiatów i Gmin prowadzonego przez Związek Powiatów Polskich. Ranking prowadzony jest w podziale na sześć kategorii jednostek samorządu terytorialnego: powiaty do 60 tys. mieszkańców; powiaty od 60 do 120 tys. mieszkańców; powiaty powyżej 120 tys. mieszkańców; miasta na prawach powiatu; gminy miejskie i miejsko-wiejskie oraz gminy wiejskie. Kolejność w Rankingu uzależniona jest od wyników osiąganych przez samorząd oraz zrealizowanych projektów. Powiat jarosławski jest klasyfikowany w Rankingu Powiatów o liczebności powyżej 120 tys. mieszkańców na 8. miejscu.

Samorządy sklasyfikowane w Rankingu są oceniane przez ekspertów ZPP według kryteriów zgrupowanych w dziesięciu grupach tematycznych:

Działania proinwestycyjne i prorozwojowe:

1. ilość wydatkowanych środków finansowych pochodzących z funduszy zewnętrznych,
2. ilość wydatkowanych środków finansowych pochodzących z funduszy krajowych,
3. środki finansowe wydatkowane na inwestycje,
4. środki finansowe wydatkowane na inwestycje w infrastrukturę,
5. opracowana tematyczna (sektorowa) Strategia Rozwoju,
6. uzyskanie tytułu laureata lub otrzymanie wyróżnienia w konkursie prowadzonym przez Związek Miast Polskich, Związek Powiatów Polskich oraz Związek Gmin Wiejskich RP,

7. uzyskanie tytułu laureata lub otrzymania wyróżnienia w konkursie prowadzonym przez Instytut Społeczeństwa Obywatelskiego Pro Publico Bono,
8. zaopiniowanie i zgłoszenie przez dany samorząd organizacji/podmiotu z terenu powiatu do konkursu prowadzonego przez Instytut Społeczeństwa Obywatelskiego Pro Publico Bono,
9. uzyskanie tytułu laureata w konkursie „Teraz Polska” dla Przedsięwzięć Innowacyjnych,
10. uzyskanie tytułu laureata lub otrzymania wyróżnienia przez marszałka za najlepszy projekt,
11. uzyskanie nagrody/wyróżnienia w konkursie Bezpieczny Szpital,
12. funkcjonujące strefy przemysłowe/strefy aktywności gospodarczej o powierzchni co najmniej 2 ha, zlokalizowane na terenie danego powiatu,
13. funkcjonujące izby gospodarcze/institucje otoczenia biznesu/agencje wspierające rozwój przedsiębiorczości w danym powiecie.

Rozwiązania poprawiające jakość obsługi mieszkańca oraz funkcjonowania jednostki samorządu terytorialnego:

14. wdrożony i certyfikowany w JST system zarządzania jakością potwierdzony aktualnym Certyfikatem ISO 9001,
15. przeprowadzenie samooceny jst wykorzystując metodę oceny CAF, PRI lub równoważnej,
16. utworzenie punktu potwierdzającego profil zaufany ePUAP,
17. elektroniczny obieg dokumentów/ korespondencji w urzędzie,
18. system e-urząd / elektroniczną skrzynkę podawczą,
19. udźwiękowienie strony www urzędu / mówiącą przeglądarkę na stronie www urzędu,
20. strona www urzędu z opcją dla niedowidzących,
21. posiadanie systemu powiadamiania sms klientów urzędu,
22. posiadanie systemu newsletter'a strony internetowej urzędu,
23. wielkość środków finansowych wydatkowanych na szkolenie kadry,
24. udział w Forach tematycznych organizowanych przez Związek Powiatów Polskich,
25. wyszukiwarka na stronie danej JST,
26. posiadanie w urzędzie rozwiązań ułatwiających kontakt z urzędem osób z dziećmi.

Rozwój społeczeństwa informacyjnego:

27. wydawanie przez daną JST własnej gazety samorządowej,
28. członkostwo w ZPP,

29. Pełnomocnik do spraw społeczeństwa informacyjnego,
30. założony e-mail nadany przez ZPP,
31. umieszczenie na stronie urzędu adresów/ odnośników do miast/ gmin znajdujących się w granicach danego powiatu,
32. pracownia informatyczna (zlokalizowana na terenie danej JST lub jednostkach jej podlegających),
33. bezpłatne hot spoty,
34. bezpłatne e-kioski/infomaty.

Rozwój społeczeństwa obywatelskiego:

35. wielkość środków finansowych wydatkowanych na realizację zadań publicznych przez ngo,
36. umieszczenie na stronie internetowej JST modułu, służącego do konsultacji i zbierania przez JST opinii nt. swoich przedsięwzięć,
37. podjęcie przed Radę Powiatu uchwały dotyczącej inicjatywy lokalnej,
38. utworzenie rady działalności pożytku publicznego lub zespołu o charakterze doradczym i inicjatywnym,
39. Kodeks Etyczny pracowników z danej JST,
40. Kodeks Etyczny radnych z danej JST,
41. Pełnomocnik ds. współpracy z organizacjami pozarządowymi,
42. organizowanie wydarzenia, którego celem jest prezentacja organizacji pozarządowych.

Umacnianie systemów zarządzania bezpieczeństwem informacji:

43. Certyfikat ISO 27001,
44. Certyfikat ISO 20000-1,
45. wdrożenie Programu Bezpieczny Urząd ZPP.

Promocja rozwiązań z zakresu ochrony zdrowia i pomocy społecznej:

46. dostosowanie urzędu dla osób niepełnosprawnych,
47. przeprowadzenie programu na rzecz osób niepełnosprawnych na terenie danej JST,
48. przeprowadzenie programu profilaktycznego z zakresu zdrowia na terenie danej JST,
49. uzupełnienie opisu programu zdrowotnego realizowanego na terenie danej JST,
50. program profilaktyczny z zakresu zdrowia będący programem wieloletnim,
51. udział przedstawiciela JST w szkoleniach dot. programów zdrowotnych,

52. przeprowadzenie programu profilaktycznego z wykorzystaniem technologii medycznej,
53. wykorzystanie (w całości lub w części) środków organizacji pozarządowej lub środków pozapublicznych do realizacji programu profilaktycznego z zakresu zdrowia,
54. Specjalista ds. profilaktycznych programów zdrowotnych w JST,
55. Pełnomocnik/Koordinator ds. osób niepełnosprawnych w JST.

Promocja rozwiązań z zakresu edukacji, kultury i sportu:

56. promocja aktywnego stylu życia poprzez organizowanie imprez o charakterze sportowym,
57. wspieranie zdolnej, utalentowanej młodzieży poprzez tworzenie systemów stypendialnych,
58. wspieranie inicjatyw integrujących społeczność lokalną,
59. udział w szkoleniach podnoszących kompetencje zawodowe nauczycieli i pracowników powiatowych jednostek oświatowych,
60. poradnik dla gimnazjalisty - wydany i sfinansowany przez dany powiat, zawierający ofertę edukacyjną – kierunki kształcenia ogólnego i zawodowego w szkołach ponadgimnazjalnych z danego powiatu.

Wspieranie działań na rzecz gospodarki rynkowej:

61. partnerstwo publiczno-prywatno-społeczne w zakresie przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu i integracji lokalnej, a które stawiają sobie za cel powoływanie i wspieranie poniższych instytucji,
62. promocja rozwiązań ekoenergetycznych i proekologicznych,
63. każde Odnawialne Źródło Energii (plantacja wierzby energetycznej i innych roślin energetycznych, szkolenia pracowników urzędu na temat wierzby energetycznej, energia elektryczna z energii wiatru i wody oraz ze spalania biogazu z wysypisk i oczyszczalni ścieków, szkolenie pracownika urzędu na temat produkcji energii elektrycznej z w/w mediów, kotły na biomasę, kotły na biomasę do produkcji ciepłej wody na c.o i c.w.u., ogniwa fotowoltaiczne, kolektory słoneczne, pompy ciepła),
64. posiadanie w zasobach lokalowych jst budynków o określonych wskaźnikach efektywności energetycznej,
65. wykonanie przez powiat obliczenia wskaźnika śladu węglowego,
66. udzielanie wsparcia finansowego osobom fizycznym/podmiotom, które likwidują pokrycia azbestowe,
67. wyznaczenie jako jeden z celów strategii rozwoju JST konkretnej wartości redukcji emisji CO₂ do 2020 roku, lub najpóźniej do 2030 roku,
68. każde potwierdzone uczestnictwo w inicjatywie międzynarodowej na rzecz ochrony klimatu,

69. każde potwierdzone uczestnictwo w inicjatywie ogólnokrajowej na rzecz ochrony klimatu,
70. oznakowane ścieżki rowerowe zlokalizowane na terenie danej JST,
71. każda oznaczona trasa turystyczna lub szlak tematyczny z terenu danej JST (inny niż rowerowy),
72. Certyfikat ISO 14001,
73. Certyfikat EMAS,
74. miejsca od X do I uzyskane w Ogólnopolskim Rankingu Energii Odnawialnej,
75. wdrażanie lub współfinansowanie prog. Proekologicznych,
76. Specjalista ds. ekoenergetyki,
77. Certyfikat Zielone Biuro dotyczący głównej siedziby urzędu,
78. Certyfikat Zielone Biuro dotyczący dowolnego obiektu na terenie powiatu,
79. Certyfikat Przyjazny Rowerom dotyczący głównej siedziby urzędu,
80. Certyfikat Przyjazny Rowerom dotyczący dowolnego obiektu na terenie powiatu,
81. Certyfikat w Narodowym Konkursie Ekologicznym „Przyjaźni Środowisku” pod Patronatem Honorowym Prezydenta RP,
82. Certyfikat uzyskany w Narodowym Konkursie Ekologicznym „Przyjaźni Środowisku”.

Współpraca krajowa i międzynarodowa:

83. organizacja powiatowego konkursu adresowanego do samorządów gminnych lub np. uczniów szkół podstawowych, gimnazjów i szkół ponadgimnazjalnych,
84. przynależność do regionalnej organizacji turystycznej,
85. partnerstwo w projektach międzynarodowych o tematyce kulturalnej, edukacyjnej lub/i sportowej, a także w obszarze integracji społecznej i przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu,
86. przynależność do lokalnej organizacji turystycznej,
87. zorganizowanie wojewódzkiego (regionalnego) konwentu samorządowców na terenie danej JST,
88. zorganizowanie powiatowego/lokalnego/konwentu samorządowców na terenie danej JST,
89. współpraca partnerska z innym powiatem/miastem zlokalizowanym poza granicami naszego kraju,
90. współpraca partnerska z innym powiatem/miastem zlokalizowanym na terenie naszego kraju,
91. współpracę partnerską z innym podmiotem publicznym zlokalizowanym na terenie naszego kraju.

Działania promocyjne:

92. System Informacji Marketingowej w postaci zestawu działań promocyjnych,
93. inicjatywy JST które pomagają zachować specyfikę swojego regionu, pielęgnować lokalne zwyczaje, przyśpiewki i obrzędy charakterystyczne dla jego terenu,
94. wydanie przez powiat lub przy jego współfinansowaniu książki promującej dany powiat,
95. ustanowienie Tytułu Honorowego: Zasłużony dla ...,
96. umieszczenie logo Związku Powiatów Polskich na stronie internetowej swojej JST,
97. kamerka internetowa na stronie www danej JST.

Opisowa charakterystyka powiatu

Powiat położony jest w południowo-wschodniej części Polski, w województwie podkarpackim. Leży na ważnym szlaku komunikacyjnym – kolejowym i drogowym, przy międzynarodowej trasie E40 oraz przyszłej autostradzie A4 Niemcy – Ukraina. Wschodnia część powiatu pokrywa się na długości 7 kilometrów z granicą ukraińską i stanowi swoistą „bramę na Wschód”. Obszar powiatu obejmuje 1029 km², a zamieszkuje go ponad 122 tysięcy mieszkańców. Terytorialnie podzielony jest na dwa miasta: Jarosław i Radymno, gminę miejsko-wiejską Pruchnik oraz osiem gmin wiejskich: Chłopice, Jarosław, Laszki, Pawłosiów, Radymno, Rokietnica, Roźwienica i Wiązownica.

Powiat jarosławski to teren rolniczo-przemysłowy, z przemysłem skoncentrowanym w Jarosławiu. Liczba podmiotów gospodarczych działających w powiecie – blisko 8 tysięcy – stanowi o szerokim profilu produkcyjno-usługowym. Dominującą gałęzią przemysłu jest przetwórstwo rolno-spożywcze, co wynika z rolniczego charakteru powiatu. Dobrze rozwijają się także inne branże m.in.: budownictwo, przemysł drzewny, hutnictwo, usługi, handel, turystyka.

Do największych zakładów należy zaliczyć: O-I Produkcja Polska S.A., Zakłady Mięsne „Sokołów” S.A. oddział Jarosław, Lear Corporation Polska oraz Mondelēz International. Na terenie powiatu funkcjonuje Specjalna Strefa Ekonomiczna EURO-PARK Mielec Obszar Przemysłowy Jarosław, obejmująca obszar 14,5 ha.

Ziemia jarosławska to szczególne miejsce. Tu od setek lat krzyżowały się kultury Bizancjum i Zachodu Europy, pozostawiając po sobie niespotykaną mozaikę stylów architektonicznych, tradycji i zwyczajów. Obecnie w powiecie znajduje się jedno z najnowocześniejszych przejść granicznych Korczowa – Krakowiec, z nowym terminalem towarowym, a także punktem kontroli fitosanitarnej, co umożliwia sprawną komunikację między Polską i Ukrainą.

W dolinie Sanu pierwsi osadnicy pojawili się 5000 – 1800 lat p.n.e. Obszar ten przed powstaniem państwa Piastów zamieszkiwało plemię Lędzian, którego terytorium do swego państwa dołączył Bolesław Chrobry. Przez trzy kolejne stulecia region stanowił sporny teren między Polską a Rusią, by ostatecznie za sprawą Kazimierza Wielkiego znaleźć się w granicach państwa polskiego. Pierwszy okres regionu przypada właśnie na XIV w. Rozwinęły się wówczas handel i rzemiosło, a centrum administracyjno-gospodarcze stanowił powstały prawdopodobnie w VIII-X w. Jarosław. Kupcy jarosławscy utrzymywali kontakty z wieloma miastami w kraju i za granicą. Na targach handlowano wszystkim, od bydła po zamorskie przyprawy. Załamanie przyniósł wiek XVIII i wkroczenie wojsk austriackich. Zlikwidowano przyciągające kupców jarmarki, miasto – a przez to i cały region – stało się prowincjonalnym ośrodkiem. Poprawa nastąpiła w połowie XIX w., kiedy to z woli cesarza Franciszka Jarosław stał się „wolnym miastem”. Reforma austriackiej administracji uczyniła z Jarosławia w 1854 r. siedzibę starostwa powiatowego, zaś w 1857 roku miasto otrzymało uprawnienia samorządowe. W trzy lata później do miasta dotarła linia kolejowa, łącząca je z Krakowem, a w 1861 roku ze Lwowem. W 1867 r. Jarosław stał się w pełni samorządową gminą i ośrodkiem dużego powiatu politycznego. Po I wojnie światowej powiat należał do uboższych i nie wydzwignął się z tego położenia przez kolejne lata. II wojna światowa także nie oszczędziła regionu. W roku 1975 w wyniku zmian konstytucji PRL zlikwidowano w Jarosławiu powiat, a miasto włączono do nowo utworzonego województwa przemyskiego. Po powstaniu III Rzeczypospolitej Jarosław został w 1990 roku siedzibą władz

rejonu, a w roku 1999 na skutek reformy samorządowej powiat jarosławski ponownie zaistniał na mapie administracyjnej Polski.

Powiat jarosławski to miejsce gdzie kultura i przyroda przenikają się wzajemnie, stwarzając doskonale warunki do wypoczynku i tym samym czynią region atrakcyjnym turystycznie. Do zwiedzania jest wiele. Przede wszystkim Rynek z neorenesansowym Ratuszem – jeden z najcenniejszych zabytków renesansowej architektury, oraz licznymi przykładami średniowiecznych kamienic mieszczańskich i kupieckich m.in. Kamienicą Królowej Marysieńki czy Kamienicą Rydzikowskich. Tutaj nikogo nie dziwi też bliskie sąsiedztwo kościołów rzymsko- i grekokatolickich czy cerkwi prawosławnych.

W każdej gminie można odnaleźć charakterystyczne dla regionu ślady przeszłości. Swego rodzaju ewenementem jest miejscowość Pruchnik, gdzie zachowała się drewniana małomiasteczkowa zabudowa centrum. Warto zwiedzić dobrze zachowane zespoły parkowo-dworskie rozproszone po całym powiecie m.in. w Boratynie, Chłopicach, Rokietnicy czy Pelkiniach. Są one nie tylko ozdobą krajobrazu, ale również prezentują cenne zabytki muzealne dawnej sztuki ogrodniczej z XVIII i XIX wieku. Godne polecenia są zabytki sztuki cerkiewnej tj. świątynie w Jarosławiu, Chotyńcu, Młynach, jak i znane Sanktuaria Maryjne – w Jarosławiu (Kościół o.o. Dominikanów z przełomu XVI/XVII w.), Jodłowce i Tuligłowach, licznie odwiedzane przez pątników i turystów.

Przepływająca przez Powiat rzeka San i 70-hektarowy zalew w Radymnie czekają na amatorów kąpeli, sportów wodnych i wędkarstwa. Atrakcją turystyczną jest wypoczynkowa wieś Radawa, ze swoistym, unikatowym mikroklimatem oraz ścieżką przyrodniczo-dydaktyczną „Łapajówka – Radawa”. Urozmaicony krajobraz, bogactwo rzadkich okazów fauny i flory, rozległe kompleksy leśne zasobne w zwierzyńę, czyste wody i powietrze oraz bogaty dorobek kultury materialnej i duchowej sprawia, że powiat jarosławski jest wyjątkowo predysponowany do rozwoju turystyki górskiej, sportów zimowych (w niedalekiej odległości stoki narciarskie w Przemyślu, Arłamowie, Ustrzykach Dolnych), lotniarstwa, sportów wodnych, turystyki konnej, wędrówek pieszych i rowerowych. Również prężnie rozwijająca się baza hotelowo-gastronomiczna spełnia wymagania odwiedzających nasz powiat turystów.

Gminy powiatu jarosławskiego⁷

Poniżej przedstawiono krótką charakterystykę gmin powiatu jarosławskiego, do których należą: miasto Jarosław i Radymno, gmina miejsko-wiejska Pruchnik oraz gminy: Jarosław, Radymno, Chłopice, Laszki, Pawłosiów, Rokietnica, Roźwienica i Wiązownica.

Miasto Jarosław

Miasto jest miejscem krzyżowania się drogi międzynarodowej E40 Wrocław – Kijów oraz krajowej Warszawa – Lublin – Przemyśl. Posiada również bezpośrednie i dogodne połączenie kolejowe na trasie Przemyśl – Wrocław. Jarosław stanowi ważny ośrodek usługowy, handlowy i produkcyjny zarówno dla przedsiębiorców, ale również mieszkańców dwóch powiatów (jarosławskiego i przeworskiego). Miasto pełni funkcję centrum handlowego i dystrybucyjnego dla wschodniej części województwa podkarpackiego, zajmuje powierzchnię 34,61 km².

Na terenie miasta koncentrują się usługi niemal we wszystkich najpotrzebniejszych branżach. Zakres zapotrzebowania w tym względzie jest jednak tak duży, że z powodzeniem powstają i funkcjonują nowe zakłady usługowe, jednostki handlu detalicznego i hurtowego branży spożywczej i przemysłowej. Jarosław to również centrum edukacji na wszystkich poziomach. 30 placówek edukacyjnych kształci zarówno w systemie ogólnokształcącym, jak również zawodowym: geodezyjnym, budowlanym, spożywczym i chemicznym, odzieżowym, mechanicznym itp. Jarosław to również prężnie rozwijający się ośrodek szkolnictwa pomaturalnego: Państwowa Wyższa Szkoła Techniczno-Ekonomiczna im. ks. Bronisława Markiewicza obecnie kształci prawie 8200 studentów w systemach dziennym i zaocznym.

Jarosław zasłynął w Europie XVI wieku z jarmarków, które porównywano z targami we Frankfurcie. To tu spotykał się Wschód z Zachodem, wymieniając nie tylko towary, bydło, cenne sukna, lecz także i myśli i doświadczenia. Próbując rozwijać tę ideę, od ponad dwudziestu lat miłośnicy muzyki i dawnej kultury uczestniczą w jednym z największych w Europie spotkań z dawną kulturą. Na Międzynarodowy Festiwal Muzyki Dawnej „Pieśń Naszych Korzeni” co roku przybywają najslawniejsi wirtuozi. Ten Festiwal różni się tym od innych, że przez osiem dni sierpnia muzycy spotykają się z publicznością nie tylko podczas wieczornych koncertów, lecz uczestniczą w proponowanym przez organizatorów rytmie dnia, rozpoczynając od Jutrzni w klasztorze, poprzez spotkania i warsztaty, koncerty festiwalowe, kończąc dzień wspólną zabawą, śpiewem dawnych pieśni i tańcami sprzed paru wieków w urokliwej Wielkiej Izbie oraz na dziedzińcu kamienicy Gruszewiczów.

Jarosław położony na styku kultur, ze swoją historią i zabytkami, stanowi obszar atrakcyjny turystycznie. Wśród miejsc godnych polecenia wymienić należy Rynek i jego najbliższe okolice – neorenesansowy ratusz, kamienicę Orsettich (jeden z najcenniejszych zabytków epoki renesansu), kamienicę Rydzikowskich, kamienicę Królowej Marysieńki, opactwo Benedyktynek, klasztor o.o. Dominikanów, dawną synagogę, cerkiew greckokatolicką, miejską wiatę targową i stary cmentarz.

Gmina Jarosław

---

⁷ źródło: www.starostwo-jaroslaw.pl

Gmina położona jest w zachodniej części powiatu na obszarze zaliczanym do Doliny Dolnego Sanu. Jej wschodnia część to już teren Płaskowyżu Tarnogrodzkiego. Gmina Jarosław sąsiaduje z miastem Jarosław i gminami: Wiązownica, Laszki, Radymno, Pawłosiów oraz gminami powiatu przeworskiego: Przeworsk, Tryńcza i Sieniawa.

Przez teren gminy przebiega międzynarodowa trasa E40 Medyka – Zgorzelec oraz linie kolejowe łączące Medykę z Tarnowem i Krakowem. Obszar gminy zajmuje powierzchnię 114 km², z czego 86,4% ogólnej powierzchni stanowią użytki rolne. Zamieszkuje ją 12651 mieszkańców, co czyni z gminy Jarosław najludniejszą (po gminie miejskiej) gminę powiatu. Miejscowości gminy Jarosław charakteryzują się rozwiniętą infrastrukturą. Do wszystkich miejscowości doprowadzony jest wodociąg i sieć gazowa.

Gmina Jarosław ma charakter rolniczy. Produkcji rolnej sprzyjają dobre gleby oraz bliskość dużego rynku zbytu. W ostatnim okresie intensywnie rozwija się także drobna działalność usługowa (spośród 531 zarejestrowanych w gminie podmiotów gospodarczych dominują placówki handlowe). Dominacja rolnictwa i podmiejski charakter łączą się z walorami turystycznymi gminy. Miejscowości kuszą walorami krajobrazowymi, ale przede wszystkim ciekawą przeszłością i związanymi z nią zabytkami. Do najcenniejszych należy Zespół Pałacowo-Parkowy w Pelkiniach – dawniej rezydencja Czartoryskich. Powstały w latach 1661 – 1724 pałac, wielokrotnie przebudowywany, ze swoimi wieżyczkami, ganeczkami i tarasami utrzymany jest w stylu eklektycznym.

Miasto Radymno

Miasto położone jest przy drodze międzynarodowej E40, 13 km na południowy wschód od Jarosławia i 20 km od granicy państwa z Ukrainą. Miasto zajmuje obszar o powierzchni 13,6 km², a zamieszkane jest przez 5,5 tys. osób. Głównymi kierunkami rozwoju dla Radymna jest handel – wykorzystujący przygraniczne położenie oraz dogodne rozwiązania komunikacyjne (działa tu około 400 podmiotów gospodarczych), a także turystyka w oparciu o posiadany zbiornik wodny „ZEK” o powierzchni 70 ha.

Atutami miasta są przygraniczne położenie, korzystny układ komunikacyjny, rozbudowana infrastruktura komunalna. Radymno to także odpowiednie tereny pod inwestycje o dużych powierzchniach (w doskonałym położeniu przy szlakach komunikacyjnych, z łatwym dostępem do infrastruktury komunalnej) oraz wspomniany już zbiornik wodny (I klasa czystości) wykorzystywany do celów rekreacyjno-wypoczynkowych, z terenami pod rozbudowę bazy turystycznej. W sezonie letnim miasto urządza tu ogólnodostępne kąpielisko strzeżone.

Centrum miasta o zabytkowym układzie urbanistycznym usytuowane jest w otoczeniu rynku. W obrębie miasta zachowało się kilkadziesiąt zabytkowych budowli, w większości domów i kamieniczek z XIX i początków XX w. W rynku znajduje się hala targowa zbudowana około 1918 r. Warte uwagi jest też kościół parafialny p.w. św. Wawrzyńca, murowany, zbudowany w latach 1724 – 1773 w stylu barokowym, a przy kościele dzwonnica z 1729 r. oraz plebania z drugiej połowy XVIII w.

Gmina Radymno

Jako gmina wiejska funkcjonuje od 1992 r. i zajmuje południowo-wschodnią część powiatu jarosławskiego na obszarze stanowiącym pogranicze Płaskowyżu Tarnogrodzkiego i Doliny Dolnego Sanu. Powierzchnia gminy liczy 182 km² i jest drugą pod względem wielkości powierzchni w powiecie jarosławskim, jak również liczby zamieszkującej ją ludności – liczba mieszkańców wynosi 11700 osób.

W skład gminy wchodzi 18 sołectw, tj.: Budzyń, Chałupki Chotyńskie, Chotyń, Duńkowice, Grabowiec, Korczowa, Łazy, Michałówka, Młyny, Nienowice, Ostrów, Piaski, Skołoszów, Sośnica, Święte, Zablotce, Zaleska Wola, Zamojsce. Gminę Radymno charakteryzuje dobrze rozwinięta infrastruktura techniczna, żyzne gleby, udokumentowane zasoby naturalne, czyste środowisko, wolne tereny pod inwestycje. Głównym atutem gminy jest przede wszystkim jej położenie w obszarze strategicznym dla obsługi największego przejścia granicznego z Ukrainą w Korczowej.

Gmina Radymno jest gminą o charakterze rolniczym. Użytki rolne stanowią ok. 74% jej obszaru (ponad 15% stanowią obszary leśne). Na terenie gminy działa około 2500 gospodarstw rolnych, 300 podmiotów gospodarczych zajmujących się głównie przetwórstwem rolno-spożywczym i zaopatrywaniem rolnictwa. Dużą rolę odgrywa wydobywanie złóż mineralnych – kruszywa i piasku. Przez teren gminy przebiegają główne szlaki komunikacyjne drogowe o charakterze międzynarodowym (E40) oraz magistrała kolejowa (Wrocław – Przemyśl) i autostrada A4. Na terenie gminy są zlokalizowane 2 węzły autostradowe oznaczone jako „Węzeł Przemyśl” w okolicy Radymna i „Węzeł Korczowa” w okolicy drogowego przejścia granicznego z Ukrainą. Rejony przy Węzle Korczowa posiadają aktualne miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego.

Z roku na rok widoczna jest poprawa infrastruktury technicznej gminy, ochrony środowiska, stanu obiektów oświatowych oraz rozbudowa bazy sportowej. Priorytetem dla gminy jest uporządkowanie gospodarki wodno-ściekowej poprzez kompleksową kanalizację wraz z systemem oczyszczalni ścieków. Do głównych zadań realizowanych w najbliższych latach zalicza się również: gazyfikację terenów położonych na wschód od linii Sanu, modernizację sieci dróg gminnych, ułożenie nawierzchni bitumicznych z systemem odwadniania dróg, utwardzenie dróg polnych; budowę zakładu segregacji i utylizacji odpadów. W Młynach jest zlokalizowana Regionalna Instalacja Segregacji Odpadów Komunalnych wraz ze składowiskiem.

Perłą architektury jest drewniana cerkiew w Chotyńcu z 1735 r., w której odbywają się wciąż nabożeństwa w obrządku bizantyjsko-ukraińskim. Warto zatrzymać się też w zabytkowym kościele w Michałówce i drewnianym dworze z XVIII wieku w Duńkowicach, jak również zwiedzić pozostałości zamku typu obronno-rezydencjonalnego z XVI i XVII w. w Sośnicy oraz cerkiew w Młynach z XVII w. Przez teren gminy przebiega ponadregionalny szlak rowerowy pn.: „Trasy Rowerowe w Polsce Wschodniej”

Gmina Chłopice

Teren gminy Chłopice należy do południowego pasma Pogórza Dynowskiego, a charakterystyczną cechą krajobrazu są rozległe wyżyny porozdzielane dolinami dopływów rzeki Łęg Rokietnicki (dopływ Sanu). Powierzchnia gminy wynosi 49,11 km², z czego 90% to użytki rolne, 3% lasy, zaś pozostała część stanowi zabudowę. Gmina liczy 5692 mieszkańców,

zamieszkujących 7 sołectw: Łowce, Dobkowice, Zamiechów, Boratyn, Chłopice, Jankowice, Lutków. Charakter zagospodarowania gminy jest typowo rolniczy z uwagi na urodzajne gleby wysokiej klasy.

Największą firmą jest Firma SANEX Sp. z o.o. w Łowcach działająca w branży drzewnej i opakowaniowej oraz ok. 170 mniejszych podmiotów gospodarczych.

Działalność samorządowa ukierunkowana jest głównie na zadania z zakresu ochrony środowiska naturalnego. Gmina posiada pełną infrastrukturę wodociagową i kanalizacyjną obejmującą 100% powierzchni gminy, własne ujęcia wody i oczyszczalnie ścieków oraz uporządkowaną gospodarkę odpadami komunalnymi. Na terenie gminy została zrealizowana kompleksowa inwestycja telekomunikacyjna we wszystkich miejscowościach. Gmina prowadzi 2-oddziałowe przedszkole w Łowcach, 5 szkół podstawowych, 3-klasową szkołę w Boratynie oraz dwa gimnazja w Łowcach i Boratynie.

Na terenie gminy działa 4 kluby sportowe. Bazę hotelową stanowi odrestaurowany z XIX w. dwór w Boratynie w otoczeniu kaplicy dworskiej i pozostałości parku krajobrazowego z tego okresu. Cennym zabytkiem gminy jest Sanktuarium MB Pocieszenia - drewniany kościółek z XVIII w. na wzgórzu wsi Chłopice.

Gmina Laszki

Gmina położona we wschodniej części powiatu jarosławskiego. W jej skład wchodzi sołectwa: Bobrówka, Bukowina, Charytany, Czerniawka, Korzenica, Laszki, Miękiszy Nowy, Miękiszy Stary, Tuchla, Wietlin Pierwszy, Wietlin Trzeci, Wietlin Wieś oraz Wysocko.

Gmina zajmuje obszar 138 km², zamieszkiwany przez ok. 7035 mieszkańców. Jest jedną z większych w powiecie, przeciętna gęstość zaludnienia kształtuje się na poziomie ok. 52 osób na km².

Większość rozciągniętego na osi wschód – zachód terytorium gminy leży na Płaskowyżu Tarnogrodzkim, zachodnia część natomiast w Dolinie Dolnego Sanu. Oba te mezoregiony stanowią część rozległej Kotliny Sandomierskiej. Krajobraz charakteryzuje się dominacją obszarów równinnych, urozmaicanych niekiedy niewielkimi wzniesieniami, z przewagą gruntów zajętych pod gospodarkę rolną – ponad połowa obszaru gminy Laszki to użytki rolne. Szczególnie typowe są obszary łąkowo-pastwiskowe, zwłaszcza dla okolic samych Laszek i Bobrówki. Cennym urozmaiceniem są piękne lasy, głównie bory iglaste i bory mieszane. Króluje w nich sosna, niechętnie ustępująca miejsca dębom, brzozie i innym gatunkom.

Dziś gmina Laszki należy do gmin o charakterze wybitnie rolniczym – 53% jej powierzchni zajmują użytki rolne, a mieszkańcy z terenu Gminy znajdują zatrudnienie przede wszystkim w sektorze usługowym, na kolejnym miejscu jest sektor rolniczy.

Warto podkreślić, że gmina wyróżnia się dużą samodzielnością gospodarstw – przeciętna wielkość gospodarstwa przekracza bowiem 5 ha. W zakresie struktury upraw zdecydowanie przeważają zboża (największy areal zajmuje pszenica ozima), niemały areal zajmują także ziemniaki i rośliny pastewne. Ogółem na terenie gminy działa ponad 1414 indywidualnych gospodarstw rolnych. Blisko 80% ogółu rolników pracuje w gospodarstwach niewielkich, mieszczących się w przedziale od 1 do 7 ha, zarazem jednak największa ilość gospodarstw mieści

się w przedziale 4-7 ha, co, jak wspomniano wyżej, czyni z Laszek gminę o najlepszej strukturze gospodarstw w powiecie. Obok gospodarstw indywidualnych, działają na terenie gminy spółdzielnie produkcyjne – największą z nich jest Rolnicza Spółdzielnia Produkcyjna Wietlin III, gospodarująca na ponad 800 ha.

Większość obecnych miejscowości w gminie powstała na przełomie XV-XVII w. Jest wśród nich m.in. zespół pałacowy rodziny Czartoryskich w Wysocku (obecnie siedziba Domu Pomocy Społecznej). Wymieniając zabytki gminy nie można zapomnieć o uroczych kapliczkach przydrożnych, rozsianych wśród pól lub wzniesionych koło domów.

Gmina Pawłosiów

Gmina położona jest przy drodze międzynarodowej E40 (Zgorzelec – Korczowa – Przemyśl) i magistrali kolejowej Kraków – Przemyśl. Powierzchnia gminy zajmuje 47,49 km². Zamieszkuje ją 8600 mieszkańców. W skład gminy wchodzi dziesięć sołectw: Cieszacin Wielki, Cieszacin Mały, Kidałowice, Maleniska, Ożańsk, Pawłosiów, Szczytna, Tywonia, Widna Góra, Wierzbna. Gmina posiada bardzo dobre warunki glebowe do rozwoju produkcji rolnej, a czyste środowisko naturalne sprzyja produkcji ekologicznej żywności i rozwojowi gospodarki agroturystycznej.

Wszystkie miejscowości Gminy posiadają sieć gazową, telefoniczną, wodociagową oraz kanalizacyjną. Obecnie budowana jest nowoczesna oczyszczalnia ścieków w Wierzbnej. Dobrze rozwinięta jest sieć dróg wojewódzkich, powiatowych i gminnych. Niewielka odległość od przejść granicznych w Korczowej i Medyce sprzyja wspólnej przygranicznej wymianie gospodarczej i handlowej. Wizytówką gminy jest oświata. Funkcjonują tu 3 zespoły szkół, które mieszczą się w nowoczesnych budynkach. Na terenie gminy powstały atrakcyjne miejsca rekreacyjno – turystyczne, m.in. place zabaw i boiska.

Atrakcją turystyczną gminy są zespoły pałacowo – parkowe: w Pawłosiowie, Cieszacinie Wielkim oraz Ożańsku (restauracja z bazą noclegową). Ponadto w gminie znajdują się liczne kapliczki przydrożne oraz występujące ginące zabytki architektoniczne zabudowy wiejskiej. Na terenie gminy działają prężnie zespoły kultywujące tradycje ludowe: Zespół Folklorystyczny „Pawłosiowianie” oraz młodzieżowy Zespół Pieśni i Tańca Pawłosiów a także zespół biesiadny „Wierzbianie”.

W ramach realizacji projektu Leader wspólnie z gminami Chłopice, Kańczuga, Roźwienica i Pruchnik funkcjonuje Lokalna Grupa Działania Stowarzyszenie „Z Tradycją w Nowoczesność”. LGD realizuje bardzo wiele inicjatyw, aktywizuje społeczność lokalną oraz osiąga szereg wyróżnień i nagród. Gmina osiąga wysokie miejsca w rankingach oraz zdobywa liczne nagrody i wyróżnienia, m.in.: I miejsce w Polsce przyznane przez Fundację Rozwoju Demokracji Lokalnej w Warszawie za umiejętności mobilizowania obywateli do wspólnego przyznała gminie. Otrzymała również tytuł i certyfikat „Gmina Fair Play”. W ogólnopolskim rankingu organizowanym przez dziennik „Rzeczpospolita” gmina zajęła II miejsce wśród najlepiej zarządzanych gmin wiejskich. Gmina Pawłosiów zdobyła także Podkarpacką Nagrodę Samorządową „Nasza gmina/miasto na początku nowej kadencji” w XV edycji konkursu zorganizowanego przez tygodnik „nowe podkarpacie” oraz Podkarpackie Stowarzyszenie Samorządów Terytorialnych w Rzeszowie pod honorowym patronatem marszałka województwa podkarpackiego oraz Wojewody Podkarpackiego.

Gmina Pruchnik

Miasto i gmina położona jest u progu Pogórza Karpackiego, w paśmie wzgórz przemysko-rzeszowskich. O dziejach gminy mówi się poprzez historię jej stolicy, Pruchnika - osady powstałej prawdopodobnie w XIV wieku.

Powierzchnia gminy to 78,26 km², a tworzy ją miasto Pruchnik i 7 wiosek: Kramarzówka, Jodłówka, Hawłowice, Rozbórz Długi, Świebodna, Rzeplin, Rozbórz Okrągły. Użytki rolne zajmują powierzchnię 5670 ha, lasy i grunty leśne – 1510 ha, pozostałe grunty i nieużytki – 646 ha.

Pruchnik to gmina o charakterze rolniczym (1516 gospodarstw o powierzchni nie przekraczającej 3 ha). Gminę zamieszkuje około 9700 osób, a w samym Pruchniku mieszka ok. 3500 osób. Funkcjonuje tu dobrze rozwinięta sieć placówek handlowych oraz 300 podmiotów gospodarczych prowadzących różnorodną działalność gospodarczą. Dominują takie branże jak mechanika pojazdowa, transport towarowy, wytwórnia ciast, piekarnie, usługi budowlane, przemysł zboża. Gmina ma dogodne połączenia komunikacyjne zarówno z gminami sąsiednimi, jak i większymi aglomeracjami.

Obszar gminy to tereny o atrakcyjnych walorach turystycznych, sprzyjających uprawianiu turystyki pieszej, rowerowej, konnej, a w okresie zimy – sportów zimowych. Tereny leśne obfitują w rzadką florę i faunę, stwarzając idealne warunki dla rozwoju myślistwa oraz bezkrwawych łowów z kamerą lub aparatem.

Osobliwością Pruchnika są zabytkowe drewniane domy podcieniowe konstrukcji przysłupowej. Najstarsze z nich pochodzą z końca XVIII i początku XIX wieku. Bogata przeszłość tej miejscowości ma odzwierciedlenie w dużej ilości zabytków do których należą: Rynek z wybiegającymi z naroży ulicami; kamienny kościół gotycki z XIV w., przebudowany w 1684 roku w stylu późnorenesansowym wraz z barokową bramą z XVIII w., graniasty obelisk z czasów najazdów tatarskich; Muzeum Parafialne, pamiątkowy kopiec i pomnik Grunwaldu oraz zabytkowe kapliczki i krzyże przydrożne.

Spośród atrakcji przyrodniczych są tu wspaniałe podgórskie krajobrazy, typowo karpackie lasy jodłowo-bukowe, pomniki przyrody ożywionej (głównie lipy i dęby) oraz zasoby wód mineralnych. Tereny te zaliczane są do obszarów o wysokiej czystości ekologicznej.

W Pruchniku mieści się Gminne Centrum Kultury, Sportu i Turystyki, które jest organizatorem i współorganizatorem wielu imprez cyklicznych takich jak: Teatralne Misteria Wielkopostne, Bieg o Memoriał ks. Bronisława Markiewicza, Złot Rowerowy im. generała Marka Papaly, Podkarpacki Rajd Pieszy im. Jana Pawła II, Wiosenne Harce Rowerowe (zawody w kolarstwie górskim), Jarmark Sztuki Ludowej „Pruchnickie Sochaczki”, Regionalny Festiwal Piosenki „Malin koszyk” poświęcony ks. B. Markiewiczowi. Przy Ośrodku Kultury działa Zespół Pieśni i Tańca „PRUCHNIK”, kapela ludowa, zespół wokalny-instrumentalny DKDM, amatorski zespół teatralny, zespół wokalny „EQUALE”, dziecięcy zespół taneczny. W roku 2000 powstało

Stowarzyszenie Miłośników Ziemi Pruchnickiej, które jest m.in. wydawcą kwartalnika regionalnego „Ziemia Pruchnicka”.

Gmina Rokietnica

Gmina położona jest w odległości 15 km na południe od miasta Jarosław. Sąsiaduje od zachodu z gminą Roźwienica, od północy z gminą Chłopice, od wschodu z gminami Orły i Żurawica (powiat przemyski) oraz od południa na niewielkim odcinku graniczy z gminą Krzywca (powiat przemyski). Zajmuje powierzchni 57,35 km² i jest jedną z mniejszych gmin, nie tylko w powiecie jarosławskim, ale i w całym województwie podkarpackim. Zamieszkuje ją 4522 osób, co w stosunku do powierzchni gminy oznacza wskaźnik zaludnienia 79 osób/km². W skład gminy Rokietnica wchodzi pięć sołectw: Rokietnica, Wola Rokietnicka, Tapin, Tuligłowy i Czelatycze.

Na terenie gminy funkcjonuje 5 szkół podstawowych, przy których działają oddziały przedszkolne, oraz gimnazjum w Rokietnicy z pełnowymiarową halą sportową i z dwoma siłowniami (z możliwością ogólnego dostępu).

Gospodarka gminy Rokietnica ma charakter typowo rolniczy o wielokierunkowej produkcji rolnej. Grunty orne zajmują 3.084 ha, co stanowi 54,2% ogólnej powierzchni, użytki zielone zajmują 476 ha tj. 8,4%, lasy zajmują 1696 ha tj. 30,1%, pozostałe grunty zajmują 408 ha tj. 7,3%. Na terenie gminy funkcjonuje 859 indywidualnych gospodarstw rolnych, a przeciętna wielkość gospodarstwa wynosi 3,5 ha. W gminie działają warsztaty rzemieślnicze świadczące usługi w zakresie: obróbki drzewa, budownictwa ogólnego, szklarstwa, krawiectwa, mechaniki pojazdowej, kowalstwa i fryzjerstwa. Ponadto istnieje młyn gospodarczy i piekarnia. Dobrze rozwinięta jest sieć handlowa. Na terenie gminy występują pokaźne złoża gazu ziemnego, czego obrazem jest kopalnia gazu w miejscowości Tuligłowy. Przez teren gminy przebiega droga wojewódzka, drogi powiatowe oraz sieć dróg gminnych i wiejskich. Drogi te umożliwiają bardzo dobre połączenia komunikacyjne z Jarosławiem (15 km), Przemyślem (20 km), Łańcutem (40 km) i Rzeszowem (50 km).

Rokietnica posiada atrakcyjne tereny pod domki letniskowe położone w przysiółkach Nowy Świat i Zawarcie. Do atutów gminy Rokietnica można zaliczyć: czyste środowisko naturalne, ukształtowanie terenu sprzyjające rozwojowi agroturystyki i ekoturystyki, kompleksy leśne i dobrej jakości wodę. Daje to możliwość przygotowania infrastruktury rekreacyjno-wypoczynkowej (ścieżek rowerowych, szlaków turystycznych do wędrówek pieszych), zorganizowanie miejsc na kempingi, pola namiotowe itp.

Gmina Roźwienica

Gmina Roźwienica położona jest we wschodniej części województwa podkarpackiego w powiecie jarosławskim w odległości 9 km od Jarosławia. Graniczy z gminami Pawłosiów, Pruchnik, Rokietnica, Chłopice w Powiecie Jarosławskim oraz z gminą Krzywca w powiecie przemyskim i gminą Zarzecze w powiecie przeworskim. Gmina zajmuje powierzchnię 71 km²,

zamieszkałą przez 6531 osób w sołectwach: Bystrowice, Chorzów, Cząstkowice, Czudowice, Mokra, Roźwienica, Rudołowice, Tyniowice, Węgierka, Więckowice, Wola Węgierska, Wola Roźwienicka. Gęstość zaludnienia wynosi 92 osoby na 1 km².

Wieś Roźwienica, główny ośrodek życia gminy, założona została najprawdopodobniej w połowie XIV wieku. Trudno stwierdzić, skąd wzięła się owa nazwa. Jak podaje K. Wódz w połowie XV wieku Roźwienica była znacznie mniejsza od np. Woli Rokietnickiej, gdyż jej wartość zastawna w 1444 r. wynosiła około 500 grzywien. W okresie staropolskim wieś należała do dóbr królewskich.

Z końcem XIX wieku wybudowano tu duży, murowany dwór. Prowadziły do niego dwa wjazdy: główny oraz drugi, mniejszy od strony Pruchnika. Wnętrze cechowało bogate wyposażenie w stylowe meble, bibliotekę i ciekawą kolekcję obrazów. Wszystko to uległo zniszczeniu i rozgrabieniu w czasie I wojny światowej. Po kolejnych dewastacjach w czasie następnej wojny światowej, budynek został odrestaurowany i obecnie znajduje się w nim siedziba Urzędu Gminy.

Skorowidz „Powiatu Jarosławskiego 1902 roku” podaje, iż w Roźwienicy mieszkało 501 osób – 88 domów. Od 1900 naczelnikiem był Dionizy Mitkowski, zastępcą – Jędrzej Podpinka, asesorem – Jan Dudek, a sekretarzem – Antoni Wiceniak. W sumie gmina miała wówczas 12 radnych i 6 zastępców. W obszarze dworskim mieszkało 97 osób – 5 domów, a przełożonym obszaru dworskiego był Władysław Górski.

Z kolei „Słownik geograficzny Królestwa Polskiego” z 1888 r. podaje, że w Roźwienicy znajdowała się szkoła filialna. Wieś liczyła wtedy 74 domy. Początkowo naukę prowadzono w jednoklasowym drewnianym budynku. Następnie szkołę przeniesiono do murowanego, a od ponad 30 lat prowadzi się lekcje już w nowo wybudowanym budynku. Gdy wznoszono tę ostatnią placówkę odkryto, że znajduje się tu mały cmentarz. Po usunięciu grobów, nieopodal wybudowano kapliczkę.

Gmina Wiązownica

Gmina położona jest na równinach i niewielkich wzniesieniach Nadsania, w północnej części powiatu. Sąsiaduje od południa z gminą Laszki i Jarosław, od północy z gminą Stary Dzików (powiat lubaczowski) i Adamówka (powiat przeworski), od wschodu z gminą Oleszyce (powiat lubaczowski), a od zachodu z gminą Sieniawa (powiat przeworski). Gmina Wiązownica zajmuje obszar 244 km² i jest największą powierzchniowo gminą w powiecie jarosławskim. Pod względem ilości mieszkańców zajmuje trzecie miejsce w powiecie po mieście Jarosławiu i Radymnie. Średnia gęstość zaludnienia gminy wynosi 45 osób/km².

Gmina Wiązownica podzielona jest na 12 sołectw: Cetula, Manasterz, Mołodycz, Nielepkowice, Piwoda, Radawa, Ryszkowa Wola, Surmaczówka, Szówsko, Wiązownica, Wólka Zapalowska, Zapalów, aktualnie zamieszkałych łącznie przez 10 927 mieszkańców.

Do priorytetowych dziedzin gospodarki gminy należą: rolnictwo (użytki rolne stanowią 45% powierzchni ogólnej gminy), leśnictwo (48% powierzchni ogólnej gminy) i rekreacja.

Wiązownica jest gminą podmiejską o charakterze rolniczym. Jednak jej lokalizacja w pobliżu miasta wpływa korzystnie na stopniowy wzrost ilości podmiotów gospodarczych. Za największą atrakcję turystyczną gminy uważa się miejscowość letniskową Radawę położoną w lasach, z

atrakcyjnym zalewem i rzeką Lubaczówką. Miejscowość słynie z walorów wypoczynkowo-turystycznych, a także klimatyczno-zdrowotnych. Unikalność klimatu Radawy sprzyja osobom leczącym się m.in. z powodu otyłości, nadciśnienia, chorób serca i nerwic, a także chorób układu oddechowego.

Gmina Wiązownica posiada wiele ciekawych zabytków: cerkiew greckokatolicką, dzwonnice oraz cmentarz z I wojny światowej w Ryszkowej Woli, cerkiew greckokatolicką i cmentarz w Zapalowie oraz cmentarz rzymskokatolicki przy kościele parafialnym w Radawie.

***